

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

JULIUS KAMINSKAS

JAV INTERESAI IR POLITIKA SIRIJOS KONFLIKTO ERDVĖJE

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas
Prof. dr. E. Motieka

VILNIUS
2016

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

JAV INTERESAI IR POLITIKA SIRIJOS KONFLIKTO ERDVĖJE

Tarptautinės politikos ir diplomatijos magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621L20015

Vadovas

_____ Prof. dr. Egidijus Motieka

2016 11 25

Recenzentas

2016

Atliko

_____ TPDmns5-1 gr. stud. J. Kaminskas

2016 11 25

VILNIUS

2016

TURINYS

TURINYS.....	3
SĄNTRUMPŲ SĄRAŠAS	4
PAVEIKSLŲ IR LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	5
ĮVADAS	6
1. TEORINĖS PRIEIGOS KONSTRAVIMAS: NACIONALINIAI INTERESAI IR KARINIO KONFLIKTO TEORINIAI ASPEKTAI.....	10
1.1 Nacionalinių interesų aiškinimas (neo)realizmo teorijoje	10
1.2 Šiuolaikinių ginkluotų konfliktų traktuotės ir tipai	14
1.3 Konfliktų sprendimo metodai	19
2. SIRIJOS KONFLIKTO GENEZĖ.....	24
2.1 Istorinės Sirijos konflikto prielaidos.....	24
2.2 Svarbiausių karo dalyvių charakteristika.....	31
2.3 Konflikto Sirijoje vystymasis: nuo protesto akcijų iki karo	38
3. JAV INTERESŲ IR STRATEGINIŲ TIKSLŲ SIRIJOJE ANALIZĖ.....	45
3.1 Regioninis ir nacionalinis saugumas	45
3.2 Energetinių išteklių prieinamumas	52
3.3 Geopolitinio lyderio vaidmens išlaikymas	58
3.4 Iššūkiai taikai: realiausi Sirijos konflikto raidos scenarijai	60
IŠVADOS.....	64
REKOMENDACIJOS	67
LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	68
ANOTACIJA.....	84
ANNOTATION.....	85
SANTRAUKA	86
SUMMARY	87
PRIEDAI	88

SĄNTRUMPŲ SĄRAŠAS

JTO – Jungtinių Tautų organizacija

ES – Europos sąjunga

NATO – Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacija

OPEC – Naftą eksportuojančių šalių organizacija

JAV – Jungtinės Amerikos Valstijos

JAĖ – Jungtiniai Arabų Emyratai

THT – Tarptautinė humanitarinė teisė

HIIT – Heidelbergo tarptautinių konfliktų tyrimų institutas

ISIL – Irako ir Levanto islamo valstybė (teroristinė organizacija)

LSA – Laisvoji Sirijos Armija

KDS – Kurdų demokratinė sąjunga

KDP – Kurdistano darbininkų partija

NSS – Nacionalinio saugumo strategija

PAVEIKSLŲ IR LENTELIŲ SĄRAŠAS

Paveikslai

1. ISIL įvykdyti ir įkvėpti teroristiniai išpuoliai
2. Kataro ir Irano siūlomi dujotiekiai
3. JAV naftos ir naftos produktų importas

Lentelės

1 lentelė. JAV, Rusijos ir Prancūzijos karinis pajėgumas Vidurio Rytuose

IVADAS

Temos aktualumas ir naujumas: Artimieji Rytai - civilizacijų lopšys, prekybinių kelių susikirtimo centras, energetinių išteklių gausus regionas ir svarbus strateginio konkuravimo laukas, kuriame plėsti įtaką nuo seno siekė galingiausios valstybės. Nieko stebėtino, kad didelio pasaulio dėmesio susilaukia ir karas Sirijoje. Remiantis Jungtinių Tautų duomenimis, tai yra vienas kruviniausių ir daugiausiai aukų nusinešusių ginkluotų konfliktų nuo pat Šaltojo karo pabaigos¹. Jis tapo neišsprendžiamu iššūkiu visai tarptautinei bendruomenei. Pabėgėliai iš Sirijos plūsta ne tik į Europos Sąjungą, bet ir gretimas islamiškas valstybes, tad stabilumo siekis regione turėtų būti tiek Vakarų, tiek ir musulmoniško pasaulio tikslas. Negana to, Irake ir Sirijoje gimusi „Islamo valstybės“ teroristinė organizacija išplėtė savo veiklą į Šiaurės Afriką, Arabijos pusiasalį ir net Pietryčių Aziją.

JAV ekonominis, politinis ir karinis pranašumas nuo pat Antrojo pasaulinio karo pabaigos leido valstybės lyderiams įtakoti besiformuojančią tarptautinę sistemą, politinių idealų supratimą, technologinį vystymąsi ir populiariąją kultūrą. Nepaisant tokio dominavimo, JAV įsitraukimas į dalį užsienio konfliktų, ypač Artimuosiuose Rytuose, buvo sunkus finansiškai ir pareikalavo daugybės aukų. Jungtinės Amerikos Valstijos niekada neslėpė savo interesų šiame regione. Prezidento administracija ir dalis žiniasklaidos nuolatos prabrėžia Artimųjų Rytų nestabilią padėtį, teroristinių organizacijų bei autoritarinių lyderių veiklą kaip tiesioginę grėsmę šaliai ir jos piliečiams bei JAV partneriams. Dėl to šio tūkstantmečio pradžioje įsivėlta į ilgus ir nepopuliarius karus Afganistane ir Irake. Įsivyravęs diskursas teigė, kad vienintelei supervalstybei neliko kitos išeities, kaip tik veikti. Panaši situacija pastaraisiais metais regima ir Sirijos klausimu, kur tiesioginiuose kovos veiksmuose dalyvauja jau ne tik Jungtinės Valstijos, bet didžiosios Europos valstybės, Rusija. Savų tikslų čia taipogi turi didžiosios islamiškojo pasaulio šalys – Iranas, Saudo Arabija ir Turkija, tad tolesnis Sirijos konflikto vystymasis gali įtakoti pokyčius viso regiono *status quo*. B. al Assado režimui įveikus opoziciją ir islamistus, sustiprėtų Sirijos, Rusijos ir Irano ašis. Tokia padėtis netenkintų pačios JAV ir sąjungininkių, siekiančių Sirijos režimo pasikeitimo.

B. Obama dėl Sirijos brėžė „raudoną liniją“, kurios nevalia peržengti. Pirmiausia B. al Assado režimui dėl kaltinimų prieš civilius gyventojus panaudojus cheminį ginklą², o vėliau ne kartą įspėjo Rusiją apie grėsmę, kurią sukeltų jos intervencija Sirijoje³. Galima numanyti, jog JAV tokia retorika stengiasi ir toliau išlaikyti moralinio lyderio ar net vadinamojo pasaulinio „policininko“ vaidmenį,

¹ “About the Crisis,” United Nation Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, žiūrėta 2016 07 10, <http://www.unocha.org/syrian-arab-republic/syria-country-profile/about-crisis>.

² “Syria crisis: Obama warns Assad over chemical weapons,” *BBC News*, December 4, 2012, žiūrėta 2016 10 20, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-20583966>.

³ Kevin Liptak, “Obama warns Putin on intervening in Syria's civil war,” *CNN*, December 1, 2015, žiūrėta 2016 10 20, <http://edition.cnn.com/2015/12/01/politics/obama-paris-press-conference/>.

kai didelė dalis būtent ji savarankiškai ar per tarptautines organizacijas sprendžia, kurie tarptautinės sistemos veikėjai nusižengia taisyklėms ir kaip už tai turi būti baudžiami.

Į karą Sirijoje dažnai tebežvelgiama kaip į kovą tarp režimo pajėgų, sukilėlių ir pakankamai jaunos, bet pavojingos „Islamo valstybės“ grupuotės. Globalių galių ir svarbiausių regiono valstybių interesai neretai nustumiami į antrą planą, jos matomos tik kaip skirtingų pusių sąjungininkės. Visgi, būtent nuo šių valstybių didžiausia dalimi ir priklauso Sirijos ateitis. Pačių JAV įsitraukimas į konfliktą Sirijoje viešojo informavimo priemonėse vaizduojamas kaip paskatintas pirmiausia humanitarinių siekių. Šiame darbe pasitelkiama priešinga, neorealizmo prieiga, į Sirijos reikšmę Jungtinėms Valstijoms leidžianti pažvelgti per savų valstybinių interesų prizmę.

Svarbu, kad analizuojamas konfliktas apima ne tik Siriją, bet iš dalies ir Iraką. Visgi, pastarojoje šalyje padėtis ne tokia komplikauta. Vietinės saugumo pajėgų, Irako kurdų, amerikiečių, prancūzų ir kitų valstybių kovoja prieš vienintelę „Islamo valstybę“. Tuo tarpu Sirijoje jau veikia ir savų interesų turintys sukilėliai, Rusija, Iranas. Prie temos aktualumo prisideda tai, kad Sirija oficialiai vis dar išlieka Europos kaimynystės politikos dalyve. Taigi magistro baigiamajame darbe padėtis Irake aptariama ir nagrinėjama tiek, kiek tai svarbu tiriant situaciją Sirijoje.

Tyrimo problema: Šeštus metus besitęsiantis konfliktas Sirijoje kelia grėsmę ne tik trapiam regiono stabilumui, bet ir Vidurio Rytų ir Vakarų valstybių saugumui. Tarptautinė bendruomenė nesugeba bendromis pastangomis įveikti Sirijos krizės, todėl JAV dažnai vadinama vienintele valstybe, pajėgia tai padaryti. Nors JAV Artimuosiuose Rytuose įprastai vykdavo giežtą politiką, tačiau ligšiolinis jos įsitraukimas Sirijoje nepakankamas šiam tikslui pasiekti. Dėl to yra tikslinga tirti, kokie esminiai interesai ir veiksniai skatina JAV veikti ar priešingai – susilaikyti nuo aktyvesnio įsitraukimo į Sirijos konfliktą.

Tyrimo objektas: Sirijos reikšmė Jungtinėms Amerikos Valstijoms.

Darbo tikslas: Išsiaiškinti, kaip Jungtinių Amerikos Valstijų nacionaliniai interesai pasireiškia strateginio tarpvalstybinio konkuravimo lauku tapusioje Sirijoje.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti nacionalinių interesų aspektą neorealizmo teorijoje;
2. Išnagrinėti ginkluotojo konflikto sampratą;
3. Išsiaiškinti istorines, politines ir religines prielaidas, leidusias Sirijoje kilti karui;
4. Įvertinti JAV vaidmenį vystytis Sirijos konfliktui;
5. Išnagrinėti Jungtinių Amerikos Valstijų interesus Sirijoje;
6. Aptarti JAV vaidmenį labiausiai tikėtiniuose Sirijos konflikto raidos scenarijuose.

Ginamasis teiginys – Viena iš JAV įsitraukimą į konfliktą Sirijoje paskatinsiu priežasčių buvo siekis neleisti Iranui per Siriją plėsti savo įtaką Vidurio Rytų regione.

Priklausomas kintamasis – JAV politika Sirijos atžvelgiu.

Nepriklausomi kintamieji – Sirijos geopolitinė padėtis, B. al Assado režimas, Sirijos demokratizavimas, energetiniai resursai, karinės ir politinės galios projekcijos, religinė ir tautinė priklausomybė, saugumas.

Tyrimo metodai:

1. Analitinis aprašomasis metodas – surinktos mokslinės literatūros, kitų antrinių duomenų bei politikų pasisakymų analizė ir vertinimas. Šis metodas plačiai naudojamas visame darbe ir yra pats svarbiausias.
2. Palyginimas – lyginami neorealizmo teorijos atstovų požiūriai, parodomi skirtumai tarp įvairių konflikto sampratų bei tipologijų, išryškinamos netapačios konfliktų tyrimais užsiimančių mokslinių institutų pozicijos, lyginami grupuočių siekiai ir valstybių interesai Sirijoje, užsienio politikos specifika, valstybių karinis pajėgumas.
3. Prognostinis metodas – analitiškai interpretuojant jau surinktus, išanalizuotus bei įvertintus duomenis, paskutiniame darbo skyriuje pateikiami labiausiai tikėtini Sirijos konflikto raidos scenarijai.

Darbo struktūra: Magistro baigiamąjį darbą sudaro santrumpų sąrašas, paveikslų ir lentelių sąrašas, įvadas, 3 skyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros ir šaltinių sąrašas, anotacijos ir santraukos lietuvių bei anglų kalbomis ir priedai. Pirmajame skyriuje yra konstruojama teorinė prieiga. Išanalizavus neorealizmo tarptautinių santykių teoriją buvo identifikuoti daugelį valstybių siejantys nacionaliniai interesai. Šiame skyriuje taipogi apibrėžta ginkluoto konflikto samprata, tipai bei sprendimo priemonės. Antrajame darbo skyriuje kompleksiskai vertintos istorinės Sirijos karo prielaidos, charakterizuojami pagrindiniai konflikte dalyvaujantys veikėjai bei chronologine tvarka pateikiamas konflikto vystymasis. Paskutinėje dalyje vertinama, kaip neorealizmo logika grindžiami nacionaliniai interesai formuoja JAV politiką Sirijos atžvelgiu bei potencialiai skatina arba sulaiko nuo platesnio įsitraukimo į konfliktą. Trečiojo skyriaus pabaigoje pateikiami realiausi karo Sirijoje raidos scenarijai, akcentuojant JAV vaidmenį jų išsipildymui.

Temos ištirtumas: Jungtinių Valstijų interesai Sirijoje nėra plačiai mokslinėje literatūroje nagrinėta tema. Dėl šios priežasties daugiausia remtasi JAV politiką ir interesus platesniu Vidurio Rytų regiono lygmeniu analizuojančių tyrėjų darbais, papildant juos naujausias aktualijas pateikiančia politine publicistika bei „idėjų kalvių“ (*angl. think tank*) publikacijomis. S. Silverburg ir B. Reich knygoje „*United States Foreign Policy and the Middle East/North Africa*“ bei S. Fieldman darbe „*After the War in Iraq: Defining the New Strategic Balance*“ kelia idėją, jog JAV politiką Vidurio Rytuose labiausiai veikia siekis užtikrinti stabilią regiono naftos gavybą ir tiekimą. Tuo tarpu Barry R. Schneider ir A. Davis knygoje „*Avoiding the Abyss: Progress, Shortfalls, and the Way Ahead in Combating the WMD Threat*“ akcentuoja saugumo aspektą, autoritarinių Vidurio Rytų regiono

lyderių bei masinio naikinimo ginklų keliamą pavojų tiek Jungtinėms Valstijoms, tiek ir šalies regioniniams partneriams.

Tyrinėjimų apžvalga: Analizuojant neorealizmo teoriją, reikšmingas buvo jos pradininko K. Waltz darbas „*Theory of international politics*” bei S. Burchill knyga „*The National Interest in International Relations Theory*”. Joje analizuojama, kaip į nacionalinius interesus ir jų vaidmenį valstybės politikos formavimui žvelgia neorealizmo atstovai. Heidelberg tyrimų instituto leidiniai „*Conflict Barometer*“ buvo svarbūs ne tik teoriškai apibrėžiant ginkluoto konflikto sampratą, parodant skirtumus tarp konflikto tipų, bet ir antrajame darbo skyriuje į stadijas suskirstant patį karą Sirijoje. P. Wallensteen monografijoje „*Understanding Conflict Resolution: War, Peace and the Global System*” pateikiama informacija leido kompleksiškai išanalizuoti konfliktų sprendimo metodus, priemones ir įvertinti iš to valstybėms kylančius naujus iššūkius. P. Gleick savo straipsnyje „*Water, Drought, Climate Change, and Conflict in Syria*”, atkreipė dėmesį į kiek neįprastų ekonominių problemų ir klimato kaitos aspektų svarbą Sirijos konflikto prasidėjimui. M. A. Orenstein ir G. Romer publikacijoje „*Putin's Gas Attack: Is Russia Just in Syria for the Pipelines?*” pateikiami duomenys leido įvertinti Sirijos, kaip energetinės tranzitinės valstybės reikšmę tiek JAV ir jos partnerių, tiek ir Rusijos bei Irano ilgalaikiams ekonominiams ir geostrateginiams tikslams. P. Akpınar straipsnyje „*The limits of mediation in the Arab Spring: the case of Syria*” analizuodama nesėkmingas tarpvalstybines derybas dėl taikos Sirijoje atkleidė, jog kai kurioms užsienio galioms šis konfliktas yra tapęs savotišku nulinės sumos žaidimu, kuriame jokių būdu nenorima užleisti savo pozicijos. Ši publikacija pasitarnavo modeliuojant Sirijos konflikto ateities scenarijus.

1. TEORINĖS PRIEIGOS KONSTRAVIMAS: NACIONALINIAI INTERESAI IR KARINIO KONFLIKTO TEORINIAI ASPEKTAI

Teorinei prieigai pasirinkta neorealizmo tarptautinių santykių teorija. Neorealizmas akcentuoja galią bei nacionalinius interesus, kurių įgyvendinimas svarbus valstybės saugumui, išlikimui bei galios kaupimui. Kadangi magistriniame darbe analizuojamas ginkluotas konfliktas bei užsienio valstybių įsitraukimas į jį, šią teoriją galima laikyti tinkamiausia. Gilinantis į JAV politiką bei veiksmus Sirijoje tampa aišku, jog tenka atmesti su neorealizmu priešinamą postmodernią tarptautinių santykių teoriją. Postmodernizmas, priešingai nei realistinė prieiga neigia, jog būtina koncentruotis į individualios Vestfalijos sistemos principais veikiančios valstybės saugumą, kuris garantuojamas kariniu kovinės galios pranašumu. Postmodernizmo atstovai pasisako už daugiau apimantį, netradicinį „švelniosios galios“ požiūrį, kuris konstruojamas remiantis skaidrumo, abipusio atvirumo ir tarpusavio priklausomybės principais⁴. Šiuo atveju privalu vadovautis humanizmo principais ir kaip problemų bei iššūkių sprendimo priemonę atmesti militarizmą. Postmodernizmas iš dalies būtų tinkamesnis tiriant Europos Sąjungos, kaip unikalaus politinio darinio poziciją Sirijos konflikto atžvelgiu. Tuo tarpu Jungtinės Valstijos savo svarbiausių tikslų čia siekia pasitelkdamos pirmiausia karinę galią ir politinio spaudimo priemones.

Išanalizavus pasirinktą neorealizmo teoriją išskirta, kokie valstybių interesai gali būti laikomi universaliai taikytiniais kiekvienai valstybei. Pirmajame skyriuje taipogi tiriama ginkluoto konflikto samprata bei tipologijos. Tai svarbu siekiant įvertinti Sirijos konflikto mastą ir tai, kaip į susidariusią situaciją žvelgiama iš teisinės perspektyvos. Taip pat plačiai apžvelgiami ginkluotų konfliktų sprendimo metodai.

1.1 Nacionalinių interesų aiškinimas (neo)realizmo teorijoje

Realizmas tapo dominuojančia tarptautinių santykių teorija nuo pat disciplinos susiformavimo ketvirto ir penktojo praėjusio amžiaus dešimtmečių sandūroje. Politiniam realizmui pamatus padėjo amerikiečių mokslininkų E.H. Carr ir H. Morgenthau darbai, išleisti XX a. viduryje. Abu tyrėjai siekė ne tik „išgryninti“ tarptautinės politikos esmę, bet ir mesti iššūkį tuomet dominavusiam liberalizmui. Sukritikuoti pamatiniai jo postulatai apie tai, jog tarptautinės teisės principų taikymu įmanoma suvaldyti valstybių konkurenciją dėl galios, o visiems tarptautinės sistemos dalyviams bendrai suvokiamo kolektyvinio saugumo plėtra galima pakeisti individualius kiekvienos valstybės interesus⁵. Realizmo iškilimui didelės reikšmės turėjo Antrasis pasaulinis karas, privertęs suabejoti idealistinėmis liberalizmo idėjomis. Realizmas tuo metu pradėjo vyrauti dėl dar keleto priežasčių.

⁴ Maria Mälksoo, *The Politics of Becoming European: A study of Polish and Baltic Post-Cold War security imaginaries* (London: Routledge, 2010), 69, žiūrėta 2016 10 28, <https://books.google.lt/books?id=BUCOAgAAQBAJ>.

⁵ Scott Burchill and Andrew Linklater "Introduction," in *Theories of International Relations*, Scott Burchill et al. (London: Palgrave Macmillan, 2005), 1, žiūrėta 2010 10 10, <http://golibgen.io/view.php?id=225582>.

Remiantis juo buvo įmanoma pateisinti JAV Šaltojo karo politiką – nepalaujamą ginklavimąsi, *realpolitik* protegavimą bei moralinių principų tarptautinėje arenoje ignoravimą, o dėl fašizmo baimės amerikiečių visuomenė pradėjo labiau kliautis valstybės karine galia⁶. Realistai pasaulį siekia parodyti tokį, koks jis yra – konfliktišką ir neramų, o ne koks galėtų būti. Jie sutartinai pesimistiški dėl idėjos, jog neįmanoma pakeisti globalios politinės sistemos prigimties į taikią. Sistema visuomet buvo ir bus charakterizuojama konfliktais, įtarumu, tarpvalstybiniu varžymusi. Realistams tarptautiniai santykiai vystosi pagal iš anksto žinomus dėsnius, juose nėra vietos netikėtumams⁷. H. Morgenthau pateikia svarbiausius principus, apibrėžiančius klasikinį politinį realizmą⁸:

1. Politika kuriama objektyvios tikrovės, kurioje atsispindi žmogiška prigimtis;
2. Pagrindinis politinį realizmą iš kitų teorijų ir koncepcijų išskiriantis elementas yra galios siekimu išreikšti interesai;
3. Galios ir interesų kategorijos yra esminės, tačiau jų prasmė gali kisti;
4. Valstybių veiksams aiškinti universalūs moralės principai negali būti taikomi;
5. Politinė sistema yra autonominė.

Politiniam realizmui svarbi žmogiškosios prigimties raiška, egoizmas, pasireiškiantis individualių tikslų siekimu bei idėja, jog tarptautinėje sistemoje neegzistuoja jokia supranacionalinė institucija ar organizacija, kuri savo įgaliojimais ir galia būtų aukščiau nacionalinių vyriausybių. Dėl to pačios valstybės privalo rūpintis savo saugumu ir išlikimu. Sistemos ypatybės ir neginčytino galios vaidmens svarba leidžia apibūdinti visus tarptautinius santykius.

Pastaraisiais dešimtmečiais dominuojantį vaidmenį iš klasikinio realizmo perima modernesnė jo atmaina, vadinama neorealizmu. Pasak Berklio universiteto profesoriaus R. Powell, bendriausia prasme tai yra teorija apie nedidelio skaičiaus vienetų tarpusavio sąveiką anarchinėje erdvėje⁹. Šios anarchiškos sistemos pagrindas - tarp valstybių susiklostę galios pusiausvyros ryšiai. Visgi, pati struktūra yra veikiamą kultūrinių, ekonominių ir kitų veiksnių, sudarančių prielaidas sistemai kisti. Tarp valstybių egzistuojanti galios pusiausvyra šiuo atveju nepaneigia anarchinio struktūros pagrindo¹⁰. Politikos mokslų profesorius iš JAV E. Harris pabrėžia, kad neorealistinę teoriją geriausiai charakterizuoja tarptautinės sistemos poliariškumas, apibrėžiamas skirtingu gebėjimų ir

⁶ Lawrence S. Wittner, "Pursuing the "National Interest": The Illusion of Realism," *Reviews in American History* 13, no. 2 (1985): 282-287, žiūrėta 2016 07 10, https://www.jstor.org/stable/2702425?seq=1#page_scan_tab_contents

⁷ Scott Burchill, *The National Interest in International Relations Theory* (London: Palgrave Macmillan, 2005), 32, žiūrėta 2016 07 10, <http://golibgen.io/view.php?id=1470378>.

⁸ Hans Morgenthau, *Politics Among Nations* (New York: McGraw-Hill Education, 2005), 2 – 12, žiūrėta 2016 07 10, <http://www3.nd.edu/~cpence/ewt/Morgenthau2005.pdf>.

⁹ Robert Powell, "Neorealism and Game theory" in *Perspectives on Structural Realism*, Andrew Hanami ed., et al. (London: Palgrave Macmillan, 2003), 9, žiūrėta 2016 07 10, <https://books.google.lt/books?id=SQDGAAAAQBAJ>.

¹⁰ Jurgita Jakevičiūtė, „Paradigminės konstruktyvistų ir neorealitų diskusijos saugumo objekto ir jam kylančių grėsmių prigimties klausimais: bendros ES karinio saugumo sistemos idėja," *Politikos mokslų almanachas*, nr. 9 (2011): 149, žiūrėta 2016 07 10, http://vddb.library.lt/obj/LT-eLABa-0001:J.03~2011~ISSN_2029-0225.V_9.

galios pasiskirstymu tarp sistemos vienetų – valstybių¹¹. Savo pavadinimą ši teorija pradėta vadinti siekiant pabrėžti naujumą ir skirtingumą lyginant su klasikiniu realizmu. Svarbiausias šių skirtumų yra būtent stipri orientacija į struktūralizmą¹².

Neorealizmo pradininku laikomas amerikietis K. Waltz. 1979 m. išleistoje knygoje „Tarptautinės politikos teorija“ pirmasis pabandė jo principus. Neorealizmas buvo sukurtas kaip atsakas į klasikinio realizmo ydas. Jis atmeta savanaudiško žmogaus, kaip primityvaus gyvio galios troškimo raišką tarptautiniuose santykiuose¹³. Dėmesys telkiamas į pačią sistemą ir jos specifiką, skatinančią konfliktus. Visgi, ir ši stovykla neapsieina be vidaus nesutarimų. Esminis neorealizmo į skirtingas mokyklas leidžiantis skirti prieštarašavimas yra požiūris į valstybių galios maksimizavimą. Skiriamas gynybinis (*angl.* defensive) ir puolamasis (*angl.* offensive) neorealizmas. K. Waltz galima laikyti gynybinio požiūrio atstovu. Pasak jo, kiekvienos valstybės pirminis ir pats svarbiausias interesas yra garantuoti savo išlikimą. Tik tai įgyvendinus galima siekti neesminių tikslų, tarp kurių patenka ir galios didinimas¹⁴. Vienas svarbiausių išlikimą garantuojančių veiksnių yra tarptautinės sistemos stabilumas, tad veikėjai turėtų būti suinteresuoti esamo *status quo* išlaikymu. Dominuojančio hegemono ar keletu galių, jei tai dvipolė ar daugiapolė sistema pasikeitimas, gali įnešti sumaišties ir neužtikrintumo į ligi tol stabilią tarptautinę sistemą. Puolamojo neorealizmo koncepcijos pradininkas J. Mearsheimer suponuoja, jog tarptautinėje sistemoje valstybės bijo vienos kitų. Dėl to pagrindinis jų tikslas yra išplėsti savo santykinę galią kitų atžvelgiu. Čia svarbiausias aspektas yra karinės jėgos didinimas. Geriausiu įmanomu atveju, pakankamai karinės galios sukaupusi valstybė taptų sistemos hegemonu. Tai garantuotų saugumą ir išlikimą¹⁵. Galima teikti, jog gynybinis neorealizmas pasižymi kiek liberalesniu požiūriu vien dėl to, kad koncentruojamasi pirmiausia į valstybės gerovę ir išlikimą, neakcentuojant dominavimo.

Kaip jau aptarta, visa realizmo koncepcija rutuliojasi apie keletą svarbiausių kategorijų – galios ir nacionalinių interesų. Pastaroji sąvoka vartojama nuo pat modernių valstybių atsiradimo. Pasak amerikiečių mokslininko D. Nuechterlein, nacionaliniai interesai gali būti apibūdinami kaip tarptautinėje arenoje veikiančių valstybių siekiai ir tikslai¹⁶. Jie nustatomi vyriausybės ar kitų

¹¹ Ewan Harrison, *The Post-Cold War International System– Strategies, Institutions and Reflexivity* (London: Routledge, 2004), 30, žiūrėta 2016 07 10, <https://books.google.lt/books?id=yyNytW70G-sC&>.

¹² Jack Donnelly, *Realism and international relations* (Cambridge: Cambridge University Press, 2000), 11, žiūrėta 2016 07 10, <http://assets.cambridge.org/97805215/92291/sample/9780521592291wsc00.pdf>.

¹³ Robert Powell, *In the Shadow of Power: States and Strategies in International Politics* (Princeton: Princeton University Press, 1999), 56, žiūrėta 2016 07 10, <https://books.google.lt/books?id=QSKAGaEKl3gC>.

¹⁴ Kenneth Waltz, *Theory of international politics* (Boston: Addison-Wesley, 1979), 126, žiūrėta 2016 07 10, <http://libgen.io/get.php?md5=FA1C91CDFB8A1E88E38586C85B485890&key=J6L06V5Z3044F4KS>.

¹⁵ John Mearsheimer, “The False Promise of International Institutions,” *International Security* 19, no. 3 (1994-1995): 11-12, žiūrėta 2016 07 10, http://www.guillaumenicaise.com/wp-content/uploads/2013/10/mearsheimer_The-False-Promise-of-International-Institutions.pdf.

¹⁶ Donald Nuechterlein, “National Interests and Foreign Policy: A Conceptual Framework for Analysis and Decision-Making,” *British Journal of International Studies* 2, no. 3 (1976): 246, žiūrėta 2016 07 10, <http://www.jstor.org/stable/20096778>.

valdančiųjų institucijų. Interesais viešajame diskurse įprastai remiamasi keletu atvejų. Pirma, politikams siekiant visuomenės palaikymo, ypač dėl užsienio politikos. Antra, anot kai kurių mokslininkų, ypatingai realistų, nacionaliniai interesai pasitelkiami kaip analizės įrankis tiriant valstybės užsienio politiką. Šiuo atveju jie vartojami kaip *viešųjų interesų* sinonimas, tai yra nusakant, kokie sprendimai geriausi visuomenei¹⁷. Po rugsėjo 11d. išpuolių kaip svarbiausi JAV nacionaliniai interesai išryškėjo saugumas, demokratijos plėtra bei būtinybė kovoti su teroristinėmis organizacijomis. Karinių operacijų Afganistane ir Irake eiga ir pasiekti rezultatai tiek šalies visuomenei, tiek ir specialistams leido kritiškai vertinti ar XXI a. pradžioje nacionalinių interesų pagrindu formuota politika atnešė lauktų rezultatų.

Nors valstybių valdymo specifikoje bei savęs suvokime egzistuoja skirtumų, tačiau vadovaujantis neorealistiniu požiūriu, daugelį sieja tokie universalūs suvereniteto ir teritorinio integralumo išsaugojimo interesai. Platesniame kontekste siekiama sustabdyti užsienio galių kišimąsi į valstybės valdymo reikalus. Visgi, šalys didžiausią dėmesį skiria išlikimo, dar kitaip vadinamo nacionaliniu saugumu užtikrinimui. Pasak Australijoje įsikūrusio Deakin universiteto profesoriaus S. Burchill, nacionalinį saugumą galima suprasti kaip gebėjimą atgrasyti nuo potencialios karinės atakos, o šiam faktui įvykus, valdyti resursus, leidžiančius nuo jos apsiginti¹⁸.

Nacionaliniai interesai bėgant laikui bėgant gali kisti. Visgi, kai kurie iš jų išlieka prioritetiniais. Svarbius prekybos maršrutus, strategiškai patogius uostus bei ekonominius resursus ginti nuo „kitų“ užvaldymo yra būdinga visoms valstybėms¹⁹. Pasaulis yra chaotiškas ir nenuspėjamas, tad nuolatos jaučiamas nesaugumas ir baimė, o tarptautiniai konfliktai yra neišvengiami. Todėl valstybės pirmiausia siekia nacionalinio saugumo, išreiškiamo teritoriniu integralumu ir fiziniu išlikimu. Tai įgyvendinama kaupiant ir efektyviai naudojant kariavimui reikalingus resursus ar įsitraukiant į didžiųjų galių dominuojamus gynybinius aljansus²⁰. Ypač svarbu, jog galia neorealizmo požiūriu galia yra daugialypė. Ji gali būti karinė, ekonominė, diplomatinė. Dėl to stipriomis ir įtakingomis vadinamos ne tik galingiausios armijas turinčios valstybės, bet ir stiprios ekonomiškai, pavyzdžiui Šveicarija.

Dalis neorealistų, pavyzdžiui Stanfordo universiteto profesorius S. Krasner, valstybę regi kaip unifikuotą ir savarankišką, tačiau neutralų veikėją. Ji yra tarpininkas, derintas skirtingų visuomenės grupių interesus. Nacionaliniai interesai susideda iš jungtinio visuomenės preferencijų rinkinio, skatinančio vystytis bendrą visuomenės gerovę. Pavienių troškimų vykdymas nepriimtinas ir

¹⁷ Iain McLean and Alistair McMillan, *The Concise Oxford Dictionary of Politics* (Oxford: Oxford University Press, 2009), 223, žiūrėta 2016 07 10, <https://books.google.lt/books?id=8JkyAwAAQBAJ>.

¹⁸ Burchill, „*The National Interest in International Relations Theory*“, 27.

¹⁹ Ten pat.

²⁰ Ten pat, 47.

negalimas²¹. Vadovaujantis tokia pozicija, atskirų asmenų ar net organizacijų interesai, kad ir kokios jos būtų galingos ir įtakingos, šalies užsienio politikos krypties neįtakoja. Nacionaliniai interesai kildinami iš valstybės politikų elgsenos ir viešų pareiškimų bei turi tenkinti keletą kriterijų. Pirma, politikų elgesyje negali atsispindėti kažkurios vienos grupės ar klasės interesai, verslininkų ar tarnautojų galios troškimas. Antra, turi egzistuoti politikos tęstinumas²². Nuoseklumas ir savo pozicijos laikymasis ypač svarbus siekiant interesų realizavimo. Jei nacionaliniai interesai teisingai įvardijami ir suvokiami, net ir keičiantis valdančioms politinėms jėgoms išliks prioritetiniais politikos aspektais. Nacionalinių interesų, kaip objektyvios duotybės atmetimas bei valstybės veikėjų vaidmens išaukštinimas S. Krasner leidžia išsiskirti iš kitų neorealizmo atstovų. Priešingos nuomonės laikosi garsus politinės ekonomijos atstovas R. Gilpin. Pasak jo, aiškiai išreikštus interesus gali turėti tik pavieniai ar į interesų grupes susibūrę individai. Valstybė įvardijama kaip šių grupių koalicija, o nacionaliniai interesai yra grupių konkuravimo bei derybų dėl galios rezultatas²³. Svarbu tai, jog nors šios grupės ir sudaromos iš plačių visuomenės sluoksnių, tačiau yra dominuojamos egzistuojančio politinio elito. Tokį apibūdinimą puikiai atitinka politinės partijos. Jungtinėse Valstijose dvi pagrindinės partijos turi dešimtis milijonų narių, o jau pusantra šimtmečio šalies prezidentais tampa tik jų nariai ar partijų oficialiai palaikomi asmenys.

Kaip matyti, visoms valstybėms universaliai taikytiniais interesais galima išlikimą ir saugumą. Tai įgyvendinama kaupiant galią. Būtina pabrėžti, kad neorealizmo koncepcijoje galios terminas neapsiriboja vien tik karinių resursų valdymu. Ji taipogi gali būti ekonominė, politinė ar diplomatinė. Tai „minkštosios galios“ galios elementais, kurie įprastai pasitelkiami ilgalaikėms politinėms strategijoms įgyvendinti. Nepaisant keleto skirtingų pozicijų, išanalizavus mokslininkų darbus prieita išvados, jog nacionaliniuose interesuose turi bent dalinai atsispindėti visuomenės preferencijos. Šio reikalavimo įgyvendinimui pilietinė visuomenė remiasi demokratijos mechanizmais.

1.2 Šiuolaikinių ginkluotų konfliktų traktuotės ir tipai

Viešojoje erdvėje dažnai linksniuojami kovos veiksmai Sirijoje, Ukrainoje ir kituose „karštuosiuose taškuose“. Nepaisant pateikiamos informacijos gausos galima pastebėti, jog tai įprastai apibūdinamos dviem terminais - konflikto ir karo. Dėl to tikslinga paanalizuoti ar tarp minėtų sąvokų egzistuoja esminių skirtumų ir jei taip, kuri iš jų tinkamesnė apibūdinant situaciją Sirijoje. Pasak vokiečių tarptautinių santykių mokslų daktaro R. Schütte, Antrasis pasaulinis karas žymėjo didelius pokyčius ir tarptautinės teisės sistemoje. Maždaug XX a. viduryje vietoje karo pradėta vartoti platesnė ir laisviau interpretuojama ginkluoto konflikto samprata. Ji teisiškai nebuvo susieta su

²¹ Stephen D. Krasner, *Defending the National Interest: Raw Materials Investments and U.S. Foreign Policy* (Princeton: Princeton University, 1978): 5-45, op. cit. Burchill, *The National Interest in International Relations Theory*, 48.

²² Ten pat.

²³ Robert Gilpin, *World and change in global politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 1981), 18-19, žiūrėta 2016 07 10, <http://libgen.io/get.php?md5=D50F20FC338C4803E7D2E93ABE816C6D&key=DJNB3QMVCISKILZG5>.

oficialiu karo paskelbimu ir bent vienos iš konfliktuojančių pusių pripažinimu, jog vyksta realūs kovos veiksmai. Tai sudarė prielaidas į vieną grupę apjungti keletą skirtingos prigimties konfliktų, tokių kaip pilietiniai neramumai ar kolonijinės išsilaisvinimo kovos²⁴. Čekų teisininkas J. Mrazek atkreipia dėmesį, kad moderni karo teisė dabar įprastai vadinama ginkluotų konfliktų ar tarptautine humanitarine teise. Visgi, šie pavadinimai gali būti naudojami kaip sinonimai. Po 1945 m. Jungtinių Tautų chartijos įsigaliojimo, tarptautinė teisė uždraudė valstybėms naudoti karinę galią, išskyrus gynybai ar įgyvendinant Saugumo Tarybos nutarimus.²⁵ Galima daryti prielaidą, jog *karo* terminas pradėtas vartoti rečiau ir todėl, kad tam tikrais atvejais valstybės galėdavo mėginti mesti iššūkį tarptautinei sistemai paprasčiausiai teikdamos, jog nekariauja, o vykdo strategines operacijas ar užtikrina savo saugumą, tad toks neapibrėžtumas palieka daug erdvės interpretacijoms, kurių tokioje jautrioje srityje neturėtų būti. Nepaisant prieštaravimų, ši teisės sritis išliko ir kaip bus matoma toliau, jos normos taikomos ir šiuolaikiniams konfliktams.

Žodžiu *konfliktas* tarpvalstybiniuose santykiuose gali būti apibrėžiamas labai platus situacijų spektras – nuo dviejų šalių nesutarimo dėl valstybinių sienų iki visa griauinančių karo veiksmų. Klasikiniu požiūriu konfliktas yra dinaminis fenomenas – vienam dalyviui reaguojant į kito veiksmus situacija eskaluojama²⁶. Dėl to po tam tikro laiko tarpo ir daugybės abiejų pusių atliktų taktinių ir strateginių ėjimų sudėtinga pasakyti, kuri pusė atsakinga dėl susidariusios padėties. Švedijos Upsalos universiteto profesorius P. Wallenstein teigia, kad konfliktu galima laikyti situaciją, kai mažiausiai du veikėjai vienu metu kovoja dėl ribotų resursų²⁷. Svarbu tai, jog resursų siekiama tuo pat metu ir toje pat erdvėje. Jei kažkuri iš konfliktuojančių pusių neprieštarautų jų gauti ateityje, pavyzdžiui po keleto metų vyksiančių rinkimų, konfliktinės situacijos būtų įmanoma išvengti. Ginkluotas konfliktas taipogi gali būti suprantamas kaip būseną, kai valstybės viena prieš kitą griebiasi karinės jėgos, kai tarp valstybės pajėgų ir organizuotų karinių grupuočių ar tarp dviejų ar daugiau tokių grupuočių valstybės viduje užsitęsia smurto banga²⁸. Čia pateikiama pati paprasčiausia konfliktų dichotomija, kovos veiksmus skiriant į dvi grupes – vidinius ir išorinius.

Siekiant apibrėžti šiuolaikinį ginkluotą konfliktą ir parodyti skirtumus tarp jo tipų, būtina paanalizuoti jau minėtą karo arba dar kitaip tarptautinę humanitarinę teisę (THT). Bendriausia prasme tai taisyklių visuma, kuriomis vadovaujantis siekiama kuo labiau sumažinti karų padarinius. Ja

²⁴ Robert Schütte, *Civilian Protection in Armed Conflicts: Evolution, Challenges and Implementation* (Wiesbande: Springer VS, 2013), 28, žiūrėta 2016 07 10, <https://books.google.lt/books?id=VQ4fBQAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=lt>.

²⁵ Josef Mrázek, "Armed Conflicts and the Use of Force," *Czech Yearbook of International Law* 1 (2010): 95, žiūrėta 2016 07 10, <http://www.cvil.eu/contents>.

²⁶ Peter Wallenstein, *Understanding Conflict Resolution: War, Peace and the Global System* (London, SAGE, 2002), 38, žiūrėta 2016 07 12, <http://golibgen.io/view.php?id=473108>.

²⁷ Ten pat, 16.

²⁸ Eve La Haye, *War Crimes in Internal Armed Conflicts* (Cambridge: Cambridge University Press, 2008), 10, žiūrėta 2016 07 10, <https://books.google.lt/books?id=lZogWk3hPgEC&>.

saugomi kovos veiksmuose nedalyvaujantys asmenys bei ribojamos kare leidžiamos naudoti priemonės ir metodai. Nepaisant plataus veikimo lauko, THT nenustato ar konflikto atveju valstybei galima naudoti karinę galią. Šios procedūros taikymas, kaip jau minėta, yra reglamentuojamas Jungtinių Tautų chartijos²⁹. Teisiškai ginkluotus konfliktus galima skirstyti į dvi kategorijas: 1. Tarptautinius; 2. Netarptautinius konfliktus. Visgi, netarptautinis ginkluotas konfliktas yra palyginti pakankamai nauja teisinė traktuotė. Humanitarinė veikla kovos lauke teisiškai standartizuota 1949 m. priimta Ženevos konvencija. Šio dokumento 2 straipsnyje teigiama, jog „<...> Konvencija taikoma <...>, kai skelbiamas karas arba kyla koks nors kitas dviejų arba kelių aukštųjų susitariančiųjų šalių ginkluotas konfliktas, net jei viena iš jų karo nepripažįsta“³⁰. Pagal tokią formuluotę, nuo penktojo praėjusio amžiaus dešimtmečio pabaigoje priimtos Konvencijos įsigaliojimo, teisiškai pripažįstamas ginkluotas konfliktas galėjo vykti tik tarp dviejų ar daugiau suverenių valstybių. Tai nebeatitiko besikeičiančios realybės ir saugumo padėties pasaulyje, nes pradėjo kurtis vis daugiau nevalstybinių vardan skirtingų tikslų ginklu kovoti pasiryžusių darinių, tokių kaip teroristinės organizacijos ar už savo veikimo teritorijų nepriklausomybę pasisakančios grupuotės. Dėl šios priežasties tarptautinėje teisėje jau po keleto dešimtmečių imtasi vykdyti reformas. 1977 m. priimtu pirmuoju Ženevos konvencijos Papildomu protokolu praplėsta ginkluoto konflikto teisinė traktuotė. Pirmajame Protokolo straipsnyje teigiama, jog Konvencija taikoma ir konfliktams tarp valstybės ir tautos, kovojančios vardan apsisprendimo teisės prieš kolonijinį dominavimą, užsienio galių okupaciją ar rasistiniais principais besiremiančius politinius režimus³¹. Pateikiama formuluotė yra pakankamai abstrakti ir nedetalizuota. Visgi, aišku, jog protestų, riaušių ar banditizmo ir kitų spontaniškų bei dažnai trumpalaikių žemesnio lygmens smurto apraiškų vadinti ginkluotu konfliktu netikslinga. Siekiant išvengti neaiškumo, Tarptautinis Raudonojo Kryžiaus Komitetas tam pateikia du pagrindinius kriterijus, kuriais vadovaujantis ginkluotą konfliktą galima atskirti nuo aukščiau išvardintų smurto formų³²:

1. Kovos veiksmai turi pasiekti tam tikrą minimalų intensyvumo lygį. Pavyzdžiui, įsismarkavusius neramumus slopinti tenka kariuomenei, o ne policijos pajėgoms;
2. Nevyriausybinių konflikto dalyvės privalo turėti organizuotas ir kovinėse misijose gebančias dalyvauti karines pajėgas.

²⁹ Sylvain Vite, "Typology of armed conflicts in international humanitarian law: legal concepts and actual situations," *International Review of the Red Cross* 91, no. 873 (2009): 69-73, žiūrėta 2016 07 15, <https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/irrc-873-vite.pdf>.

³⁰ „1949 M. RUGPJŪČIO 12 D. ŽENEVOS KONVENCIJA DĖL ELGESIO SU KARO BELAISVIAIS," *Valstybės žinios* 63, 1907 (2000).

³¹ „1949 M. RUGPJŪČIO 12 D. ŽENEVOS KONVENCIJŲ PAPILDOMAS PROTOKOLAS DĖL TARPTAUTINIŲ GINKLUOTŲ KONFLIKTŲ AUKŲ APSAUGOS (I PROTOKOLAS)," *Valstybės žinios* 63, 1907 (2000).

³² "Non-international armed conflict," International Committee of the Red Cross, May 28, 2012, žiūrėta 2016 07 15, <https://casebook.icrc.org/casebook/doc/glossary/armed-conflict-glossary.htm>.

Ginkluotų konfliktų skirstymas į dvi grupes yra elementariausias, tačiau labai paviršutiniškas. Niekas nebūtino, jog konfliktų tyrimuose besispecializuojantys institutai vadovaujasi sudėtingesnėmis metodologijomis ir kriterijais, leidžiančiais tiksliau apibrėžti konflikto tipą, priežastis, mastą bei specifiką. Tokių institutų duomenimis remtis tikslinga ir todėl, kad jų informacija kasmet atnaujinama, o gausios mokslininkų komandos nuolat tobulina tyrimų metodus. Tolesnei analizei pasirinkti Heidelbergo ir Upsalos institutai yra vieni garsiausių ir labiausiai vertinamų pasaulyje.

Vokietijoje veikiančio Heidelbergo tarptautinių konfliktų tyrimų instituto (HIIT) mokslininkai nurodo, kad visi konfliktai savo prigimtimi yra politiniai. Jie kyla dėl siekių ir vertybių neatitikimo mažiausiai tarp dviejų individų ar socialinių grupių, geidžiančių tam tikrų materialių ir nematerialių gerybių užvaldymo. Tarp šių gerybių patenka teritorija, galia, autonomija, dekolonizacija, resursai, vietinis dominavimas ir kt. HIIT pagal dalyvaujančias puses konfliktus skiria į tris grupes: tarpvalstybinius, vidaus ir nevalstybinius. Į pirmąją grupę patenka konfliktai tarp dviejų ar daugiau valstybių, pripažįstamų tarptautinės bendruomenės. Vidaus konfliktuose mažiausiai viena kovojanti pusė yra nevyriausybinė grupuotė. Nevalstybiniai konfliktai yra karo veiksmai tarp dviejų ar daugiau nevyriausybinių darinių³³.

Vadovaujantis šiuo skirstymu, Sirijos konfliktą bent jau preliminariai būtų galima priskirti antrajai grupei. Šalyje kovoja gerai organizuotos stiprios grupės, tačiau šalia jų egzistuoja ir daug lokalių keliasdešimt karių turinčių kuopelių, veikiančių apibrėžtoje miesto ar kaimo teritorijoje. Nepaisant tokios gausos, Sirijos ginkluotosios pajėgos antžeminių operacijų metu vis atlieka svarbiausią vaidmenį. Du iš keturių centrinių konflikto dalyvių – radikalioji „Islamo valstybė“ ir opoziciniai sukilėliai bent jau trumpojoje perspektyvoje pirmiausia siekia įveikti režimo pajėgas, vis dar kontroliuojančias labiausiai apgyvendintas šalies teritorijas ir taip neleidžiančias siekti tolesnių tikslų įgyvendinimo. Tai suponuoja, kad vyriausybė ir jai ištikimi kariniai dariniai yra centriniai konflikto dalyviai, tad šį karą bent jau plačiąja prasme būtų galima ir toliau laikyti vidaus konfliktu.

Heidelbergo institutas pagal intensyvumą konfliktus skiria į penkis lygius: disputą, nesmurtinę krizę, smurtinę krizę, ribotą karą ir karą. Pirmi du konflikto lygiai apsieina be kraujo praliejimo ir yra žemo intensyvumo lygio. Smurtinė krizė ir karas pereina į smurtinę stadiją. Abiejų tipų karai yra didelio intensyvumo, o smurtinė krizė - vidutinio. HIIT konfliktų intensyvumą nustato atžvelgiant į naudojamą ginkluotę, kariaujančio personalo ir žuvusiųjų skaičių, pabėgėlių srautą bei sugriovimų lygį³⁴. Institutas karu vadina smurtinį konfliktą, kuriame sisteminiai organizuoti karo veiksmai vyksta su tam tikru tęstinumu³⁵. Sirijos konflikto sugriovimo mastai milžiniški, aukos skaičiuojamos šimtais

³³ Heidelberg Institute for International Conflict Research, *Conflict Barometer 2015* (Heidelberg: Heidelberg Institute, 2015), 6-8, žiūrėta 2016 07 10, http://www.hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2015.pdf.

³⁴ Ten pat.

³⁵ Ten pat, 1.

tūkstančių, o savo namus priversti palikti milijonai žmonių³⁶. Dėl to kovas šioje valstybėje tikslinga priskirti aukščiausio intensyvumo lygio konfliktui – karui. Galima teigti, kad Heidelbergo instituto metodologijoje puikiai atsispindi realistinis požiūris. Konfliktai kildinami iš troškimo užvaldyti gerybes, kurios jų siekiančioms grupėms ar valstybėms leistų didinti galią. Kaip jau aptarta, realistiniu požiūriu galia yra esminis faktorius, nesaugiamo pasaulyje leidžiantis užsitikrinti išlikimą. Pavyzdžiui, vadinamajai „Islamo valstybei“ ypač svarbus pajamų šaltinis yra iš užgrobtų telkinių Sirijoje ir Irake išgaunama ir juodojoje rinkoje parduodama nafta. Gaunamos lėšos grupuotei dalies sekėjų akyse užimtoje teritorijoje leidžia įteisinti savo valdžią, bent jau paviršutiniškai imituojant valstybės funkcijų įgyvendinimą. Galima daryti prielaidą, jog resursai, teritorija bei gyventojai minėtai organizacijai yra vienodai svarbūs siekiant išlikimo ir kitų ilgalaikių tikslų.

Tuo tarpu Švedijoje, Upsalos miesto universitete įsikūrusio Taikos ir konfliktų tyrimų centro mokslininkai konfliktu įvardija ginčą sukeliantį nesuderinamumą, darantį įtaką vyriausybei ir/ar teritorijai, kurioje dėl dviejų pusių naudojamos karinės jėgos per metus žūva ne mažiau kaip 25 asmenys. Konfliktui pereiti į karo fazę aukų skaičius turi išaugti mažiausiai iki 1000 per metus³⁷. Dėmesį verta atkreipti į tiksliai išreikštus aukų skaičius. Vadovaujantis tokiu apibrėžimu, nemažos dalies „išsaldytų“ konfliktų, kuriuose šiuo metu paskelbtos paliaubos ar kovos veiksmai pristabdyti negalima vadinti ginkluotais, o kovos veiksmai Rytų Ukrainoje ar Kaukaze dėl Kalnų Karabacho atitinka pateiktą formuluotę. Ginkluoto konflikto atveju nedidelis žūčių skaičius rodo mažą kovų intensyvumą. Tai suponuoja, jog konflikto *de facto* nugalėtoju galima laikyti vyriausybės pajėgas, kurios padėtų o stabilizavo ir sugebėjo apsaugoti valstybę nuo suirutės. Taipogi kyla klausimas ar tikslinga minėtus skaičius universaliai taikyti visais atvejais, nes institutas neatkreipia dėmesio į populiacijos dydį.

Upsalos tyrimų centras konfliktus pagal dalyvius skirsto į penkias grupes: tarpvalstybinius konfliktus, kai kovos veiksmai vyksta tarp dviejų ar daugiau valstybių; be užsienio jėgų įsikišimo vykstančius vidaus konfliktus tarp vyriausybės pajėgų ir nevalstybinės grupuotės; vidaus konfliktus su įsikišimu iš užsienio, kai bent vienas iš konflikto dalyvių užsienio galios remiamas kariais, aktyviai įsitraukiančiais į kovos veiksmus; nevalstybinius konfliktus, kai tarpusavyje kovoja nevalstybinės grupuotės bei ekstra – sisteminius dar kitaip vadinamus antikolonijiniais karais. Jų metu vyriausybė kovoja su nevalstybinėmis grupuotėmis stengdamasi valdžioje išlaikyti teritorijas už valstybės ribų³⁸. Lyginant su Heidelbergo institutu, Upsalos mokslininkai daugiau dėmesio skiria konflikto dalyviams, tad čia atsiranda dvi naujos konfliktų rūšys, kurių HIIT tipologijoje nebuvo. Tai yra ekstra –

³⁶ “Syria Regional Refugee Response,” United Nations Inter-agency Information Sharing Portal, October 23, 2016, žiūrėta 2016 09 20, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>.

³⁷ “Definitions,” The Department of Peace and Conflict Research at Uppsala University, žiūrėta 2016 09 20, <http://www.pcr.uu.se/research/ucdp/definitions/>.

³⁸ Ten pat.

sisteminiai ir akcentuojantys užsienio galių įsikišimą. Visgi kyla klausimas ar prieš kolonijines galias nukreiptas kovas verta pateikti kaip atskirą konfliktų grupę. Paskutinis tokio tipo konfliktas baigėsi 1974 m. Portugalijos valdytų Afrikos teritorijų pergale, o šiuo metu nebėra teritorijų, Jungtinių Tautų pripažįstamų kolonijomis. Puerto Rikas ir Gibraltaras yra vienos iš teritorijų su neaiškiu teisiniu statusu, tačiau jose smurtiniam išsivadavimo judėjimui kilti prielaidų nėra. Galima teigti, kad šio instituto mokslininkai sugrupavo visus per pastarąjį šimtmetį jau įvykusius konfliktus.

Sirijos karas remiantis Upsalos tipologija yra vienas aiškiausių pastarojo meto vidaus konflikto su įsikišimu iš užsienio pavyzdžių. Sirijoje mažiausiai dvi iš trijų svarbiausių kariaujančių pusių – valdantysis režimas ir vadinamieji nuosaikieji sukilėliai oficialiai susilaukia pagalbos iš trečiųjų valstybių. B. al Assado režimui Rusija ir Iranas padeda kariais, dalyvaujančiais aktyviuose kovos veiksmuose žemėje ir ore, teikia logistinę, finansinę pagalbą. JAV vadovaujamos koalicijos valstybės, įskaitant Prancūziją, Vokietiją, Nyderlandus, Didžiąją Britaniją ir kt. savo ruožtu padeda minėtiems sukilėliams.

Apibendrinant šiame magistro baigiamojo darbo poskyryje išanalizuotą informaciją tampa aišku, kad vien dėl patirto sugriovimų lygio ir didžiulio aukų skaičiaus Sirijoje susiklosčiusią situaciją galima laikyti aukščiausio intensyvumo lygio kariniu konfliktu.

1.3 Konfliktų sprendimo metodai

Atsiradus potencialaus karinio konflikto grėsmei, tarptautinėje bendruomenėje stengiamasi užkirsti kelią tolimesniam jo vystymuisi. Konflikto prevenciją galima laikyti priemonių ir veiksmų visuma, kuria siekiama sumažinti ginkluotos konfrontacijos atsiradimo ar atsinaujinimo riziką. Tai įgyvendinama slopinant tarp konfrontuojančių pusių egzistuojančią įtampą³⁹. Didžiosios valstybės dėl svarbių klausimų dažnai neprieina bendros nuomonės, o taiką pasaulyje užtikrinti turinti Jungtinių Tautų organizacijos nauda ir veiklos efektyvumas taipogi kelia abejonių. Tai svarbios priežastys, nesutrukdžiusios 2008 m. įsipliekti Gruzijos karui, konfliktui Rytų Ukrainoje ar pilietinio karo Sirijoje pradžiai. Trečiosios šalys gali būti suinteresuotos kuo greitesniu konflikto sprendimu, tačiau patys dalyviai tam tikrais atvejais laikosi kitos nuomonės. Jei žūt būt siekiama pergalės ar potencialūs taikos atnešami praradimai per dideli, tarptautinės bendruomenės pastangos gali būti ignoruojamos. Dėl to privalu analizuoti priemones ir metodus, kurios tinkamos karo veiksmas jau prasidėjus.

Viena iš paprasčiausiai įgyvendinamų konflikto sprendimo idėjų – kariaujančių pusių interesų išgryninimas. Tai iliustruoti galima Egipto ir Izraelio kova dėl Sinajaus pusiasalio. Abi konflikto pusės viešai teigė ginančios savo suverenitetą, tad jų pozicijos atrodė nesuderinamos. Visgi, proceso metu išaiškėjo, kad pagrindinis Egipto interesas buvo teritorinio integralumo išlaikymas, o Izraelis

³⁹ International Labour Office, *Prevention and Resolution of Violent and Armed Conflicts* (Geneva: Bureau for Workers' Activities, 2010), 5, žiūrėta 2016 07 18, http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/---ifp_crisis/documents/publication/wcms_202135.pdf.

siekė nacionalinio saugumo⁴⁰. Būtent tikrųjų siekių įvardijimas 1978 m. Camp Davide, Jungtinėse Valstijose, leido įtvirtinti ligi šiol gyvuojantį taikos sutarimą tarp šių valstybių⁴¹. Galima atrasti tam tikrų paralelių ir su Sirijos konfliktu. B. al Assado režimas deklaruoja siekį nuo teroro apsaugoti Siriją ir jos žmones. Tuo tarpu vadinami „nuosaikieji sukilėliai“ bent jau oficialiai kovoja vardan šalies demokratizacijos. Taigi abiejų pusių siekiams neturėtų prieštarauti tarptautinių stebėtojų prižiūrimi vieši ir laisvi rinkimai, kuriuose galbūt galėtų dalyvauti ir pats B. al Assadas. Visgi, šio scenarijaus išsipildymas vargiai įmanomas dėl tragiškos saugumo padėties šalyje.

Interesų identifikavimą ir derinimą akcentuojančią strategiją pateikia ir P. Wallenstein. Pasak jo, konfliktą lengviausia išspręsti sumažinus kariaujančių pusių nesuderinamumą, pasireiškiantį kova dėl ribotų resursų. Autorius pateikia keletą šio taikos trukdžio eliminavimo metodų⁴²:

1. Prioritetų pakeitimas - visiškas pamatinių tikslų, kuriais grindžiama pozicija, pakeitimas yra retas reiškinys, tačiau prioritetai gali būti sukeičiami vietomis;
2. Kompromisas - konflikto pusės išlaiko savo tikslus, tačiau prieina sutarimą dėl resursų pasidalijimo;
3. Bendra kontrolė - konflikto pusės ribotus resursus nusprendžia valdyti drauge. Pavyzdžiui, koalicinės vyriausybės valdoma valstybė;
4. Kontrolės perdavimas trečiajai šaliai - konfliktuojančios pusės sutinka bent jau kuriam laikui atsisakyti siekio valdyti resursus. Galima paminėti Kosovą, kurio valdymas 1999 m. laikinai perduotas JTO globai;
5. Konflikto sprendimo mechanizmo sukūrimas - nustatoma taisyklių visuma, padedanti konfliktą išspręsti vadovaujantis aukščiau pateiktais būdais. Įprastai konfliktuojančioms pusėms pasiūlomas arbitras ar mediatorius, su kurio dalyvavimu galima sutikti arba ne;
6. Problemų sprendimo ignoravimas ar nukėlimas neapibrėžtam laiko tarpui - politinis klimatas sulig metais gali kisti pačiam klausimui netenkant svarbos.

Išorės veikėjo tarpininkavimas gali sudaryti prielaidas kisti kariaujančiųjų pusių komunikacijai. Neutralus taikintojas valdo informaciją, filtruodamas neigiamą ir plačiau nušviesdamas teigiamą dalyvių elgesį⁴³. Visgi, būtina išvengti potencialiai labai pavojingos informacijos asimetrijos, kuri konfliktuojančias puses gali tik dar labiau supriešinti. Amerikiečių mokslininkas R. Fisher pateikia nuoseklią trečiųjų šalių intervencijų tipologiją. Išskiria šešis įsikišimo į konfliktą iš išorės lygmenys⁴⁴:

⁴⁰ Oliver Ramsbotham, Tom Woodhouse and Hugh Miall, *Contemporary Conflict Resolution* (Cambridge: Polity, 2011), 21, žiūrėta 2016 07 18, <http://www.oxfordresearchgroup.org.uk/sites/default/files/Chapter%201%20-%20Introduction%20to%20Conflict%20Resolution.pdf>.

⁴¹ Jimmy Carter, "Camp David Accords," Encyclopaedia Britannica online, žiūrėta 2016 07 18, <https://www.britannica.com/event/Camp-David-Accords>.

⁴² Wallenstein, "Understanding Conflict Resolution", 54 – 57.

⁴³ Ramsbotham, Woodhouse and Miall, "Contemporary Conflict Resolution", 21.

⁴⁴ Ronald J. Fisher, *Methods of Third Party Intervention* (Berlin: Berghof Research Center for Constructive Conflict Management, 2001), 11, žiūrėta 2016 07 18, http://edoc.vifapol.de/opus/volltexte/2011/2579/pdf/fisher_hb.pdf.

1. Taikinimas – autoritetinga trečioji šalis siekiant identifikuoti problemas, mažinti įtampą, skatinti tiesioginį bendravimą perduoda vienos pusės informaciją kitai;
2. Konsultacija – trečioji šalis remdamasi mokslo žiniomis ir socialiniu patyrimu padeda šalims aiškinti konflikto kilmę ir dinamiką, taip palengvinant jo sprendimą;
3. Grynas tarpininkavimas – trečioji konflikto šalis motyvuodama, įtikinėdama, efektyviai kontroliuodama informaciją ir siūlydama alternatyvas bando esminiais klausimais pasiekti šalių sutarimą;
4. Galios tarpininkavimas – grynas tarpininkavimas, praturtinamas konfliktuojančioms pusėms siūlomomis paskatomis ar smurtinėmis bausmėmis. Trečioji šalis gali prižiūrėti sprendimo įgyvendinimą ir sutarimų laikymąsi;
5. Arbitražas – trečioji šalis įvertina konfliktuojančių pusių bandymus pasiekti taikos ir priima teisingą, objektyvų bei vykdyti privalomą sprendimą;
6. Taikos palaikymas – trečioji šalis užtikrina nešališkų karinių pajėgų dislokavimą konflikto zonoje. Jos prižiūri taiką tarp priešininkų bei gali įsitraukti į humanitarinę veiklą, siekiant padėti nuo konflikto nukentėjusiems civiliams.

Galios tarpininkavime išskiriamos paskatos ir bausmės. Galima daryti prielaidą, kad tai klasikinis „morkos ir lazdos“ principas, kai už gerą elgesį tenkinami tam tikri poreikiai, o už blogą – baudžiama. Visgi, čia nedetalizuojama, kaip minimos smurtinės bausmės taikomos. Akcentuojant žodį *smurtinis* spėjama, kad prieš netinkamai besielgiančią ar taikos derybų procesui kenkiančią konflikto pusę, jos strateginius objektus, pajėgas pradedami kariniai veiksmai. Šalys tampa savotiškomis mediatoriaus įkaitėmis. Siekiant kuo didesnio efektyvumo, konfliktuojančios pusės turėtų negebėti priešintis bausmei, tad turi egzistuoti akivaizdi galios asimetrija. 2013 m. Sirijos režimas apkaltintas prieš civilius naudojęs nervus paralyžiuojančias dujas. JAV prezidento administracija svarstė pradėti karinę operaciją prieš B. al. Assado režimą, tačiau įsikišus Rusijai, priimtas visas puses bent iš dalies tenkinantis sprendimas. Dalyvaujant tarptautiniams stebėtojams sunaikintos Sirijos cheminių ginklų atsargos. Galima teigti, jog JAV čia užėmė tarpininko vaidmenį konflikte tarp Sirijos režimo ir jo valdymu nepatenkintų valstybės piliečių, atstovaujamų opozicijos.

Į trečiųjų šalių dalyvavimą ir potencialią naudą žvelgiama ir kritiškiau. Nors gryniesi moderatoriai ir valdo informaciją, dažniausiai jie bejėgiai veikti ir patys nesugeba praturtinti taikos derybų proceso. Visgi, pasitaiko atvejų, kaip konfliktą spręsti pasišauna galingos išorės veikėjos, kurios savo atėjimu pakeičia ne tik komunikacinę struktūrą, bet ir visą galios pusiausvyrą. Tai įgyvendinama tarpininkavimo procesą papildant paskatomis ir bausmėmis. Negana to, trečioji šalis gali pradėti proteguoti kažkurią pusę ar net pati įsitraukti į konfliktą⁴⁵. Čia atkreipiamas dėmesys į

⁴⁵ Ramsbotham, Woodhouse and Miall, „*Contemporary Conflict Resolution*“, 21 – 22.

potencialų arbitro įsitraukimą į kovą, peržengiant tarpininkavimo ribas ir tampant tikroju konflikto dalyviu. Svarbu tai, kad toks tiesioginis įsikišimas gali tik dar labiau eskaluoti situaciją. Paramos nesulaukusios konflikto pusės gali tapti poziciją pakeitusio moderatoriaus taikiniais. Nelygiavertė kova tam tikroms grupėms vaizduojama kaip puolimas prieš visą tautą ar religiją, tad skatinama keršyti, rengti teroristinius išpuolius, nuo kurių nukenčia niekuo dėti asmenys. Ypač daug aukų per pastaruosius keletą metų nusinešė „Islamo valstybei“ ištikimų asmenų atakos Vakarų Europoje.

Po Šaltojo karo pabaigos sumažėjo atvirų, tarpvalstybinių konfliktų skaičius. Dabar daugiausia aukų nusineša pilietiniai neramumai. Pasak P. Wallenstein, tokio tipo konfliktų šaknys glūdi visuomenės grupių padėtyje, jų patiriamose skriaudose ir išnaudojime⁴⁶. Visgi, nors autorius prie skriaudų ir priskiria ekonominius santykius, tačiau jie nustumiami į antrą planą. Materialus aspektas čia svarbus tiek, kiek jame atsispindi nelygybė ir tam tikros visuomenės dalies dominuojanti socialinė padėtis. Istorijoje galima atrasti nemažai pavyzdžių, kai žiaurūs pilietiniai neramumai buvo pakurstyti siekio praturtėti. Verta paminėti Siera Leonės deimantų karą, Meksikos, Hondūro, Kolumbijos narkotikų karus. Ekonominių interesų svarbą pilietiniams karams prasidėti patvirtina ir Oksfordo universiteto profesorių P. Collier bei H. Hoeffler tyrimas, pavadintas „godumas ir skriauda“ (*angl. greed and grievance*)⁴⁷. Ištyrus empirinius duomenis apie pilietinius konfliktus, vykusius 1960 – 1999 m. prieita išvados, kad jiems kilti tam tikrų grupių troškimas pasipelnyti buvo ne mažiau svarbus nei socialinė nelygybė, tad ekonominio aspekto svarbos nuvertinti nederėtų.

Išsprendus konfliktuojančių pusių nesuderinamumo klausimą, taika optimaliu atveju įtvirtinama su demokratijos pagalba. Pati demokratinės sistemos specifika sudaro prielaidas naujų konflikto baigčių atsiradimui. Vietoje kovos lauke pasiekiamos pergalės ar sunaikinimo patyrys pralaimėjimą, atsiranda alternatyvūs scenarijai, tokie kaip pergalė, neprivedanti prie vienašalio dominavimo valstybėje ar pralaimėjimas, leidžiantis išlikti aktyviems visuomenėje⁴⁸. Demokratijos sukuriama alternatyvios karo baigtys gali tapti paskata aktyviau siekti taikos, ypač, jei konfliktas yra pasiekęs aklavietę. Nepaisant to ir čia kyla nemažai problemų. Konfliktavusios pusės išlieka svarbiausiais veikėjais šalyje, besistengiančiais kaupti galią, pokyčių procesą perimant į savo rankas. Po kovos veiksmų nutraukimo padėtis įprastai būna sudėtinga, o taika trapi. Šalies teritorijoje išlikę daugybė lengvai prieinamos ginkluotės, jaučiama įtampa, susierzinimas ir netikrumas. Net ir nedidelis ginčas dėl smulkmenų gali paralyžiuoti taikos procesą. Nuo XX a. antros pusės pereinamuoju iš pilietinio karo į demokratiją laikotarpiu vidinė saugumo dilema sprendžiama pasitelkiant keletą pagrindinių priemonių⁴⁹:

⁴⁶ Wallenstein, „*Understanding Conflict Resolution*“, 133.

⁴⁷ Paul Callier and Nicholas Sambanis, eds., *Understanding Civil War : Evidence and Analysis, Volume 1. Africa* (Washington: The World Bank, 2005), 13, žiūrėta 2016 07 12, <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/7437>.

⁴⁸ Wallenstein, „*Understanding Conflict Resolution*“, 142.

⁴⁹ Ten pat, 140 – 149.

1. Demilitarizaciją ar vieningos kariuomenės sukūrimą;
2. Tam tikras specialias garantijas kovojusių grupių lyderiams;
3. Išorės veikėjų įtraukimą į taikos procesą siunčiant taikdarius;
4. Suteikiant amnestiją lyderiams, pareigūnams ir agentams.

Optimaliausią rezultatą galima pasiekti šias priemones naudojant kompleksiskai. Sutarus dėl militarizacijos, tačiau persekiojant kovojusių grupuočių lyderius, pastarieji gali slapstytis ir subūrę bendraminčių grupę bandyti atnaujinti atakas, į šalį gražinant chaosą. Dėl šios priežasties tvariam saugumui įtvirtinti turi būti sukurta visų pusių gerbiama ilgalaikė ir nuosekli strategija.

Iki šios aptarti daugiausia taikūs konfliktų sprendimo būdai. Visgi, norint geriau suprasti konfliktų sprendimo dinamiką, būtina išanalizuoti ir karinės intervencijos metodo specifiką. Karinė intervencija yra vienos valstybės ar šalių grupės pajėgų pasiuntimas į trečiąją šalį siekiant ją okupuoti, iš tos valstybės nesulaukiant atsako karinėmis priemonėmis atakuojant intervenciją vykdančiosios valstybės teritoriją ar jos objektus⁵⁰. Svarbu atkreipti dėmesį, kad okupacija šiuo atveju nors ir vaizduojama neigiamai, tačiau nereiškia, kad šalį ar teritoriją siekiama visam laikui pajungti savo valdymui. Oksfordo universiteto profesorius R. Allison teigia, kad karinė intervencija yra politinis aktas, išreikštas karinė galia. Ja siekiama pakeisti ar išsaugoti galios struktūrą ir valdantįjį režimą⁵¹. Čia taipogi atsispindi analizuotas politinis realizmas, nes kiekviena intervencija vykdoma siekiant tam tikrų valstybių interesų. Šiuo atveju tai pasireiškia sprendžiant užsienio šalies režimo ateities klausimą.

Karinės intervencijos metodo pasirinkimas įprastai įrodo, kad kitos konflikto sprendimo priemonės neatnešė rezultatų. Trečiajai šaliai tai yra potencialiai morališkai ir ekonomiškai brangiausias ir pavojingiausias sprendimo būdas⁵². Amerikietis politikos mokslų tyrinėtojas G. J. Antizzo skiria tris tiesioginės karinės intervencijos lygmenis⁵³:

1. Aktyvi – tikslas yra įsitraukus į aktyvius kovos veiksmus nugalėti vieną ar keletą konflikto dalyvių;
2. Reaktyvi (*angl.* reactive) intervencija – užsienio galios pajėgos valstybėje įkuria saugumo zonas, kuriose įveda savo valdymą;
3. Taikdariška ar taikos atkūrimo – humanitarinių tikslų paskatintas užsienio pajėgų įsitraukimas į konfliktą.

⁵⁰ Kaye Stearman, *The Debate about Military Intervention* (New York: The Rosen Publishing, 2008), 9, žiūrėta 2016 10 17, <https://books.google.lt/books?id=QT5aOlisNlIC>.

⁵¹ Roy Allison, *Russia, the West, and Military Intervention* (Oxford: Oxford University Press, 2013), 3, žiūrėta 2016 10 17, <https://books.google.lt/books?id=JKC2KFXboxQC>.

⁵² Wayne Bert, *American Military Intervention in Unconventional War: From the Philippines to Iraq* (London: Palgrave Macmillan, 2011), 41-42, žiūrėta 2016 10 17, <https://books.google.lt/books?id=zdheAQAAQBAJ>.

⁵³ Glenn J. Antizzo, *U.S. Military Intervention in the Post-Cold War Era* (Baton Rouge: LSU Press, 2010), 9, žiūrėta 2016 10 18, <http://golibgen.io/view.php?id=824970>.

Derybas ir taikų konflikto sprendimą akcentuojančiuose modeliuose taikos atkūrimo operacijos laikomos priemone išsaugoti taikai ir konflikto šalims vykdyti įsipareigojimus. Papildant tokį požiūrį, galima kalbėti apie pakankamai naują ir tik XX a. atsiradusį reiškinį – taip vadinamą karinę humanitarinę intervenciją. Plačiausia prasme tai suprantama kaip karinė intervencija į valstybę be jos sutikimo, siekiant užkirsti kelią plataus masto žmogaus teisių pažeidimams⁵⁴. Svarbu, jog karo veiksams pradėti toks šalies sutikimas neprašomas, tad intervencijos metu nepaisoma valstybės suvereniteto. Visgi, neramumų metu, šalies vyriausybė teisėtai gali prašyti sąjungininkų pradėti intervenciją, kuri valdžiai padėtų įveikti sukilėjus.

Teisinį mandatą rengti intervencijas, kartu ir humanitarines, turi Jungtinių Tautų Organizacija. Visgi, pasitaiko atvejų, kad humanitarinės intervencijos pradedamos ir be JT Saugumo Tarybos pritarimo. Tokiais pavyzdžiais galima laikyti 1999 m. NATO vykdytą Jugoslavijos bombardavimą ar 2003 m. invaziją į Iraką. Saugumo Tarybos pritarimas šiuo atveju gali būti naudingas siekiant suburti ištis plačią koaliciją, pasaulio akyse intervenciją pavaizduojant kaip būtiną. Taipogi norint garantuoti, jog operacijos bus vykdomos pagal visus teisinius standartus su kaip įmanoma mažiau civilių žūčių.

2. SIRIJOS KONFLIKTO GENEZĖ

Mokslinėje literatūroje ir politinėje publicistikoje susikerta ne viena pozicija, aiškinanti konflikto Sirijoje prigimtį. Jis įvardijamas kaip kova tarp dviejų islamo atšakų – sunitų ir šiitų, kaip nekonvencinis karas tarp Saudo Arabijos ir Irano ar kaip karas tarp valdančiojo Sirijos režimo ir Sirijos visuomenės. Visgi, norint objektyviai įvertinti Sirijos karo priežastis, antrajame skyriuje jos analizuojamos kompleksiskai - ne atskirti vieną nuo kitos, o veikiau ieškant tarpusavio ryšio. Šiame skyriuje taipogi glaustai charakterizuojami pagrindiniai Sirijos konflikto dalyviai. Tai svarbu siekiant nustatyti kovojančių grupių tarpusavio ryšius bei jų pozicijas esminiais klausimais. Taip pat ištiriama karo internacionalizacija, tai yra kaip taikūs pilietiniai protestai išsirutuliojo į didžiulį konfliktą, kurio erdvėje veikia ne viena galinga valstybė.

2.1 Istorinės Sirijos konflikto prielaidos

Kaip ir daugelyje arabų valstybių, religiniu požiūriu Sirijos visuomenė nėra homogeniška. JAV Centrinės Žvalgybos Valdybos duomenimis, 74 proc. šalies gyventojų, įskaitant kurdus, sudaro arabai sunitai, 12 proc., įskaitant alavitus yra visų pakraipų arabai šiitai, 10 proc. gyventojų, įskaitant asirus yra krikščionys. 3 proc. sudaro arabiškai kalbantys drūzai, kurie taipogi yra laikomi šiitiško islamo atšaka. Tai yra ypač paslaptiinga religinė bendruomenė, kurios tikėjimas apjungia ne tik islamo, bet ir judaizmo ir net induizmo bruožus. Taigi etniniu pagrindu arabai apima 90,3 proc. visų šalies

⁵⁴ Richard Fidman ed., *Challenges and Paths to Global Justice* (London: Palgrave Macmillan, 2007), 88, žiūrėta 2016 08 13, <http://golibgen.io/view.php?id=390939>.

gyventojų, tuo tarpu kurdai, armėnai, žydai ir kt. 9,7 proc.⁵⁵. Matyti, kad kaip ir didžiojoje dalyje islamiškų šalių, musulmonai sunitai Sirijoje sudaro gyventojų daugumą, o šių tik kiek daugiau nei dešimtadalis. Analizuojant konfliktą ir jo dinamiką ypač svarbu, kad sunitai ir šiitai vieni kitų atžvilgiu nusiteikę priešišškai. Tai patvirtina 2012 m. amerikiečių „idėjų kalvės“ (*angl.* think tank) „Piu Tyrimų Centro“ (*angl.* Pew research Center) atlikti tyrimai⁵⁶ nurodantys, jog dalyje islamiškų valstybių, pavyzdžiui Maroke ir Egipte, šiitai nelaikomi musulmonais, o paprasčiausiais eretikais. Negana to, pastarieji sunitiškose šalyse dažniausiai sudaro vargingiausią visuomenės sluoksnį, tad save regi diskriminacijos ir išnaudojimo aukomis, kas skatina priešišumą ir radikalizmą.

Musulmonų sunitų ir šiitų santykių pablogėjimą žymi 1979 m. islamo revoliucija Irane. Naujoji šalies valdžia konservatyviems Saudo Arabijos ir Pakistano režimams metė iššūkį dėl dominuojančio vaidmens islamo pasaulyje. Naujas aukščiausias abipusės šiitų ir sunitų neapykantos lygis pasiektas JAV invazijos į Iraką metais. Šią šiitišką valstybę arabai sunitai valdė nuo pat XX a. pirmoje pusėje iškovotos nepriklausomybės⁵⁷. S. Husseino valdymo laikotarpiu Irakas nebuvo draugiškas nei Iranui, nei Saudo Arabijai ir tai sudarė prielaidas regione egzistuoti savotiškam galios balansui. Radikalūs pokyčiai svarbioje musulmoniškoje šalyje padėtį eskalavo, o Iranas ir Saudo Arabija aktyviai stengėsi pasinaudoti atsiradusiu galios vakuumu. Šių islamiškų valstybių veikimas padidino įtampą Irako visuomenėje. Sunitai ir šiitai Bagdade pradėjo religiniu pagrindu kurti getus, o neilgai trukus ir tarpusavyje kovojančius savigynos būrius. Panaši situacija matoma ir šių dienų Sirijoje. Vyriausybė krizės metu kaip niekad suartėjo su Iranu, tad Saudo Arabijos karališkajai šeimai tapo grėsme. Dėl to pastaroji pradėjo remti radikaliausias sunitų sukilėlių gruputes. Panašiai elgiasi ir Iranas, vaizduojantis Siriją vieta, kurioje atvirai naikinami šiitai. Taip pritraukiama kovotojų iš Irako ir Libano bei garantuojama, jog dabartinis Sirijos valdantysis režimas išliks ištikimas Iranui⁵⁸. Draugiškas Sirijos režimas Hamas, Hezbollah ar palestiniečių „Islamo džihadui“ per savo teritoriją leidžia tiekti karinę paramą ir sudaro sąlygas asmenų judėjimui. Minėtų karinių grupuočių veikla Artimuosiuose Rytuose iš esmės atitinka Irano interesus, tad jų svarba šaliai yra neginčytina.

Nesutariama ar priešiškumas tarp islamo atšakų kyla iš visuomenės, ar juo naudojama kaip manipuliavimo įrankiu. Visgi panašu, jog čia svarbiausia yra ekonominiai ir politiniai elitų siekiai. Islamo pasaulyje masės vangiai reaguoja į kvietimus ginti savo valstybės nuo grėsmių iš užsienio,

⁵⁵ “MIDDLE EAST: SYRIA,” The World Factbook, November 3, 2016, žiūrėta 2016 08 20, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sy.html>.

⁵⁶ “Chapter 5: Boundaries of Religious Identity,” Pew Research Center, August 9, 2012, žiūrėta 2016 08 20, <http://www.pewforum.org/2012/08/09/the-worlds-muslims-unity-and-diversity-5-religious-identity/>.

⁵⁷ Mahmood Monshipouri, *Muslims in Global Politics: Identities, Interests, and Human Rights* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2009), 105, žiūrėta 2016 08 20, https://books.google.lt/books?id=P_Wh-pcDLWoC.

⁵⁸ Tarif Youssef-Agha, *A Journey Around the Arab-Spring Revolutions – The Quest for freedom, dignity* (Bloomington: XLIBRIS, 2014), 65, žiūrėta 2016 10 22, https://books.google.lt/books?id=bN_RBQAAQBAJ.

tačiau rodo entuziazmą ir pasišventimą iškilus pavojui religijai, sektai ir gyvenimo būdai⁵⁹. Nacionalinės valstybės įprastai kūrėsi etniniu pagrindu, tačiau ne Artimųjų Rytų atveju. Čia vienai etninei grupei priklausančios, religiją išpažįstantys ir ta pačia kalba kalbantys asmenys gyvena skirtingose valstybėse, kurių sienų ribos iki pat šių dienų kelia klausimų. Verta paminėti, jog vadinamoji „Islamo valstybė“ savo ideologiją didele dalimi grindžia būtent jų požiūriu neteisingu ir neteisėtu kolonijiniu Sykes–Picot⁶⁰ susitarimu menančiu Artimųjų Rytų administraciniu suskirstymu. 2014 m. vasarą ISIL nariai nugriovė pasienio užtvartas tarp Sirijos ir Irako paskelbdami, jog sukuriama Islamo kalifatas. Šia idėją galima prilyginti dabar kiek primirštam revoliuciniam „panarabizmo“ judėjimui. Nors pastarasis labiau akcentuoja etninę, o ne religinę priklausomybę, tačiau visos arabiškosios valstybės pagal ISIL planą neabejotinai įeity į jų kuriamą kalifatą, kuriame ši gyventojų grupė sudaryti daugumą ir dėl šios priežasties galėtų užimti dominuojančią poziciją.

Pasak Karalienės Meri Londono universiteto profesoriaus C. Phillips, dėl religinio motyvo suteikimo konfliktui kaltas režimas. Žiaurūs ir nuolatiniai kariuomenės susidorojimai su protestuotojais nepaliko pastariesiems kitos išeities, kaip tik paties imtis atsakomųjų kovos veiksmų, taip įsitraukiant į karą, kurio laimėti turima ginkluote nepavyktų. Nepaisant karinės persvaros, vyriausybei buvo būtinas aktyvesnis visuomenės palaikymas. Tam nuspręsta pasitelkti religinį identitetą bei sunitų–šiitų nesantaiką⁶¹. Sirijos Vyriausybė rėmėsi dviejų žingsnių strategija. Iš pradžių protestų dalyviai valstybinėse žiniasklaidos priemonėse vadinti religiniais ekstremistais, nusikaltėliais, teroristais, o alavitų, krikščionių, druzų ir kitoms mažumoms nuolatos įrodinėta, kad sukilę sunitai prieš juos vykdytų genocidą. Dėl to religinės mažumos ir dalis nuosaikių sunitų išreiškė palaikymą režimui⁶². Kaip matyti, vykdyta pakankamai protingai apgalvota kampanija per viešojo informavimo priemones, kurių pagalba nesunku pasiekti net ir atokiose vietovėse gyvenančius asmenis. Žinant, jog Sirijoje stipriai cenzūruojama žiniasklaida, žmonėms sudėtinga susidaryti realų svarbių politinių ir socialinių procesų vaizdą. Sukilėliai nesunkiai ir įtikinamai galėjo būti

⁵⁹ Yaroslav Trofimov, „Sunni-Shiite Conflict Reflects Modern Power Struggle, Not Theological Schism,” *The Wall Street Journal*, May 14, 2015, žiūrėta 2016 11 01, <http://www.wsj.com/articles/sunni-shiite-conflict-reflects-modern-power-struggle-not-theological-schism-1431611004>.

⁶⁰ Sykes–Picot susitarimas yra 1916 m. tarp Didžiosios Britanijos ir Prancūzijos bei Rusijai pritarus pasiektas slaptas susitarimas dėl Osmanų imperijos suskaldymo. Juo vadovaujantis, iki Pirmojo pasaulinio karo Osmanų imperijos valdytos dabartinės Sirijos, Irako, Libano ir Palestinos žemės pateko į karo nugalėtojų Didžiosios Britanijos ir Prancūzijos įtakos zonas. Tiksliai Sykes–Picot susitarime apibrėžtos valstybių sienos netapo realybe, tačiau jis padėjo pamatus tolesnėms deryboms dėl Artimųjų Rytų ateities. 1920 m. Prancūzijoje pasirašyta Sevro taikos sutartimi bei 1921 m. Kairo konferencijoje įtvirtintas dabartiniam labai artimas regiono valstybių sienų vaizdas. Kadangi besibaigiant Antrajam pasauliniam karui absoliuti dauguma Vidurio Rytų regiono gyventojų buvo musulmonai arabai, sutarimo kritikai tvirtina, jog XX a. pirmojoje pusėje Europos valstybių nuspręstos Vidurio Rytų šalių sienos yra neteisingos, nenatūralios, nereprezentuojančios tautinio pasiskirstymo, o karo nugalėtojų taip nubraižytos tik siekiant tarpusavyje supriešinti ir susilpninti arabus.

⁶¹ Christopher Phillips, „Sectarianism and conflict in Syria,” *Third World Quarterly*, 36, no. 2 (2015): 14, žiūrėta 2016 09 22, <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01436597.2015.1015788>.

⁶² Steven Gibson ed. and Agnes Lucy Lando, *Impact of Communication and the Media on Ethnic Conflict* (Hershey: Information Science Reference, 2014), 221, žiūrėta 2016 11 01, <https://books.google.lt/books?id=eYVACwAAQBAJ>.

pavaizduojami kaip pavojingi teroristai, neabejotinai sugriaušiantys religinių ir etninių mažumų gyvenimo būdą.

Antroji stadija prasidėjo sukilėliams iškovojo pergales, o režimo pajėgoms kenčiant nuo dezertyravimo ir prastos moralės. Vyriausybei neliko nieko kito, kaip tik pačiai prašyti religinių grupuočių paramos ne tik kovos lauke, bet ir pertvarkant bei modernizuojant karines pajėgas. Vyriausybei ištikimų mažumų atstovai pradėjo steigti nedideles sukarintas grupes (*angl.* militias). Neilgai trukus, panašūs dariniai atsirado ir šalies saugumo pajėgose⁶³. Svarbu tai, jog šie dariniai kurti vadovaujantis savanoriškumo ir priklausomybės tam tikrai grupei pagrindais. Tai ypač svarbu ir naudinga režimui, nes savanoriai kovoja vardan savo įsitikinimų ir yra pasišventę, ko ne visuomet galima sulaukti iš šauktinių. Dideli iš Sirijos kariuomenės dezertyravusių skaičiai reprezentuoja faktą, jog toli gražu ne didžioji dalis jaunų vyrų pritarė režimo politikai, keliamiems siekiams bei paties B. al Assado valdymui. Visgi, prie to neabejotinai prisidėjo ir prastos sąlygos bei nuolatinis pavojus gyvybei.

Prieš konfliktą ilgus dešimtmečius buvusi pakankamai pasaulietiška dabar Sirija pasikaitė, o įsivyravęs religinis susiskaldymas ir įtarumas skatinamas pačios vyriausybės. Galima teigti, jog pabrėžiant religinius skirtumus Sirijos režimas kuria baimės atmosferą. Ji pasitelkiama kaip priemonė bandant konsoliduoti mases ir neigiamai vaizduojant režimo oponentus.

Kaip matyti, religijos klausimas esminių tapo tik kovos veiksams jau vykstant. Nuo 2011 m. prasidėjusių pilietinių neramumų, Sirijos režimas net nesvarstė plačių reformų galimybes. Tikėtina, kad jos būtų žymėjusios B. Al Assado ir jo „Baath“ partijos nuopuolį, nes visuomenės akyse ši politinė jėga atstovavo tik nedidelei daliai gyventojų. Negana to, valdžios pasikeitimas potencialiai atvertų kelią dabartinių elitų ir jų sąjungininkų teisiniam persekiojimui⁶⁴. Galima sakyti, kad laikas dabar yra režimo sąjungininkas. Sirijos kariuomenei neužleidžiant pozicijų kovos lauke, gerėja režimo derybiniai šansai. Pastebima tendencija, kad su laiku svarbiausių užsienio valstybių ir visos tarptautinės bendruomenės pozicija Sirijos prezidento ateities klausimu švelnėja, vis dažniau akcentuojamas politinis konflikto sprendimas, kuriame atsiranda vietos ir B. Al Assadiui.

Pasak Ilinojaus valstijoje įsikūrusio Šiaurės Vakarų universiteto profesorės ir Artimųjų rytų politikos ekspertės E. S. Hurd, Sirijos gyventojai kovai prieš prezidentą sukilo visai ne dėl religinės priešpriešos. Opozicijos tikslas buvo sustabdyti žmonių išnaudojimą ir brutalų elgesį prieš juos. Pasiapriešinimo akcijų dalyviai niekada neturėjo minčių nuvertus šių valdžią įdiegti šalyje sunitišką valdymą. Taip pat kaip Egipte, Bahreine, Tunise ar Libijoje protestų prieš nedemokratinus režimus bangos, vėliau pavadintos „Arabų pavasariu“ priežastys glūdėjo socialinėje neteisybėje, atsilikusioje

⁶³ Phillips, „Sectarianism and conflict in Syria”, 14.

⁶⁴ Joseph Holliday, *The Struggle for Syria in 2011* (Washington: Institute for the Study of War, 2011), 10, žiūrėta 2016 10 17, http://www.understandingwar.org/sites/default/files/Struggle_For_Syria.pdf.

ekonominėje ir politinėje šalies sanklodoje. Dėl neaiškių priežasčių visos šios problemos tampa antraeilėmis ar net visiškai ignoruojamomis, kai kalba pasisuka apie religiją⁶⁵. Su šia pozicija iš dalies galima sutikti. Pilietiniai neramumai pastaraisiais metais dažniausiai prasideda tik socialinių bei ekonominių sunkumų kėčiamose šalyse. Šie sunkumai bei reformų trūkumas ar net problemų ignoravimas iš valdžios pusės paskatina pasipiktinčius gyventojus imtus veiksmų, siekiant pakeisti padėtį.

Autoritarinis režimas Sirijoje įtvirtintas teisiškai. 1973 m. priimtos konstitucijos aštuntajame straipsnyje nurodyta, jog valdančioji „Baath“ partija yra valstybės ir visuomenės lyderis. Konstitucija šalies prezidentui suteikė teisę skirti ministrų kabineto narius, sušaukti ir paleisti įstatymų leidžiamąjį organą, tiesiogiai valdyti leidžiant dekretus, o neapibrėžtiems tautai svarbiausiems klausimams spręsti vienašališkai surengti teisiškai įpareigojantį referendumą⁶⁶. Be jau minėtojo aštuntojo straipsnio ir valdančios „Baath“ partijos, konstitucijoje partijos daugiau neminimos, tad nuo 1973 m. Sirijoje akivaizdžiai įtvirtinta vienpartinė politinė sistema. Negana to, visuose penkiuose dabartinio Sirijos prezidento tėvo ir ilgamečio Sirijos lyderio H. al Assado valdymo metais vykusiuose rinkimų biuleteniuose buvo pateikiamas vienintelis galimas kandidatas – tai yra jis pats⁶⁷. Taigi net nebandyta pateikiant keletą kandidatūrų vaidinti demokratijos. Panaši sistema ilgus metus veikė Sovietų Sąjungoje bei vis dar egzistuoja komunistinėje Šiaurės Korėjoje. Visgi, ten šalies lyderis net nėra renkamas, o įgaliojimai perleidžiami šeiminiu pagrindu.

Ypač prasta žmogaus teisių padėtis Sirijoje dar prieš išplieskiant karui nekelia abejonių. 2006 m. tarptautinės nevyriausybinės organizacijos „Laisvės namai“ (*angl.* Freedom House) ataskaitoje apie laisvių ir demokratijos sklaidą pasaulyje Sirija priskirta aštuonių pačių blogiausių valstybių grupei. Ji atsidūrė šalia tokių šalių kaip Šiaurės Korėja, Turkmėnija, Kuba.⁶⁸ Tuo tarpu „Žmogaus teisių stebėtojas“ (*angl.* Human right watch) 2010 m. pateiktoje ataskaitoje žmogaus teisių padėtis Sirijoje taipogi įvertinta kaip labai prasta. Nurodoma, kad jos pablogėjimą žymi 2009 m. vykdyti žmogaus teisių ir politinių aktyvistų suėmimai, internetinių tinklapių cenzūra, tinklaraštininkų sulaikymai ir apribojimai keliautojams patekti į valstybę. Nuo 1963 m. galiojanti nepaprastoji padėtis sudarė sąlygas saugumo tarnyboms be jokių arešto orderių sulaikyti žmones. Negana to, 1999 m. veiklą atnaujino ir Aukščiausiasis valstybinis saugumo teismas (*angl.* The Supreme State Security

⁶⁵ Sakhman Hurd, „Stop Trying to Make Syria's War Into a Sectarian Conflict,” *The Atlantic*, March 15, 2013, žiūrėta 2016 09 15, <http://www.theatlantic.com/international/archive/2013/03/stop-trying-to-make-syrias-war-into-a-sectarian-conflict/274060/>.

⁶⁶ „Constitution of Syria (1973) – 1: Basic Principles,” *Corpus of Laws*, October 26, 2013, Žiūrėta 2016 11 08, <http://corpus.learningpartnership.org/constitution-of-syria-1973-1-basic-principles>.

⁶⁷ Eyal Zisser, Syria, from *Elections in Asia and the Pacific: A Data Handbook: Volume I: Middle East, Central Asia, and South Asia*, eds. Dieter Nohlen, Florian Grotz and Christof Hartmann (Oxford: Oxford University Press, 2001), 227, žiūrėta 2016 11 08, <https://books.google.lt/books?id=BVFBXa69tWMC>.

⁶⁸ Arch Puddington, „Essay: Middle East Progress Amid Global Gains,” The Freedom House, žiūrėta 2016 11 09, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world-2006/essay-middle-east-progress-amid-global-gains>.

Court). Šis specialus organas veikė nevaržomas jokių procedūrinių garantijų ir jau pirmaisiais metais įkalino 45 aktyvistus, tarp kurių buvo vyriausybės kritikų, uždraustų politinių organizacijų narių, kurdų teisių gynėjų⁶⁹. Siriją galima laikyti šeiminio klano valdymo pavyzdžiu, kokių yra gausu Vidurio Azijoje. Tokio tipo režimuose lyderiai savo rankose sutelkia įstatymų leidžiamąją, vykdomąją ir teisminę galią, iš kurios objektyvumo tikėtis neverta. Vienašališkai priimamų sprendimų įgyvendinimą ir viešąją tvarką garantuoja režimui ištikimos ginkluotosios pajėgos bei didžiulis saugumo aparatas.

Nepaisant išlaikytos griežtos pozicijos, galima atrasti režimo bandymų švelninti padėtį. Pasaulio žiniasklaidoje plačiai nušviestas 2012 m. Sirijoje surengtas referendumas dėl 1973 m. konstitucijos pakeitimų. Svarbiausias tas, jog prezidentas nuo šiol gali būti renkamas ne daugiau kaip dviem septynių metų kadencijoms, o skatinant politinį pliuralizmą pakeistas minėtasis aštuntas straipsnis – „Baath“ partija nebelaikoma dominuojančia jėga. Visgi, naujas partijas draudžiama kurti tautiniu, religiniu, regioniniu pagrindu. Pokyčiai neaplenkė ir ekonomikos. Sirija nebevadinama planine ekonomika, akcentuojamas viešojo ir privataus sektorių efektyvumo skatinimas, naujų darbo vietų kūrimas. Taipogi konstituciškai draudžiamas diskriminavimas rasiniu, religiniu ar lyties pagrindu, o valstybė įsipareigoja gerbti visas religijas ir jų išpažinėjus. Visgi, šalies prezidentu privalo būti renkamas tik musulmonas⁷⁰. Referendumu dabartiniam Šalies lyderiui atvertas kelias valdyti Siriją iki 2028 m. Negana to, balsavimas vyko tik režimo kontroliuojamose teritorijose ir nebuvo prižiūrimas jokios tarptautinės organizacijos. Dėl to opozicijos ir tarptautinės bendruomenės nelaikomas tikrai ir neginčytina Sirijos visuomenės valios išraiška.

Be religinio ir sociopolitinio konflikto aiškinimo būtina atsižvelgti į šalies ekonomiką, kurią Artimuosiuose Rytuose stipriai įtakoja klimatas. Pasak E. Gleick, nuo 2000 m. Siriją kamuoja ilgametės sausras. Jų sukeltas vandens trūkumas ir prastas vis dar turimų šaltinių valdymas bei pasenusios technologijos sudarė prielaidas žemės ūkio sektoriui patirti didžiulius nuostolius – daugiau kaip pusė iki tol augintų javų plotų nunyko⁷¹. Tai ypač svarbu, nes agrarinėje Sirijoje žemės ūkis vienas kertinių šalies ekonomikos pamatų. Tyrimais įrodyta, kad 2003 m. – 2009 m. laikotarpiu Iraką, Turkiją ir Siriją vandeniui aprūpinančiame Tigro ir Eufrato baseine fiksuotas antras didžiausias gruntinio vandens lygio kritimas pasaulyje⁷². Stipriai paveiktame kaimyniniame Irake dėl menkų vandens išteklių dažnai netgi kildavo kovos tarp gretimų klanų.

⁶⁹ Human Right Watch, *World Report 2010. Events of 2009* (New York: Human Rights Watch, 2010), 555, žiūrėta 2016 11 09, <https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/wr2010.pdf>.

⁷⁰ “Constitution of the Syrian Arab Republic – 2012,” Voltaire Network, February 26 2012, žiūrėta 2016 09 11, <http://www.voltairenet.org/article173033.html>.

⁷¹ Peter H. Gleick, “Water, Drought, Climate Change, and Conflict in Syria,” *Weather, Climate and Society* 6 (2014): 338, žiūrėta 2016 11 08, http://religioner.no/wp-content/uploads/2015/08/religioner.no_wcas-d-13-00059.pdf.

⁷² Joshua Hammer, “Is a Lack of Water to Blame for the Conflict in Syria?,” *Smithsonian*, June 2013, žiūrėta 2016 11 08, <http://www.smithsonianmag.com/innovation/is-a-lack-of-water-to-blame-for-the-conflict-in-syria-72513729/?no-ist>.

Jungtinių Amerikos Valstijų Nacionalinės mokslų akademijos, teikiančios vyriausybei neįpareigojančius pasiūlymus medicinos, inžinerijos ir kitais aktualiais klausimais tyrėjai nurodo, jog dabartinio Sirijos prezidento tėvo H. al Assado valdymo metais (1971 – 2000 m.) įsakyta vykdyti stambius infrastuktūros ir žemės ūkio projektus, įskaitant drėkinimo sistemų kūrimą, kurie turėjo padidinti agrokultūros produkcijos lygį. Visgi, valstybės žemės ir vandens resursai buvo naudojami nepamatuotai, visiškai neatsižvelgiant į jų atsinaujinimo galimybes, ypač sparčiai eikvoti gruntiniai vandenys. 2000 m. į valdžią atėjęs B. al Assadas pradėjo vykdyti ekonomikos liberalizavimą bei nepaisant sausros ir smunkančios ekonomikos panaikino kuro ir maisto produktų subsidijas, nuo kurių priklausė daugybės sirų išgyvenimas. Beveik pusantro milijono provincijos gyventojų išsikėlė į miestus, kuriuose iki tol ir taip buvo fiksuotas kasmetinis 2,5 proc. gyventojų augimas. Naujakuriai ėmė burtis getuose, kuriuose augo nusikalstamumas. 2010 m., prieš pat prasidedant pirmiesiems neramumams, ši asmenų grupė kartu su pabėgėliais iš Irako sudarė jau 20 proc. Sirijos gyventojų, o per aštuonerius metus miesto gyventojų dalis bendrai išaugo daugiau nei 50 proc.⁷³. Daugeliui besivystančių regionų, tam tarpe ir Artimiesiems Rytams, ypač svarbus vandens saugumas. Tai puikiai iliustruoja tarp skirtingų konflikto pusių vykstantys kruvini susirėmimai dėl vandens išteklių Sirijoje ir Irake, kurie įvardijami kaip ypač svarbios pergalės, galinčios įtakoti viso konflikto eigą⁷⁴. Užtvanką atkovojoji grupė į savo rankas įprastai paima elektros gamybą. Taip atsiranda galimybė elektros ir vandens tiekimo sustabdymą naudoti kaip teroro priemonę prieš nelojalius civilius gyventojus. Nors B. al Assado režimas dėl sausros ir nekaltas, tačiau jo administracija neskyrė pakankamai dėmesio valstybės infrastruktūrai, socialiniams bei ekonominiams sunkumams spręsti, o bandymai problemas įveikti liberalizacijos pagalba davė veikiau priešingą rezultatą. Nedemokratinėje valstybėje susidarius tokiai sudėtingai situacijai, žmonės iš esmės neturi priemonių kaip atkreipti valdžios dėmesį, išskyrus autoritarinių režimų netoleruojamus piketus ir protestus, kurie ir davė pradžią Sirijos pilietiniam karui.

Apibendrinant, galima teigti, jog valdantysis režimas nesugebėjo tinkamai reaguoti į pasikeitusios demografinės padėties išryškintas problemas, kurios galiausiai materializavosi į didžiulio masto protesto akcijas visoje šalyje. Kai kurių specialistų ir politikos apžvalgininkų esminiu karo veiksnium laikomą religinį Sirijos nehomogeniškumą pirmasis savo tikslams pasitelkė ir konfliktą religiniu vaizduoti pradėjo valdantysis Sirijos režimas ir jo sąjungininkai.

⁷³ Colin P. Kellea, "Climate change in the Fertile Crescent and implications of the recent Syrian drought," *PNAS*, 112, no. 11 (2015): 3241-3242, žiūrėta 2016 11 09, <http://www.pnas.org/content/112/11/3241.full.pdf>.

⁷⁴ Waltina Scheumann, "Water and electricity – weapons in the Syrian conflict," German Development Institute, June 30, 2014, žiūrėta 2016 11 09, <https://www.die-gdi.de/en/the-current-column/article/water-and-electricity-weapons-in-the-syrian-conflict-1/>.

2.2 Svarbiausių karo dalyvių charakteristika

Pastaraisiais dešimtmečiais Vidurio Rytų ir Šiaurės Afrikos regione vykdytos karinės intervencijos ir invazijos skiriasi nuo Sirijos konflikto. Kampanijų Afganistane, Irake ar Libijoje metu siekta nuversti valdančiuosius autoritarinius režimus ar sunaikinti pavojingas teroristines organizacijas. Minėtų konfliktų dalyvius galima skirti į dvi paprasčiausias grupes, tarp kurių egzistavo ryški galios asimetrija. Pavyzdžiui, Afganistano karo metais šalies vyriausybė, padedama JAV vadovaujamos koalicijos kovojo su talibanu. Sirijos atvejis sudėtingesnis. Kovose dalyvauja ne tik JAV, bet ir Rusija. Tai galima laikyti įrodymu, jog ji nebėra linkusi atsitraukti konfrontacijos su Vakarais ir NATO akivaizdoje, kaip tai darė 2011 m. intervencijos į Libiją metu. Siekiant pristatyti konflikto dalyvius, tikslinga pasirinkti aspektą, pagal kurį juos galima grupuoti. Autoriaus nuomone, atsižvelgiant į kontroliuojamą teritoriją⁷⁵, konfliktuojančius optimaliausia skirstyti į keturias dideles grupes: 1. vyriausybės pajėgas; 2. opoziciją; 3. Sirijos kurdų grupes; 4. islamistus.

Sirijos vyriausybės pajėgos. B. al Assadui ištikimos Sirijos ginkluotosios pajėgos vis dar yra svarbiausias karo veikėjas. Prieš prasidedant konfliktui jos buvo sudarytos daugiausiai iš alavitų. Nieko stebėtino, kad šią grupę karas paveikė labiausiai. Teigiama, jog konflikto metu žuvo kone trečdalis jaunų alavitų vyrų⁷⁶. Nėgana to, visa kariuomenė stipriai nukentėjo nuo dezertyravimo ir šauktinių išsisukinėjimų. Konfliktui jau įsismarkavus šalies ginkluotosios pajėgos sumenko maždaug 30-50 proc.⁷⁷. B. al Assado išlikimui svarbios vietinės sukarintos grupuotės (*angl.* militias). Stipriausia jų – 2012 m. sukurtos „Nacionalinės gynybos pajėgos“ (*angl.* The National Defense Forces). Nurodoma, kad ji veikia pagal pasaulietinius principus, todėl be savanorių musulmonų pritraukė ir krikščionių (skaitant asirus), alavitų, ir drūzų. Šios organizacijos veikla decentralizuota, regioniniai padaliniai valdomi savų lyderių, disponuojančių vyriausybės patikėtais tankais, raketiniais kompleksais ir kita ginkluote⁷⁸. Tai suponuoja, jog organizaciją galima laikyti nors ir neoficialia, bet šalies kariuomenės dalimi.

Vietinių provyriausybinų grupių svarba režimui neginčytina, tačiau dar daugiau priklauso nuo 2013 m. į konfliktą įsijungusios libaniečių Hezbollah grupuotės. Teigiama, jog Sirijoje įprastai veikia nuo penkių iki aštuonių tūkstančių šios organizacijos kovotojų, įskaitant ir svarbiuose mūšiuose

⁷⁵ “Syria: Mapping the conflict,” *BBC News*, 10 July, 2015, žiūrėta 2016 11 09, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-22798391>.

⁷⁶ Ruth Sherlock, “In Syria's war, Alawites pay heavy price for loyalty to Bashar al-Assad,” *The Telegraph*, 07 April, 2015, žiūrėta 2016 11 09, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/11518232/In-Syrias-war-Alawites-pay-heavy-price-for-loyalty-to-Bashar-al-Assad.html>.

⁷⁷ Sylvia Westall, “Assad's army stretched but still seen strong in Syria's war,” *Reuters*, September 18, 2014, žiūrėta 2016 11 09, <http://www.reuters.com/article/us-syria-crisis-military-idUSKBN0HD0M420140918>.

⁷⁸ Aron Lund, “Who Are the Pro-Assad Militias?,” *Carnegie Middle East Center*, March 2, 2015, žiūrėta 2016 11 09, <http://carnegieendowment.org/syriaincrisis/?fa=59215>.

vadovaujančias specialiąsias pajėgas⁷⁹. Hezbollah kartu su savo finansuotoju Iranu sudaro esminį B. al Assado režimo ramstį. Ko gero pagrindinis Iraną ir Siriją siejantis aspektas yra religija. Šiitiški režimai egzistuoja vos keliose valstybėse, tad Sirijos reikšmė Iranui dar labiau išauga. Svarbu, jog Sirijoje Irano ginkluotosios pajėgos pirmą kartą per kone keturis dešimtmečius oficialiai dislokuotos užsienyje. Nurodoma, kad Irano valdžia į Siriją pasiuntė savo elitinius karius, kurie svarbūs strategiškai planuojant karines operacijas bei apmokant ginkluotąsias pajėgas. Negana to, nuo pat konflikto pradžios žinoma, jog Sirijos režimui Iranas teikia ginkluotę, finansinę ir logistinę paramą⁸⁰. Per Siriją Hezbollah pasiekia didelė dalis Irano paramos, tad režimo pasikeitimas būtų skaudus smūgis. Galima teigti, kad Sirijos konflikte Hezbollah netiesiogiai kovoja dėl išlikimo ar bent jau įtakos regione išlaikymo.

Režimui taipogi svarbi Rusija, kuri ir po Šaltojo karo išliko artima partnere. 1971 m. Sovietų Sąjunga su „Baath“ partija sutarė dėl laivyno bazės Tartus mieste, Latakijos regione. Sirijos svarbą įrodo ir tai, jog po Sovietų Sąjungos žlugimo Rusija atsisakė pretenzijų į visus karinius objektus už valstybės ribų, išskyrus šią bazę. Kaip kitus interesus galima minėti dideles Rusijos finansines investicijas Sirijoje, norą toliau tiekti ginkluotę⁸¹. 2015 m. rugsėjį, pasirodžius pirmiesiems ženklams, jog režimui gresia pralaimėjimas, Rusija pradėjo oro atakas prieš vyriausybės oponentus⁸². Su Rusijos pagalba režimas iškovojo keletą svarbių pergalių ir padėti stabilizavo. Visgi, lyginant su Ukrainos konfliktu, čia dėl veiklios žiniasklaidos sunkiau nuslėpti patiriamas aukas. Negana to, šalies visuomenėje kampanija Sirijoje mažiau populiari, nei Ukrainos konfliktas. Tuo iš dalies galima aiškinti ir 2016 m. kovo mėnesį plačiai nušviestą dalinį Rusijos pajėgų iš Sirijos atitraukimą. Be atakų iš oro, Rusijos instruktoriai apmoko Sirijos pajėgas. Šios pareigos pasidalijamos kartu su Irano instruktoriais.

Opozicija. Antra Sirijos konflikto dedamoji. Pirmaisiais konflikto metais teigta, jog valstybėje veikia apie tūkstantis opozicinių grupių, kuriose kovoja maždaug šimtas tūkstančių karių⁸³. Nepaisant tokios gausos, dažniausiai ekspertų ir žiniasklaidoje linksniojama „Laisvoji Sirijos Armija“ (*angl.* Free Syrian Army) arba LSA. Šios organizacijos pradžia siejama su 2011 m. neramumais ir trimis šimtais vyriausybės karių, atsisakiusių šaudyti į civilius bei perėjusių į protestuotojų pusę, kurie

⁷⁹ Navad Pollak, „A Transformative Experience: Understanding Hezbollah's Involvement in Syria,” *The Washington Institute*, August 15, 2016, žiūrėta 2016 11 09, <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/a-transformative-experience-understanding-hezbollahs-involvement-in-syria>.

⁸⁰ „Iran assumes bigger role in Syria by deploying its regular forces,” *Asia times*, June 1, 2016, žiūrėta 2016 11 09, <http://atimes.com/2016/06/iran-assumes-bigger-role-in-syria-by-deploying-its-regular-forces/>

⁸¹ James L. Gelvin, *The Arab Uprisings: What Everyone Needs to Know* (Oxford: Oxford University Press, 2015), 145, žiūrėta 2016 11 09, <http://golibgen.io/view.php?id=1302370>.

⁸² Adam Davidson, *A Semester in the Sandbox– A Marine Reservist's Iraq War Journal* (Jefferson: McFarland & Company, 2016), 181, žiūrėta 2016 11 09, <https://books.google.lt/books?id=jqLSDAAAQBAJ>.

⁸³ „Guide to the Syrian rebels,” *BBC News*, December 13, 2013, žiūrėta 2016 11 09, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-24403003>.

Turkijos teritorijoje įkūrė LSA⁸⁴. Centrinį vaidmenį konflikto pradžioje užėmusi šiuo metu kaip vientisa karinė grupė ji nebeegzistuoja. Dėl to kaltinami užsienio partneriai, nesuteikę pakankamai reikiamos finansinės ir karinės paramos. Nurodoma, kad maždaug 2013 - 2015 m. naujai iškilusios islamistinės turtingų Persijos įlankos naftininkų remiamos organizacijos perviliojo didžiąją dalį jos kovotojų⁸⁵. „Laisvoji Sirijos Armija“ dabar yra vartojama kaip bendrinis „skėtinis terminas“ (*angl.* umbrella term), apjungiantis kone trisdešimt nedidelių, decentralizuotai veikiančių opozicinių kovotojų organizacijų visoje šalyje⁸⁶. Vakaruose šiuo terminu pridodant žodį „nuosaikioji“ dažnai apibūdinamos kone visos grupės, bandančios nuversti B. al. Assado valdymą, tačiau nepriklausančios radikaliesiems islamistų tipui bei nepavaldžios ISIL. Pakankamai laisvas disponavimas šiuo vardu opozicinėms grupėms taipogi leidžia gauti daugiau dėmesio į Vakarų žiniasklaidos bei paramos iš užsienio valstybių.

„Fatah Halab“ arba lietuviškai „Alepo užkariavimas“ yra antra svarbiausia ir bent dalinį nuosaikumą išlaikanti antivyriausybinių koalicijų šalyje. Kaip ir „Laisvoji Sirijos Armija“, ji apjungia ne vieną dešimtį opozicinių grupių, daugiausia veikiančių Sirijos šiaurės regiono Alepo mieste ir jo apylinkėse⁸⁷. Šis karinis darinys, kaip ir LSA, yra palaikomas Vakarų valstybių. „Fatah Halab“ besiformuojant, joje dalyvavo ir keletas islamistinių radikalų grupių⁸⁸. Neapibrėžtus ir painius nuosaikių ir islamistinių frakcijų ryšius galima laikyti viena iš priežasčių, dėl kurių į opoziciją buvo žvelgiama gana įtariai ir teikta pakankamai ribota parama, tarp kurios nepateko patys moderniausi NATO valstybių ir arabų pasaulio sąjungininkų valdomi ginklai. 2016 m. viduryje nuosaikumą išlaikančios opozicinės grupės kovoje su Sirijos režimu dominuojančias pozicijas jau buvo užleidusios radikaliesiems vardan Sirijos režimo nuvertimo kovojantiems islamistams. Galima teigti, jog šio tipo karines grupuotes vienija ir ypač stipriomis daro būtent religinė pasaulėžiūra ir radikalizmas. Prie to pridėjus neapykantą valdančiajam režimui, gaunamos ilgalaikės ir stabilios struktūros, turinčios aiškiai apibrėžtus tikslus ir strategiją, ko labai dažnai trūksta nuosaikesnės opozicijos gruputėms.

Radikalūs islamistai. Svarbiausia radikalų gruputė - „Islamo valstybė“, dar kitaip vadinama ISIL. Ši teroristinė organizacija vadovaujasi fundamentalia sunitiško džihadistinio islamo doktrina.

⁸⁴ Obaida Fares, „The Arab Spring Comes to Syria. Internal Mobilization for Democratic Change, Militarization and Internationalization,” in *Routledge Handbook of the Arab Spring—Rethinking Democratization*, ed. Larbi Sadiki (London: Routledge, 2015), žiūrėta 2016 11 09, <https://books.google.lt/books?id=R3XfBQAAQBAJ>.

⁸⁵ Eric Banco, „Four Years Later, The Free Syrian Army Has Collapsed,” *International Business Times*, March 14, 2015, žiūrėta 2016 11 09, <http://www.ibtimes.com/four-years-later-free-syrian-army-has-collapsed-1847116>.

⁸⁶ Mona Alami, „Can FSA get back on its feet after Russian intervention?,” *Al-Monitor*, December 31, 2015, žiūrėta 2016 11 09, <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/12/free-syrian-army-morale-russia-strikes.html>.

⁸⁷ Alessandria Massi, „Syria’s Coming Battle For Aleppo: It’s Everybody Against Assad And ISIS,” *International Business Times*, June 6, 2015, žiūrėta 2016 11 09, <http://www.ibtimes.com/syrias-coming-battle-aleppo-its-everybody-against-assad-isis-1955134>.

⁸⁸ „Syria military resists major rebel assault in Aleppo,” *BBC News*, July 3, 2015, žiūrėta 2016 11 09, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-33373410>.

ISIL pradžia siejama su JAV invazija į Iraką. 2004 m. jordaniečio A. M. al Zarqawi valdoma vietinė teroristinė grupuotė prisiekusi ištikimybę O. bin Laden iš pastarojo gavo įgaliojimus oficialiai vadintis „Irako Al Qaeda“ (*angl.* al-Qaeda in Iraq)⁸⁹. Tai neabejotinai suteikė organizacijai papildomų galimybių, pirmiausia siekiant finansavimo ir palaikymo iš radikalai nusiteikusių musulmonų. Pasak Vašingtone įsikūrusios „Brūkings“ (*angl.* „Brookings“) „idėjų kalvės“ analitiko D. L. Byman, 2011 m. prasidėjus neramumas Sirijoje, šiai grupuotei paliepta siųsti nedidelį skaičių karių organizacinei struktūrai šalyje įkurti. Efektyviai veikdama, 2013 m. grupuotė pakeitė pavadinimą į „Irako ir Sirijos islamo valstybę“ akcentuodama, jog siekia platesnių tikslų ir nėra tik lokalus dalinys. Visgi, globalios Al Qaedos vadovybė nusprendė Sirijoje sukurti vietinių dominuojamą ir visuomenės labiau palaikomą ir organizaciją. Taip gimė kita svarbi konflikto dalyvė - „Jabhat al-Nusra“, kurios pavaldumo klausimas prisidėjo prie ISIL ir Al Qaeda ryšių nutraukimo. ISIL lyderiai vienašališkai 2013 m. pasisakė, jog „Jabhat al-Nusra“ yra pavaldi tik jiems, taip išprovokuodami pastarosios grupuotės nepasitenkinimą, peraugusį į tarpusavio susirėmimus⁹⁰. Nors ISIL „gimė“ su Al Qaeda parama, maždaug nuo 2013 m. ji pradėjo veikti kone autonomiškai, nesilaikydama pastarosios taisyklių ir nurodymų. ISIL nederino veiklos su kitomis sukilėlių grupuotėmis, o dėl žiauraus elgesio su vietiniais bei draudimų rūkyti ar klausytis muzikos prarado populiarumą tarp paprastų Sirijos gyventojų⁹¹. Galima spėti, kad dėl šių priežasčių Al Qaedai neliko nieko kito, kaip nutraukti oficialius ryšius su „Islamo valstybe“. Pastaraisiais metais Al Qaedos iki tol turėta įtaka ir galia sumenko, tad nenorėdama prarasti paskutinių likusių siekėjų, grupuotė negalėjo sau leisti būti siejama su tokio prasto įvaizdžio organizacija kaip ISIL.

„**Jabhat al-Nusra**“ 2016 m. vasarą pakeitusi pavadinimą į „Jabhat Fateh Al-Sham“ yra viena geriausiai organizuotų ir efektyviausiai prieš Sirijos režimo pajėgas kovojančių darinių. Dėl šios priežasties ją galima laikyti radikalio islamistinio opozicinio grupės. Nors „Jabhat Fateh Al-Sham“ yra bendradarbiavusi su nuosaikiomis jėgomis vaduojant Alepą ir atremiant ISIL puolimą, JAV ir Jungtinės tautos ją laiko pavojinga teroristine organizacija, kurios pozicijos Sirijoje naikinamos. Galima teigti, jog nuosaikios opozicinės jėgos bei islamistinės grupuotės Sirijoje pakankamai dažnai geba koordinuoti savo veiklą. Nepaisant skirtingų religinių ir politinių pažiūrų bei deklaruojamų ateities tikslų, siekis nuversti Sirijos režimą yra vienijantis. Nors su vardo pakeitimu grupuotė atsiribojo nuo Al Qaedos ir visų kitų užsienio valstybių ir organizacijų pabrėžiama, kad tarp jos ir Al Qaedos ideologijos nėra didelių skirtumų, o minimais pokyčiais tik bandoma taisyti prastą

⁸⁹ Spencer C. Tucker, ed., *U.S. Conflicts in the 21st Century. Afghanistan War, Iraq War, and the War on Terror* (Greenwood: ABC-CLIO, 2015), 454, žiūrėta 2016 11 09, <https://books.google.lt/books?id=d8EnCwAAQBAJ>.

⁹⁰ Daniel L. Byman, „Comparing Al Qaeda and ISIS: Different goals, different targets,” *Brookings*, April 29, 2015, žiūrėta 2016 11 09, <https://www.brookings.edu/testimonies/comparing-al-qaeda-and-isis-different-goals-different-targets/>.

⁹¹ Liz Sly, „Al-Qaeda disavows any ties with radical Islamist ISIS group in Syria, Iraq,” *Washington Post*, February 3, 2014, žiūrėta 2016 11 09, https://www.washingtonpost.com/world/middle-east/al-qaeda-disavows-any-ties-with-radical-islamist-isis-group-in-syria-iraq/2014/02/03/2c9afc3a-8cef-11e3-98ab-fe5228217bd1_story.html.

reputaciją⁹². Kaip matyti, ilgus metus galingiausia teroristine grupuote ir didžiausia grėsme globaliam saugumui laikyta Al Qaeda oficialiai nebedalyvauja svarbiame Sirijos konflikte. Jai ne savo noru teko užleisti dominuojančią poziciją jaunoms, mobilioms ir dar žiauresnėms teroristų grupėms.

Lyginant ISIL ir „Jabhat Fateh Al-Sham“ išryškėja, jog pastaroji nereiskia pretenzijų artimu metu plėsti savo veiklą už Sirijos ribų ir pasisako už vietinį Sirijos Emyratą. Taip pat „Jabhat Fateh Al-Sham“ mažiau akcentuoja tikėjimo klausimą bei neskatina religinio konflikto tarp musulmonų. Gruputės siekis – tolesnė Sirijos revoliucija, vardan kurios privalu nuversti B. al. Assado režimą, drauge suburiant kuo daugiau islamistinių organizacijų. ISIL, tuo tarpu, kovoja dėl islamiško sunitiško kalifato, apjungsiančio visas musulmoniškas valstybes⁹³. Bendradarbiavimas su kitomis grupėmis ISIL nėra esminis. Akivaizdu, jog Sirijos erdvėje ISIL ir „Jabhat Fateh Al-Sham“ interesai susikerta, nes abi gruputės kovoja vardan skirtingų islamiškų valstybių sukūrimo. Būtent šis aspektas, skiriantis gruputes, pasikeitus dabartinei konflikto eigai, galėtų tapti prielaida joms įsivelti į rimtas tarpusavio kovas arba priešingai – atradus sąlyčio taškų pradėti koordinuoti veiklą.

Sirijos kurdai. Iš centrinių vietinių konflikto veikėjų ko gero realiausi Sirijos kurdų tikslai. Šalyje veikia daugybė nedidelių jų grupių, tačiau pagrindinis „žaidėjas“ – „Liaudies savigynos būriai“ (*angl.* People's Protection Units). Ji siejama su *de facto* autonominiame Šiaurės Sirijos kurdų regione dominuojančia „Kurdų demokratinės sąjungos“ (*angl.* Democratic Union Party) arba KDS partija⁹⁴. Grupę galima netgi vadinti neoficialiu kariniu jos sparnu. Sirijos vyriausybė ir kurdai konflikto metu laikosi neoficialios tarpusavio ne puolimo politikos. Nors pastarieji regimi kaip mažesnė grėsmė režimui nei islamistai ar opozicinės gruputės, tačiau jų savivaldos vyriausybė nepageidauja⁹⁵. Pirmųjų neramumų Sirijoje laikotarpiu susibūrusi organizacija pasisako už tiesioginę kurdų autonomiją steigiant vietines tarybas. Kurdai atmeta iš viršaus „nuleidžiamo“ politinio elito valdymo idėją bei federalizmą ir kitas įprastas savivaldos formas. Galima teigti, jog jų tikslas – modifikuota tiesioginė demokratija su minimaliu pavaldumu Sirijos režimui. Kurdai kritikuoti dėl vengimo kovoti prieš B. al Assado pajėgas. Čia būtina pabrėžti tai, jog kilus neramumams, režimas priėmė sprendimą stiprinti pozicijas kituose karštuosiuose šalies taškuose, tad ginkluotosios pajėgos buvo atitrauktos iš Šiaurės Sirijos. Taip kurdams atsirado galimybės įkurti savo *de facto* autonomiją ir paprasčiausiai neliko priežasčių konfliktuoti su šalies pajėgomis⁹⁶. Tai rodo, jog visos Sirijos mastu kurdai planų

⁹² Tara John, “Everything You Need To Know About the New Nusra Front,” *Time*, July 28, 2016, žiūrėta 2016 11 09, <http://time.com/4428696/nusra-front-syria-terror-al-qaeda/>.

⁹³ Holly Yan, “What's the difference between ISIS, al-Nusra and the Khorasan Group?,” *CNN News*, September 24, 2014, žiūrėta 2016 11 09, <http://edition.cnn.com/2014/09/24/world/meast/isis-al-nusra-khorasan-difference/>.

⁹⁴ “The Kurdish Democratic Union Party,” *Carnegie Middle East Center*, March 01, 2012, žiūrėta 2016 11 09, <http://carnegie-mec.org/publications/?fa=48526&reloadFlag=1>.

⁹⁵ Anne Barnard, “Kurds and Syrian Forces Clash, Adding Wrinkle to War,” *The New York Times*, April 21, 2016, žiūrėta 2016 11 09, <http://www.nytimes.com/2016/04/22/world/middleeast/syria-government-forces-clash-with-kurds.html>.

⁹⁶ Dylan O'Driscoll, “The YPG and the Changing Dynamics of the Fight against IS,” *The Polish Institute of International Affairs*, August 2015, žiūrėta 2016 11 09, https://www.pism.pl/files/?id_plik=20178.

neturi ir nesiekia įsitvirtinti teritorijose, kur jų etninė grupė nesudaro gyventojų daugumos. Juos galima laikyti oportunistais, siekiančiais vienintelio tikslo – plačiausios įmanomos autonomijos. Visgi, ilgalaikėje perspektyvoje tokia mintis nėra priimtina nei vienai iš likusių trijų konflikto pusių ir tai kurdams turėtų kelti nerimą.

Sirijos Kurdistanas yra viena iš Turkijos, Irano, Irako ir Sirijos teritorijas apimančio didžiojo Kurdistanio geokultūrinio regiono, kuriame veikia daugybė politinių grupių, partijų ir karinių organizacijų, dalių. Radikaliausia iš jų yra už tautos apsisprendimo teisę pasisakanti „Kurdistanio darbininkų partija“ (*angl.* Kurdistan Workers' Party) arba KDP. Ji sukurta 1978 m. Turkijoje, kaip marksistinė organizacija, siekianti nepriklausomybės nuo ilgus metus priespaudoje laikiusios Turkijos vyriausybės, tačiau greitai išplėtusi veiklą į Sirijos bei Irako teritoriją. Po 1980 m. perversmo Turkijoje vyriausybės vykdyta susidorojimo su kurdais kampanija paskatino KDP pradėti partizaninį karą prieš Ankaros vyriausybę. Šie veiksmai kovos lauke ir skleidžiant ideologiją sulaukė pritarimo ne tik iš Turkijos, bet ir viso pasaulio kurdų⁹⁷. Savo tikslų KDP siekė atakomis prieš taikius turkų civilius, tad neilgai trukus Turkijoje ji buvo paskelbta teroristine organizacija. Tokią pačią poziciją yra išreiškusios ir Jungtinės Valstijos⁹⁸. Būtina pabrėžti, jog oficialieji Irako Kurdistanio politikai pasisako prieš KDP metodus, atsiriboja nuo šios organizacijos ir kaltina ją žlugdant taikos su Turkija derybas⁹⁹. Minėtoji „Kurdų demokratinės sąjunga“ yra laikoma KDP atsaka ir iš pastarosios sulaukia finansinės ir karinės paramos, tad jų galios augimas Turkijos politikams kelia susirūpinimą. Dėl šios priežasties Ankara 2016 m. vasaros pabaigoje pradėjo ribotą intervenciją į Siriją prieš islamistus ir kurdus. Turkija siekia kurdams neleisti sujungti savo valdomų kantonų, taip įsitvirtinant visame ilgame pasienyje su Sirija bei suformuojant vientisą Sirijos Kurdistanio autonomiją¹⁰⁰. Ankaroje bet koks kurdų stiprėjimas dėl istorinės patirties matomas kaip potenciali grėsmė valstybės saugumui. Galima teigti, jog Irako kurdai patenkinti šiuo metu turima autonomija, Sirijos kurdai po truputį žengia link šio tikslo, o jų tautiečiai, gyvenantys Irane ir Turkijoje patiria didesnę priespaudą ir turi mažiau politinių laisvių. Akivaizdu, jog šių keturių regionų interesai, galimybės bei vyraujanti politinė trajektorija išsiskiria, tad netolimoje ateityje sėkmingų bandymų apjungti visas kurdų dominuojamas teritorijas į vieną politinį vienetą nebus.

Susidariusi paradoksali situacija - amerikiečiai yra svarbūs Sirijos kurdų partneriai, nors jų „motininę“ politinę organizaciją oficialiai laiko teroristine. JAV vadovauja karinei prieš ISIL Sirijoje

⁹⁷ Berch Berberoglu, *Turmoil in the Middle East– Imperialism, War, and Political Instability* (Albany: SUNY, 1999), 88–89, žiūrėta 2016 11 09, <https://books.google.lt/books?id=p6tzn4bMh8C>.

⁹⁸ Mohammed Shareef, *The United States, Iraq and the Kurds: Shock, Awe and Aftermath* (London: Routledge, 2014), 167, žiūrėta 2016 11 09, <https://books.google.lt/books?id=0cYTAwAAQBAJ>.

⁹⁹ Mehmet Solmaz, “Don't conflate PKK terrorism with the Kurdish people,” *Middle East eye*, March 15, 2016, žiūrėta 2016 11 09, <http://www.middleeasteye.net/columns/dont-conflate-pkk-terrorism-kurdish-people-1424369023>.

¹⁰⁰ Onur Ant and Donna Abu-Nasr, “Syrian Kurds Retreating Beyond Euphrates, Kerry Tells Turkey,” *Bloomberg*, August 25, 2016, žiūrėta 2016 11 09, <http://www.bloomberg.com/news/articles/2016-08-25/syrian-kurds-retreating-beyond-euphrates-turkey-cites-kerry>.

ir Irake nukreiptai operacijai „Igimtas ryžtas“ (*angl.* Inherent Resolve). Be amerikiečių antskrydžius prieš ISIL pozicijas Sirijoje atlieka Australija, Kanada, Bahreinas, Prancūzija, Nyderlandai, Jordanija, Saudo Arabija, Turkija, Saudo Arabija ir JAE¹⁰¹. Matoma, kad prie koalicijos prisijungė ne tik Vakarų, bet ir keletas sunitiškų prieš Sirijos režimą pasisakančių valstybių. Visgi svarbu, kad jos yra kone artimiausios JAV sąjungininkės regione, tad toks žingsnis nebūtinai grindžiamas vien nepalankumu B. al Assadui. Oficialiais JAV Gynybos departamento duomenimis, 2016 m. rugpjūčio pabaigoje koalicija buvo atlikusi per penkis tūkstančius antskrydžių, iš kurių 95 proc. tenka amerikiečiams. Visgi, Irako teritorijoje partneriai atliko 32 proc. antskrydžių¹⁰². Kaip matyti iš šių duomenų, Sirijos klausimas paliktas kone išimtinai Jungtinėms Valstijoms. Ši faktą galima aiškinti tuo, jog šioje šalyje kariauja keturios pagrindinės jau aptartos konflikto pusės ir šimtai joms priskiriamų frakcijų, o koalicija atakuoja vienintelius islamistus. Jungtinėms valstijoms atliekant didžiąją dalį antskrydžių, sumažinama klaidų rizika, tame tarpe ir dėl pavėluotos ar neteisingai interpretuotos žvalgybinės informacijos.

Palaikymą kurdams JAV dar kartą patvirtino 2016 m. kovo pabaigoje, kai didžiausios karių dislokacijos metu į Sirijos Kurdistaną perkėlė 250 karių¹⁰³. Visgi, kaip ir Rusijos kooperacijos su režimu atveju, minėtas personalas antžeminėse operacijose bent jau oficialiai nedalyvauja ir užsiima vietinių pajėgų rengimu, apmokymu bei logistikos organizavimu. Nors ir būnant kurdų partnere, JAV oficialieji JAV pareigūnai, kaip valstybės sekretorius J. Kerry pritarė ribotai Turkijos intervencijai į Sirijos teritoriją ir pastarosios politikų ir kariškių reikalavimams kurdų pajėgoms sugrįžti į kairįjį Eufrato upės krantą. Galima teigti, jog tokiu žingsniu JAV mėgina skirstant prioritetus laviruoti tarp sąjungininkų. Čia taipogi svarbus ir Turkijos politinis ir karinis „svoris“, kuris yra žymiai didesnis nei kurdų. Amerikiečių pritarimas Turkijos ultimatumui kurdams dalies jų laikomi išdavyste. Nepaisant to, kurdams ir toliau gyvybiškai būtina visapusiška JAV pagalba, pirmiausia kovojant su ISIL, o tolesnėje perspektyvoje ir galbūt siekiant *de jure* savivaldos įtvirtinimo.

Apibendrinant, Sirijos konflikto erdvėje veikia keturios pagrindinės kovotojų grupės – islamistai, opozicija, Sirijos režimo pajėgos ir kurdai. Valdančiojo režimo pasikeitimo siekia islamistai ir sukilėliai. Kurdų pozicija šiuo klausimu pakankamai neapibrėžta. Galima manyti, kad, juos ir toliau tenkintų dabartinė padėtis – kurdų apgyvendintų regionų *de facto* autonomija Sirijos valstybės sudėtyje. Dėl to stengiamasi vengti konfrontacijos su režimo pajėgomis. Jungtines valstijos yra aktyviausia konflikto erdvėje veikianti užsienio valstybė. Šalies pajėgos ne tik vykdo didžiąją dalį antskrydžių prieš ISIL, tačiau be kurdų remia ir nuosaikias sukilėlių grupes. Nepaisant to, Sirijos

¹⁰¹ “Operation Inherent Resolve - Targeted Operations Against ISIL Terrorists,” U.S. Department of Defense, October 31, 2016, žiūrėta 2016 11 09, http://www.defense.gov/News/Special-Reports/0814_Inherent-Resolve.

¹⁰² Ten pat.

¹⁰³ “150 US Troops Arrive in Rojava: Source,” *BasNews*, April 28, 2016, žiūrėta 2016 11 09, <http://www.basnews.com/index.php/en/news/middle-east/272869>.

režimo pozicijos nėra atakuojamos. Šis faktas suponuoja, kad Jungtinės Valstijos stengiasi nuosekliai laikytis savo pozicijos ir dar labiau neeskaluoti padėties. Tai ypač svarbu bandant išlaikyti šansus Sirijos konfliktą išspręsti derybomis.

2.3 Konflikto Sirijoje vystymasis: nuo protesto akcijų iki karo

Sirijos konflikto analizė yra problemiška dėl gausybės aktyvių dalyvių, kurių tikrieji interesai bei tarpusavio ryšiai yra sunkiai apibrėžiami ir nuolatos kintančios galios pusiausvyros. Nepaisant to, norint kuo tiksliau įvertinti karo raidą bei padėti pagrindą toliau darbe konstruojamai JAV interesų analizei bei Sirijos ateities scenarijams, tikslinga išanalizuoti jo vystymąsi. Nors karo erdvėje veikia nemažai suverenių valstybių, tačiau tiesiogiai konvencinėmis priemonėmis jos viena prieš kitą nekovoja, tad pagal analizuotą mokslinę literatūrą įvykių Sirijoje tikru tarptautiniu konfliktu vadinti negalima. Nepaisant to, įžvelgiama karo per trečiasis šalis (*angl.* proxy war) elementų tarp Irano ir Saudo Arabijos¹⁰⁴ bei, mažesniu laipsniu, tarp JAV ir Rusijos¹⁰⁵.

Tiriamas karas yra dinamiškas ir tebesitęsiantis reiškinys, todėl situacija bet kuriuo metu gali keistis. Pavyzdžiui, neatmetama tiesioginė suverenių šalių karinio susidūrimo tikimybė, kuri padėtų galėtų pakeisti iš esmės. Dėl šios priežasties tikslų karo Sirijoje tipą pagal skirtingų mokslininkų ar tyrimų institutų traktuotes bus galima nusakyti tik konfliktui pasibaigus. Visgi, neginčijamas faktas, kad konfliktas nuo pat pradžios nuolatos evoliucionavo ir didėjant mastui pereidavo į naujas pavoingesnes fazes. Kaip parodyta pirmame magistrinio darbo skyriuje, konfliktai skirstomi pagal įvairius kriterijus. Visgi, dominuojančiu požymiu galima laikyti konfliktuojančių pusių apibrėžiamą konfrontacijos mastą. Šį aspektą tikslinga pasitelkti suskirstant Sirijos konfliktą į tris pagrindines stadijas: 1. tautinį sukilimą; 2. vidaus (pilietinį) konfliktą; 3. internacionalizuotą vidaus konfliktą. Analizuoto Vokietijos Heidelbergo instituto konfliktų intensyvumo klasifikacijoje pateikiama vidutinio intensyvumo smurtinė krizė atitinka pirmųjų didelių pilietinių protesto akcijų laikotarpio Sirijoje specifiką, nes jo metu buvo žuvusiųjų tiek tarp sukilėlių, tiek ir tarp Sirijos ginkluotųjų pajėgų ir saugumo pareigūnų. Trečiajai stadijai apibūdinti ko gero tinkamiausia Upsalos instituto metodologijoje pateikiama vidaus konflikto su įsikišimu iš užsienio samprata.

Pirmoji konflikto fazė prasidėjo 2011 m. kovo mėnesį ir baigėsi 2011 m. liepą. Pilietiniai neramumai šalyje bendrai gali būti charakterizuojami prieš vadinamojo „Arabų pavasario“ įkvėptus protestuotojus vykdytomis režimo represijomis ir asimetrinio smurto banga. 2011 m. kovą Sirijos pietvakarių Daros mieste vyriausybės pajėgos atidengė ugnį į protestuotojus, reikalavusius suimtų ir kankintų antivyriausybinius piešinius ant miestų sienų piešusių berniukų paleidimo. Per savaitę

¹⁰⁴ Kumunda Simpson, *U.S. Nuclear Diplomacy with Iran: From the War on Terror to the Obama Administration* (Lanham: Rowman & Littlefield, 2015), 145, žiūrėta 2016 11 08, <https://books.google.lt/books?id=BIICcwAAQBAJ>.

¹⁰⁵ Brian Glyn Williams, *Counter Jihad – America's Military Experience in Afghanistan, Iraq, and Syria* (Philadelphia: Penn Press, 2016), 313, žiūrėta 2016 11 08, <https://books.google.lt/books?id=x82DQAAQBAJ>.

pasipriešinimo akcijos išplito visoje Sirijoje. B. al Assadas atmetė protestuotojų reikalavimus nedelsiant vykdyti skubias reformas ir tik dar kartą patvirtino, jog bus laikomasi numatyto pokyčių šalyje kurso¹⁰⁶. Tuo metu režimas į savo pusę stengėsi palenkti bent jau pačius konservatyviausius islamo išpažinėjus. Uždarytas vienintelis šalies kazino ir panaikintas paties B. al Assado prieš dešimt metų priimtas sprendimas, mokytojoms draudžiantis klasėse mūvėti visą kūną dengiančius islamiškus apdarus¹⁰⁷. Panašu, jog režimas siekė pastarųjų nuolankumo pirmiausia dėl baimės, jog mobilizavęsi islamistai pilietines akcijas gali perimti į savo rankas. Negana to, protestams šalyje įsismarkaujant, Sirijos vyriausybė pradėjo didžiulio masto suėmimų kampaniją. Sulaikytieji sudarė dvi pagrindines grupes – berniukus ir vyrus iš Sirijos miestų, kuriuose vyko aršiausios protesto akcijos ir režimo saugumo tarnybos iki tol žinotus bei protestų metu iškilusius politinius aktyvistus¹⁰⁸. Galima numanyti, kad tuo režimas siekė keletą tikslų. Pirmia, potencialaus režimo pajėgų šturmo atveju minėtuose miestuose kuo labiau sumažinti pasipriešinime dalyvauti pajėgių vyrų skaičių. Tuo tarpu politinių disidentų „valymas“ reikšmingas, nes tokie asmenys protestuotojus ne tik įkvepia morališkai, bet ir gali koordinuoti protestus, o kai kuriais atvejais tapti judėjimų lyderiais, patraukiančiais siekėjus ir keliančiais tiesioginę grėsmę autoritariniams vadovams.

Jungtinės Valstijos į Sirijoje susidariusią neeilinę padėtį reagavo pakankamai greitai. Šalies prezidentas B. Obama 2011 m. gegužės 19 dieną spaudos konferencijos Baltuosiuose rūmuose metu pareiškė, jog Sirijos žmonės įrodė savo troškimą žengti laisvės keliu, tad B. al Assadas turi pasirinkimą – vesti tautą arba pasitraukti¹⁰⁹. Visgi, Sirijos vyriausybė į amerikiečių raginimą nekreipė dėmesio ir smurto banga šalyje toliau tęsėsi. 2011 m. birželio pradžioje Sirijos Šiaurės vakarų Jisr al-Shughour mieste, saugumo pajėgų kariai atidengdami ugnį nužudė šešis laidotuvių procesijos dalyvius. Šis miestas buvo vienas didžiausių protestų „židinių“ šalyje. Dėl to jame buvo ypač sustiprintos saugumo priemonės, drausti bet kokie susibūrimai. Po keleto dienų ginkluoti asmenys, keršydami už nužudytuosius laidotuvių metu jau patys atakavo valstybinius miesto pastatus, nukaudami per 20 pareigūnų. Susirėmimams tarp protestuotojų ir režimo pareigūnų tęsiantis, padėtis toliau buvo eskaluojama, o visoje šalyje augo įtampa. Jau pirmąją birželio savaitę žuvusių režimo pareigūnų skaičius vien šiame mieste ir jo prieigose pasiekė 120¹¹⁰. Galima teigti, kad būtent ginkluotas atsakas vyriausybės pajėgoms Jisr al-Shughour mieste žymi visos Sirijos mastu svarbų

¹⁰⁶ “Syrian Civil War,” Encyclopaedia Britannica online, August 12, 2015, žiūrėta 2016 11 07, <https://www.britannica.com/event/Syrian-Civil-War>.

¹⁰⁷ Manuel Castells, *Networks of Outrage and Hope– Social Movements in the Internet Age* (Cambridge: Polity Press, 2012), 101, žiūrėta 2016 11 06, <https://books.google.lt/books?id=sk6WqaVcTsAC>.

¹⁰⁸ Maryam Jamshidi, *The Future of the Arab Spring: Civic Entrepreneurship in Politics, Art, and Technology Startups* (Oxford: Butterworth-Heinemann, 2013), 15, žiūrėta 2016 11 08, <https://books.google.lt/books?id=wNj5imX1AF0C>.

¹⁰⁹ “Remarks by the President on the Middle East and North Africa,” The White House Office of the Press Secretary, May 19, 2011, žiūrėta 2016 11 08, <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/05/19/remarks-president-middle-east-and-north-africa>.

¹¹⁰ Mariam Karouny, “Syria to send in army after 120 troops killed,” *Reuters*, June 6, 2011, žiūrėta 2016 11 07, <http://www.reuters.com/article/us-syria-ambush-idUSTRE7553AI20110606>.

poslinkį sukilėlių veiksmuose bei taktikoje. Kadangi taikiomis protesto akcijomis nebuvo pasiekta reikalaujamų pokyčių, pasipriešinimo dalyviai priėmė sprendimą ginkluotis ir bandyti B. al Assado režimą įveikti kovojant mūšio lauke. Protesto akcijos į ginkluotą kovą neilgai trukus peraugo ir kituose šalies miestuose.

Nors tikslų pilietinių neramumų metu žuvusiųjų skaičiaus dėl Sirijos vyriausybės neigimo ir duomenų slėpimo taktikos įvertinti neįmanoma, tačiau skirtingi šaltiniai nurodo, jog vien civilių aukų skaičius per pirmuosius šešis mėnesius svyruoja nuo tūkstančio aštuonių šimtų¹¹¹ iki dviejų tūkstančių dviejų šimtų¹¹². Žinoma, realūs skaičiai gali būti daug didesni, nes vis dar nežinomas daugybės protestų metu suimtų ar dingusių žmonių likimas.

Antroji konflikto fazė tęsiasi nuo 2011 m. liepos iki 2014 m. rugsėjo. Pilietinių neramumų stadijos pabaigą bei pilietinio karo pradžią Sirijoje žymi LSA sukūrimas Turkijos teritorijoje 2011 m. liepos pabaigoje¹¹³. Tai buvo pirmasis organizacinę struktūrą išlaikantis ir karinėse misijose dalyvauti gebantis opozicionierių darinys. LSA pradėjus aktyvius kovos veiksmus, konfliktas Sirijoje iš pilietinių neramumų peraugo į tai, ką THT normos įvardija kaip pilietinį karą.

Pilietinių neramumų šalyje virsmui karu svarbus „Sirijos nacionalinė taryba“ (*angl.* Syrian National Council), apjungusios mažesnes šalies opozicines politines grupes sukūrimas. Jai kaimyninės Turkijos vyriausybė davė leidimą veikti savo valstybės teritorijoje¹¹⁴, taip suteikdama saugų prieglobstį. Šios iš Sirijos politikų, visuomenininkų, mokslininkų bei karinių grupuočių atstovų susidedančios organizacijos veiklos nuostatose keliama tikslai nuversti autoritarinį B. al Assado režimą, šalyje įvesti demokratinį valdymą, taip pat pasisakoma už teismų ir spaudos nepriklausomybę, pilietines teises ir laisves¹¹⁵. Galima teigti, kad pilietinio karo pradžioje LSA sudarė pagrindinę karinę opozicinę galią, o Nacionalinė taryba – politinę. Tai patvirtina faktas, jog kai kurių galingiausių pasaulio šalių, tokių kaip JAV, Jungtinės Karalystės ar Prancūzijos vadovai „Sirijos nacionalinę tarybą“ įvardijo kaip vienintelę Sirijos žmones reprezentuojančią instituciją. Arabų Lyga Sirijos vietą organizacijoje taipogi patikėjo šiai Tarybai¹¹⁶. Tarptautinis pripažinimas ją praktiškai įteisino kaip emigracinę savos valstybės teritorijoje veikti negalinčią šalies vyriausybę. Politinei Sirijos opozicijai sulaukus tarptautinio palaikymo, karinei opozicijai atsirado galimybė ir pretekstas

¹¹¹ Bassem Mroue, „Syrian troops detain dozens, 3 dead in north,” *Yahoo News*, August 17, 2011, žiūrėta 2016 11 07, <https://www.yahoo.com/news/syrian-troops-detain-dozens-3-dead-north-115035774.html>.

¹¹² „Syrian president says military operations have stopped, U.N. says,” *CNN News*, August 18, 2011, žiūrėta 2016 11 07, <http://edition.cnn.com/2011/WORLD/meast/08/17/syria.unrest/index.html>.

¹¹³ Giuliana Ziccardi Capaldo, *The Global Community Yearbook of International Law and Jurisprudence 2014: Volume I* (Oxford: Oxford University Press, 2014), 113, žiūrėta 2016 11 07, <https://books.google.lt/books?id=k5C1CgAAQBAJ>.

¹¹⁴ Özlem Tür, *Turkey-Syria Relations– Between Enmity and Amity* (London: Routledge, 2016), 189, žiūrėta 2016 11 07, <https://books.google.lt/books?id=XsiXCwAAQBAJ>.

¹¹⁵ „Syrian National Council,” Syrian National Coalition, žiūrėta 2016 11 07, <http://en.etilaf.org/coalition-components/syrian-national-council.html>.

¹¹⁶ „National Coalition for Syrian Revolutionary and Opposition Forces,” *Carnegie Middle East Center*, January 11, 2013, žiūrėta 2016 11 07, <http://carnegie-mec.org/diwan/50628?lang=en>.

teisėtai įsitraukti į kovos veiksmus. Jau 2011 m. rugsėjį organizuoti LSA būriai dalyvavo karinėse prieš režimo pajėgas nukreiptose misijose visoje šalyje¹¹⁷. Iki 2012 m. balandžio šalies vakaruose tarp režimo pajėgų ir LSA vyko daugybė susirėmimų, kurių metu žuvo ir niekuo dėti civiliai. Pasak JTO pareigūnų, praėjus kiek daugiau nei metams nuo pirmųjų protestų šalyje pradžios, konfliktas jau buvo pareikalavęs devynių tūkstančių civilių aukų. Tuo tarpu oficialusis Damaskus nurodė, jog per susirėmimus žuvo ir trys tūkstančiai karių bei policininkų¹¹⁸. Didelis žuvusiųjų režimo pareigūnų skaičius suponuoja, jog netarptautinio konflikto Sirijoje stadijos metu galios asimetrija tarp pagrindinių tuo metu kovojusių pusių – vyriausybės ir sukilėlių jau buvo stipriai sumažėjusi. Dėl šios priežasties 2012 m. antrojoje pusėje Sirijos konflikto erdvėje įsivyravo tam tikras *status quo*. Nepaisant pavienių sėkmingų išpuolių, kurių laiką nei vienai pusei nepavyko kovos lauke įgauti apčiuopiamo pranašumo.

Galima spėti, jog sumažėjęs susidūrimų tarp režimo ir LSA intensyvumas sudarė prielaidas į konflikto erdvę įsitraukti naujiems veikėjams, kurie šiuo metu jau yra tapę vienomis centrinių karo „figūrų“. 2013 m. sausį į Sirijos konfliktą įsijungė aptartoji islamistinė „Jabhat Fateh Al-Sham“, iš režimo pajėgų perėmusi svarbią Taftanaz karinių oro pajėgų bazę su didelėmis ginkluotės atsargomis, taip įsitvirtindama vakariniame šalies Idlibo regione¹¹⁹. Tuo pačiu metu fiksuojamas ir Sirijos kurdų įsitraukimą į karą. Pirmąją kurdų kova yra laikomas susidūrimas su valstybinėmis pajėgomis Šiaurės Rytų Sirijos Hassakeh provincijoje. Kurdams iškovojus nesunkią pergalę, režimo ginkluotosios pajėgos iš regiono buvo priverstos pasitraukti. Šios operacijos tikslas buvo neleisti vyriausybei savo reikmėms ir toliau naudoti kurdų tautinės mažumos plačiai apgyvendintoje teritorijoje išgaunamos naftos¹²⁰. Taigi čia jau matomas tam tikras kurdų bandymas ginti savo suverenitetą, patiems pasiliekant išskirtinę teisę tvarkyti Sirijos Kurdistano teritorijoje esančius gamtinius išteklius. Visgi, reikia paminėti, kad režimo pajėgų ir kurdų konfrontacijos mūšio laukę yra pakankamai retos. Kaip minėta, pastarieji į kovas įsitraukia tik siekiant apginti savo gyvenamas teritorijas, kurioms Sirijos režimo pajėgos įprastai negrasina. Balandžio mėnesį libaniečių Hezbollah kartu su Sirijos režimo pajėgomis šalia pasienio su Libanu kovojo prieš opozicinės LSA dalinius¹²¹. Tai buvo pirmoji Hezbollah atvirai vykdyta operacija Sirijoje. Atsižvelgiant į glaudžius jos ir valdančiojo Sirijos režimo ryšius tikėtina, jog pasienio su Libanu regione ši grupuotė veikė jau pirmais ar antrais

¹¹⁷ “Syria forces storm main town, fight defectors-residents,” *Reuters*, September 27, 2011, žiūrėta 2016 11 07, <http://www.reuters.com/article/syria-town-idUSL5E7KR02A20110927>.

¹¹⁸ “Annan says Syria agrees to April 10 peace deadline,” *Reuters*, April 2, 2012, žiūrėta 2016 11 07, <http://www.reuters.com/article/us-syria-idUSBRE82U07V20120402>.

¹¹⁹ “Syrian rebels seize key air base, activists say,” *USA Today*, January 11, 2013, žiūrėta 2016 11 07, <http://www.usatoday.com/story/news/world/2013/01/11/syrian-rebels-seize-key-air-base-activists-say/1826117/>.

¹²⁰ “Al Ma'bada: Fighting between YPG and Syrian military,” *KurdWatch*, January 24, 2014, žiūrėta 2016 11 07, <http://www.kurdwatch.org/index.php?aid=2741&z=en&cure=1009>.

¹²¹ Khaled Yacoub Oweis, “Syria fighting flares both sides of Lebanese border,” *Reuters*, April 21, 2013, žiūrėta 2016 11 07, <http://www.reuters.com/article/us-syria-crisis-lebanon-idUSBRE93K0DN20130421>

konflikto metais, o informacija apie tai slėpta, B. al Assadui nenorint pasirodyti silpnam ir nesugebančiam savo šalies teritorijoje įveikti teroristų ir įvesti tvarkos.

Dėl painių tarpusavio ryšių sudėtinga tiksliai pasakyti, kada tiksliai Sirijos kovos lauke atsirado ISIL. Kai kurie politikos apžvalgininkai „Jabhat Fateh Al-Sham“ bei ISIL nevertino kaip skirtingų organizacijų bei jas bendrai vadino tiesiog radikaliais islamistais ar Al Qaeda¹²². Tai nieko stebėtino, nes kaip jau analizuota, abi jos buvo įsteigtos būtent globalios Al Qaedos teroristinės organizacijos ir kurį laiką Sirijoje veikė kaip jos atšakos. Rakos miesto puolimą galima vadinti pirmuoju susirėmimu, kuriame svarbų vaidmenį atliko dabartinį pavidalą įgavusi ISIL. Šis Šiaurės Sirijos miestas 2013 m. pavasarį tapo vienu pirmųjų provincinių centrų, kurių valdymą į savo rankas perėmė sukilėliai. Visgi, šalia LSA ten veikė ir islamistinė „Jabhat Fateh Al-Sham“, o tam tikrą paramą kovose suteikė vis daugiau galios sukaupianti ISIL. Kaip minėta, kai kuriais atvejais nuosaikios grupės geba ar bent jau gebėjo vardan režimo nuvertimo derinti savo veiksmus su radikalia islamistine opozicija užmirštant esminius skirtumus. Kurį laiką buvo susidariusi paradoksali situacija – Rakoje veikė ir valdymo funkcijas buvo pasidalijusios tiek nuosaikiomis vadinamos opozicinės galios, tiek ir islamistinė „Jabhat Fateh Al-Sham“ ir netgi ISIL. Nepaisant to, 2014 m. „Islamo valstybės“ vadovybė priėmė sprendimą perimti miesto valdymą. Po keleto gerai koordinuotų ISIL atakų, mieste sunaikintos jos viršenybei pasipriešinę nuosaikių sukilėlių bei „Jabhat Fateh Al-Sham“ nariai. Taip Raka tapo ISIL kalifato sostine bei pagrindiniu galios centru Sirijoje¹²³. Kaip matyti, ISIL šalyje aktyviai kovos veiksmuose pradėjo dalyvauti dar iki paskelbiant apie kalifato įkūrimą. Galima numanyti, jog pastarajam veiksmui pasitarnavo būtent strateginis įsitvirtinimas Rakoje, nes sostinė ar kitas administracinis - koordinacinis centras būtinas, siekiant legalizuoti savo valdžią ir vykdyti tolesnę ekspansinę politiką.

Taigi kaip matyti, pilietinio karo fazės metu į konfliktą oficialiai įsijungė netgi trys svarbūs nauji veikėjai – kurdų grupuotės, Irano palaikoma Hezbollah bei ISIL. Pastaroji valdydama pakankamai karinių ir finansinių resursų, per metus Sirijoje labai stipriai išplėtė savo valdomas teritorijas, tapdama konflikto dominuojančia galia. „Islamo valstybė“ sėkmingai kovojo su Sirijos kurdais šalies šiaurėje bei rengė išpuolius prieš galią prarandančias vyriausybės pajėgų pozicijas ir sukilėlius šalies rytuose.

Trečioji konflikto fazė prasidėjo 2014 m. rugpjūtį ir vyksta ligi šiol. Iki 2014 m. antrosios pusės Sirijos konflikte tiesiogiai dalyvavo daugiausiai vietiniai arba artimi regioniniai kariniai dariniai, tokie kaip Hezbollah. Visgi, konflikto mastas ir aukų skaičius neleido karui Sirijoje išlikti

¹²² Liz Sly and Loveday Morris, “Rebels battle al-Qaeda-affiliated fighters across northern Syria,” *Washington Post*, January 5, 2014, žiūrėta 2016 11 07, https://www.washingtonpost.com/world/war-zones/rebels-battle-al-qaeda-affiliated-fighters-across-northern-syria/2014/01/04/8665816e-7588-11e3-8def-a33011492df2_story.html.

¹²³ Charles Caris and Samuel Reynolds, *ISIS Governance in Syria* (Washington: Institute for the Study of War, 2014), 9-12, žiūrėta 2016 11 07, http://www.understandingwar.org/sites/default/files/ISIS_Governance.pdf.

tik lokaliu ir paskatinto prie karinių veiksmų prisidėti kai kurias iš galingiausių pasaulio valstybių – JAV, Prancūziją, Didžiąją Britaniją ir kt. Sirijos konflikto transformaciją iš regioninio karo į internacionalizuotą konfliktą žymi JAV vadovaujamos koalicijos operacijos „Įgimtas ryžtas“ veiksmų Sirijoje pradžia. 2014 m. rugsėjį prieš ISIL, „Jabhat Fateh Al-Sham“ bei su jomis siejamas organizacijas pradėti vykdyti oro antskrydžiai, kurie derinti su ginkluotės ir amunicijos teikimu žemėje prieš ISIL teroristus kovojančiomis nuosaikiomis opozicinėms grupėms bei kurdams¹²⁴. Kaip matoma, JAV vadovaujama tarptautinė koalicija veikė kompleksiskai. Atakomis iš oro silpninami islamistų įtvirtinimai bei gynyba ir nutraukiami tiekimo kanalai. Atlikus šiuos veiksmus, ginklais remiamai Sirijos opozicijai ir kurdams sudaromos sąlygos efektyviau veikti žemėje. Nieko stebėtino, jog vos prasidėjus atakoms iš oro, ISIL nieko nelaukiant patys pradėjo puolimo kampaniją. Teroristai pasitelkdami visus turimus išteklius ir karius bandė iš kurdų perimti strategiškai svarbias žemes Šiaurės Sirijoje, pasienyje su Turkija¹²⁵. Visgi, kurdams atrėmus puolimą, netgi atsirado galimybė kontratakuoti iš ISIL atkovoiant seniai prarastas žemes.

Amerikiečių vykdytų antskrydžių 2014 m. pabaigoje ir 2015 m. pirmoje pusėje metu, Sirijos valdantysis režimas pateko į sudėtingą situaciją. Dideles teritorijas Šiaurės Vakarų regione iš vyriausybės pajėgų perėmė naujai susikūrusi „Užkariavimų armijos“ (*angl.* Army of Conquest) koalicija, o ISIL, palaipsniui užleisdama pozicijas kurdams, rengė dar daugiau išpuolių prieš vyriausybės valdomas teritorijas šalies vakaruose¹²⁶. Taigi dėl operacijos „Įgimtas ryžtas“, Sirijos režimas buvo įspraustas į kampą. Nebeturėjo veiksmų laisvės ir galimybių karines operacijas vykdyti šalies gilumoje, visus valdomus resursus privalėjo skirti gynybai. Susiklosčius tokioms nepalankioms aplinkybėms ir vyriausybei beprarandant bet kokią karo lauke turėtą persvarą, 2015 m. rugsėjį į tiesioginius kovos veiksmus Sirijoje įsitraukė Rusija. Jos dalyvavimas pakeitė visą karo eigą. Rusija, kaip ir Jungtinės Valstijos, pradėjo smūgių iš oro kampaniją.

Svarbiausias Rusijos oficialiai keltas tikslas - naikinti islamistinių organizacijų infrastruktūrą Sirijoje, taip sudarant sąlygas vyriausybiniams pajėgoms lengviau atsiimti prarastas teritorijas. Operacijai vos prasidėjus, šalies lyderis V. Putinas pareiškė, jog ji vykdoma teisėtai ir sprendimas panaudoti karinę galią užsienyje patvirtintas valstybės parlamento, prieš tai sulaukus oficialaus Sirijos prezidento prašymo¹²⁷. Kaip matoma, Rusija save viešai pateikia būtent kaip teisės principų

¹²⁴ Maria Abi-Habib, “Syria Rebels Say They Were Told of Airstrikes Against Islamic State,” *The Wall Street Journal*, September 23, 2014, žiūrėta 2016 11 07, <http://www.wsj.com/articles/syria-opposition-says-it-was-informed-strikes-would-begin-1411459825>.

¹²⁵ “Islamic State steps up attack on Syrian town of Kobane,” *BBC News*, October 4, 2014, žiūrėta 2016 11 07, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29474879>.

¹²⁶ “Outside Powers Weigh Their Options in Syria,” *Stratfor*, June 5, 2015, žiūrėta 2016 11 07, <https://www.stratfor.com/sample/analysis/outside-powers-weigh-their-options-syria?amp%3Buuid=1832c1c2-4cdf-486d-93bb-6c02b1b96214&id=%2A%7CLIST%3AUID%7C%2A>.

¹²⁷ “Russia joins war in Syria: Five key points,” *BBC News*, October 1, 2015, žiūrėta 2016 11 07, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-34416519>.

besilaikančią šalį ir priešingai nei JAV, nesikėsinančią pakeisti suverenių valstybių valdžios. Praėjus savaitei nuo Rusijos operacijos Sirijoje pradžios, JAV Valstybės departamento duomenimis, 90 proc. rusų atakų buvo surengta ne prieš islamistines teroristų gruputes, o prieš Vakarų šalių palaikomą opoziciją¹²⁸. Akivaizdu, jog Rusijos pajėgos turėjo aiškią ir iš anksto suformuotą veikimo strategiją, kurios tikslas buvo kaip įmanoma greičiau susilpninti opoziciją, kuri B. al Assado vyriausybės išlikimui kėlė didžiausią grėsmę. Jau 2015 m. spalio mėnesį su Rusijos pagalba iš oro, režimo pajėgos pradėjo sėkmingą operaciją didžiausiame šalies Aleppo mieste ir jo apylinkėse, suduodant stiprų smūgį opozicinėms grupėms. Nėgana to, su Rusijos pagalba iš naujo įtvirtintos režimo pozicijos labiausiai apgyvendintame rytiniame Latakijos regione ir visoje Viduržemio jūros pakrantėje¹²⁹. Rusijos įsitraukimas žymi fundamentalius pokyčius mūsų lauke, režimui palaipsniui susigražinant iki tol prarastas pozicijas.

Visi 2016 metai bendrai gali būti charakterizuojami nesėkmingais JAV bandymais įtraukti Rusiją į derybas dėl ugnies nutraukimo, B. al Assado ir visos Sirijos ateities klausimais¹³⁰, ISIL silpnėjimu bei pakankamai užtikrintomis Sirijos vyriausybės ir Rusijos pergalėmis kovos lauke. Ši koalicija pagrindinį dėmesį yra sutelkusi į sėkmingą Aleppo apgultį. Didžiausias šalies miestas ir ekonominis centras ypač svarbus režimo ateičiai, nes pergalės atveju būtų suduotas didelis smūgis iš jo veiklą koordinuojančioms opozicinėms gruputėms. Dar daugiau, tai ypač sustiprintų potencialias B. al Assado derybines pozicijas su Vakaraais ir padidintų populiarumą tarp revoliucijai Sirijoje nepritariančių šalies gyventojų¹³¹. Galima teigti, jog čia matomas ir pagrindinis Rusijos interesas, kuris buvo aiškus dar prieš karinę intervenciją Sirijoje – nuosaikią opoziciją susilpninti iki tokio lygio, jog B. al Assadas Vakarų šalių politiniame diskurse ilgainiui taptų kone vienintele realia alternatyva radikaliems islamistams. Kadangi visi mūsų lauke stojantys prieš B. al Assadą šalies režimo ir Rusijos yra laikomi neteisėtais bandančiais užgrobti valdžią teroristais, pastarosios pajėgos naikina tiek Vakarų remiamą nuosaikią opoziciją, tiek ir islamistines frakcijas. Tuo tarpu JAV stengiasi atakuoti tik keletą teroristinėmis laikomų grupuočių pozicijas. Dėl to Rusijos veikimo laukas Sirijoje tapo žymiai platesnis nei amerikiečių. Savo atakomis Rusijos pajėgos griauja tai, ką iki tol buvo pasiekusi JAV vadovaujama koalicija, o Jungtinės Valstijos lygiaverčio atsako atakuoti Sirijos režimo pozicijas imtis nesiryžta.

¹²⁸ "Daily Press Briefing," U.S. Department of State, October 7, 2015, žiūrėta 2016 11 07, <http://www.state.gov/r/pa/prs/dpb/2015/10/248005.htm>.

¹²⁹ Chris Kozak, "Assad Regime Gains in Aleppo Alter Balance of Power in Northern Syria," *Institute for the Study of War*, February 5, 2016, žiūrėta 2016 11 07, <http://understandingwar.org/background/assad-regime-gains-aleppo-alter-balance-power-northern-syria>.

¹³⁰ Michael R. Gordon and Andrew E. Kramer, "Tension With Russia Rises as U.S. Halts Syria Negotiations," *New York Times*, October 3, 2016, žiūrėta 2016 11 07, <http://www.nytimes.com/2016/10/04/world/middleeast/us-suspends-talks-with-russia-on-syria.html>.

¹³¹ Shashank Joshi, "Syria war: Why the battle for Aleppo matters," *BBC News*, August 8, 2016, žiūrėta 2016 11 07, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-37008100>.

Apibendrinant Sirijos karo vystymąsi tendencijas galima pasakyti, kad šis konfliktas yra dinamiškas bei pasižymintis nepastovia galios pusiausvyra. Pagal dalyvius konfliktą galima skirstyti į tris stadijas. Pilietinių neramumų stadija Sirijoje charakterizuojama asimetrinio smurto prieš protestuotojus banga. Šioje fazėje konflikte veikė tik du pagrindiniai veikėjai - režimo pajėgos ir opozicionieriai. Susikūrus pirmajai organizacinę struktūrą išlaikančiai ir kovos veiksmus prieš režimo pajėgas planuoti gebančiai „Laisvajai Sirijos armijai“, konfliktas peraugo į pilietinį karą. Internacionalizuotu konfliktas tapo Jungtinių Valstijų vadovaujamai koalicijai pradėjus vykdyti oro antskrydžius prieš šalyje vis stiprėjančius radikalius islamistus ir pirmiausia ISIL. Dabartinis konflikto internacionalizavimo lygis tik dar kartą patvirtina ne tik regioninę, bet ir globalią Sirijos svarbą.

3. JAV INTERESŲ IR STRATEGINIŲ TIKSLŲ SIRIJOJE ANALIZĖ

Pirmajame darbo skyriuje išanalizavus neorealizmo tarptautinių santykių teoriją, identifikuoti universalūs valstybiniai interesai, tokie kaip galia (ekonominė, politinė, finansinė, karinė) ir saugumas. Vadovaujantis neorealistine logika, šalys į ginkluotus konfliktus pirmiausia įsitraukia būtent stengdamosi užtikrinti interesų įgyvendinimą ir chaotiškoje bei pavojingoje tarptautinėje sistemoje gerinti savo padėtį, o susidarius tinkamoms aplinkybėms ir pabandyti tapti sistemos hegemonu. Šiame magistro darbo skyriuje analizuojama Sirijos svarba JAV interesų įgyvendinimui bei kaip įsitraukimas į konfliktą galėjo padėti realizuoti svarbiausius šalies interesus Vidurio Rytų ir nacionaliniu lygmeniu. Atsižvelgiant į dabartinę Sirijos karo dinamiką, skyriaus pabaigoje taipogi yra pateikiama keletas labiausiai tikėtinų konflikto raidos scenarijų.

3.1 Regioninis ir nacionalinis saugumas

Vadovaujantis neorealizmo teorija, nacionalinį saugumą galima įvardyti kaip gebėjimą atgrasyti nedraugiškas jėgas nuo antpuolio, o jam visgi įvykus, valdyti pakankamai resursų, kurių pagalba pavyktų apsiginti. Atrėmus išpuolį tam tikrais atvejais gali atsirasti galimybių kontratakuoti užpuoliką ir užuot tik bandžius atstatyti *status quo*, pastarojo sąskaita didinti savo laimėjimą. Pagal šią teoriją tai, kas vyksta užsienio valstybėse svarbu tik tuomet, kai tai įtakoja pačių padėtį bei savų interesų realizavimo galimybes. Pavyzdžiui, priešingai nei Vidurio Rytų atveju, JAV nerodo didelio susidomėjimo konfliktų Vakarų Afrikoje sprendimais, kadangi šis regionas nepatenka tarp svarbiausių Jungtinių Valstijų interesų zonų.

Analizuojant JAV saugumo politiką ypač svarbi yra nacionalinio saugumo strategija (NSS). Pirmoji NSS paskelbta 2002 m., prezidento pareigas einant G. Bush. Dokumentu ne tik išryškintos pagrindinės grėsmės nacionaliniam saugumui bet ir pateiktos gairės, kaip valstybės administracijai tuos iššūkius vertėtų spręsti. Galima teigti, jog ji žymėjo po tragiškų 2001 m. rugsėjo 11 d. įvykių pokyčius vienintelės pasaulio supervalstybės didžiojoje strategijoje. NSA sulaukė nevienareikšmio

vertinimo – dokumentas liaupsintas kaip aiškus ir įspūdingas atsakas į naujai iškilusias grėsmes saugumui, tačiau tuo pačiu ir kritikuotas dėl radikalumo bei pernelyg didelio atotrūkio nuo šimtmečius skaičiuojančios JAV užsienio politikos tradicijos. Prieštarlingiausiomis galima laikyti keletą strategijoje išsakomų minčių: 1. JAV jokiai užsienio galiai neleis mesti iššūkio jos globaliam kariniam dominavimui; 2. JAV pripažįsta ir gerbia savo tarptautinius įsipareigojimus, bet iškilus pavojui nacionaliniam saugumui ar interesams nedvejodama veiks vienašališkai; 3. Jungtinės Valstijos sieks skleisti demokratiją ir žmogaus teises visame pasaulyje, ypač islamiškose valstybėse; 4. JAV pasisako už prevencinius smūgius prieš nedraugiškas valstybes ir teroristines organizacijas, siekiančias įsigyti masinio naikinimo ginklą¹³². Kaip matyti, šie tikslai pirmiausia turėjo pasauliui parodyti, kad JAV nepalūžo ir toliau išliks pasaulio hegemonė, kuri pati viena gali spręsti valstybių ateities klausimus.

2001 m. JAV vadovaujamos koalicijos intervencijos į Afganistaną metu tapo aišku, jog Vidurio Rytų svarba Jungtinėms Valstijoms kaip niekad išaugo. Po metų tai įtvirtinta ir pirmojoje NSS. 2003 m. intervenciją į Iraką jau buvo galima pateisinti Strategijoje išdėstytais nuostatomis. Autoritarinis Irako lyderis S. Husseinas kaltintas devintajame praėjusio šimtmečio dešimtmetyje vykusio Irano – Irako karo metu prieš iraniečių ir kurdų civilius panaudojęs cheminį masinio naikinimo ginklą bei sėkmingai vystęs branduolinę programą¹³³. Po 1990 m. – 1991 m. vykusio Persijos įlankos karo Irakas sutiko įsileisti JT stebėtojus, kurie rado ir sunaikino didelius kiekius cheminių ginklų. Nepaisant to, Irako kooperacija buvo nepakankama, todėl JT stebėtojai 1998 m. iš šalies atšaukti¹³⁴. 1999 m. paskelbtoje JT Specialiosios komisijos, atsakingos už Irako kooperaciją masinio naikinimo ginklų klausimu ataskaitoje nurodoma, jog šalyje liko daug ginkluotės¹³⁵. Baimė dėl turimo cheminio ginklo ir atnaujintos branduolinės programos buvo esminiai argumentai, kuriais JAV grindė būtinybę karinėmis priemonėmis nuversti autoritarinį Irako režimą. Po 2002 m. išleistos dar dvi Nacionalinio saugumo strategijos – 2010 ir 2015 m. Pastarojoje dėmesio sulaukia Sirijos klausimas. Minima, jog panaudodama savo karinę galią ir partnerių paramą JAV taikys spaudimą Al Qaeda, ISIL ir su jomis siejamomis organizacijomis. Taip pat toliau bus siekiama stabilumo Šiaurės Afrikoje bei Vidurio Rytuose, tuo pačiu neleidžiant Iranui sukurti branduolinio ginklo¹³⁶. Reikia pastebėti, kad 2016 m. pasiektas susitarimas su Iranu dėl pastarojo branduolinės programos stabdymo mainais į dalies

¹³² Keir A. Lieber and Robert J. Lieber, “The Bush National Security Strategy,” *U.S. National Security Strategy: a New Era* 7, no. 4 (2002): 32, žiūrėta 2016 09 20, <https://books.google.lt/books?id=y303f8UURuAC&>.

¹³³ Barry R. Schneider and Jim A. Davis, *Avoiding the Abyss: Progress, Shortfalls, and the Way Ahead in Combating the WMD Threat* (Santa Monica: Praeger, 2006), 19, žiūrėta 2016 09 20, <https://books.google.lt/books?id=aUvWuTvauMC>.

¹³⁴ Dorinda G. Dallmeyer, “The Future Role of the United Nations in Disarmament: Learning from the Iraq Experience,” in *Adapting the United Nations to a Postmodern Era: Lessons Learned*, ed. Andy Knight (London: Palgrave Macmillan, 2001), 129-140, žiūrėta 2016 09 20, <http://golibgen.io/view.php?id=1476809>.

¹³⁵ “Enclosure 1 REPORT : DISARMAMENT,” Iraq Watch, August, 2006, žiūrėta 2016 09 20, <http://www.iraqwatch.org/un/UNSCOM/disarmament.htm>.

¹³⁶ “Fact Sheet: The 2015 National Security Strategy,” The White House Office of the Press Secretary, February 6, 2015, žiūrėta 2016 09 20, <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/02/06/fact-sheet-2015-national-security-strategy>.

sankcijų atšaukimą. Nepaisant to, jis tiesiogiai nepalietė Irano balistinių raketų programos, prastos žmogaus teisių padėties ir paramos JAV teroristinėmis laikomoms organizacijoms. Todėl sutarimas kai kurių arabų valstybių ir dalies aukščiausių Izraelio pareigūnų¹³⁷ laikomas B. Obamos politikos nesėkme bei pavojingu precedentu, pasireiškiančiu nuolaidžiavimu autoritariniam režimui.

Sirijos konflikto keliami saugumo iššūkiai gali būti analizuojami dviem pjūviais – regioniniu Vidurio Rytų lygmeniu, kai problemos kyla amerikiečių sąjungininkams, prie kurių saugumo užtikrinimo JAV yra įsipareigojusi prisidėti bei nacionaliniu lygmeniu, saugumo iššūkiams atsirandant pačioms Jungtinėms Valstijoms ir šios šalies gyventojams.

Regioninių JAV partnerių saugumas. 2015 m. NSS iškeltas tikslas stabdyti Iraną pasiektas ne prievarta, o dialogu. Irano branduolinio potencialo reikšmė svarbi ir tiriant karą Sirijoje, kuris jau nuo pirmųjų neramumų metų yra tapęs tarpvalstybinio strateginio konkuravimo erdve. Galima numanyti, jog įgyvendinus branduolinio ginklo programą, didžiausia grėsmė kiltų pirmiausia Irano konkurentei dėl dominavimo islamo pasaulyje Saudo Arabijai bei Izraeliui. Šios valstybės yra pagrindinės JAV sąjungininkės Vidurio Rytuose, o Jungtinių Valstijų joms teikiama karinė ir finansinė parama leidžia jau ne vienus metus išlikti svarbiausiais regiono „žaidėjais“, taip užtikrinant, kad amerikiečių įtaka regione nemažės. Susipriešinimas Sirijos atžvelgiu kaip niekas kitas šiuo metu skatina įtampos augimą bei potencialių tarpvalstybinių susirėmimų grėsmę.

Iššūkiai Izraelio saugumui. Izraelio valstybės saugumą ir teritorinio integralumo užtikrinimą galima vadinti vienu aiškiausiai identifikuojamų JAV interesų regione. Nuo pat 1967 m. vykusio Šešių dienų karo tarp Izraelio ir arabų valstybių koalicijos, JAV savo Vidurio Rytų užsienio politiką didele dalimi grindžia Izraelio išlikimo ir saugumo klausimais. Tvirta parama šiai valstybei ir siekis visomis išgalėmis regione skleisti demokratines idėjas, sustiprino arabų ir kitų musulmonų neapykantą amerikiečiams bei sukėlė naujų iššūkių ir JAV nacionaliniam saugumui¹³⁸. Analizuojant Izraelio svarbą Jungtinėms Valstijoms dažniausiai minimi tokie aspektai, kaip demokratijos, vakarietiško pilietinių laisvių, žodžio ir žiniasklaidos laisvių sklaida Vidurio Rytų regione. Vadovaujantis šiuo požiūriu, JAV, kaip globaliai laisvės ir demokratijos nešėjai pasaulyje, ypač svarbu neramiame regione turėti tokiomis pačiomis vertybėmis besivadovaujančią patikimą artimą sąjungininką. Tačiau egzistuoja ir kitų šios partnerystės aiškinimų, didele dalimi atitinkančių analizuotą neorealistinę, savanaudiškumą ir galią akcentuojančią koncepciją. Garsūs amerikiečių politikos mokslų profesoriai J. Mearsheimer ir S. Walt teigia, jog Izraelio reikšmė tikrųjų Jungtinių Valstijų piliečių interesų įgyvendinimui yra abejotina, o svarbią vietą politiniame JAV diskurse ši

¹³⁷ Peter Beaumont, “Netanyahu denounces Iran nuclear deal but faces criticism from within Israel,” *The Guardian*, 14 July, 2015, žiūrėta 2016 09 20, <https://www.theguardian.com/world/2015/jul/14/netanyahu-denounces-iran-nuclear-dealcriticism-israel>.

¹³⁸ John J. Mearsheimer and Stephen M. Walt, “The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy,” *Middle East Policy* 13, no. 3 (2006): 30, žiūrėta 2016 09 20, <http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/IsraelLobby.pdf>.

valstybė išsikovojo daugiausia dėl ypatingai stiprios lobistinės veiklos¹³⁹. Nepaisant skirtingų šio fenomeno aiškinimų ir išsiskiriančių nuomonių, amerikiečių parama Izraeliui jau kone penkis dešimtmečius išlieka stabiliai didelė, o teigiamai Izraelio atžvelgiu teigiamai pasisako ne tik JAV politikai, bet ir paprasti piliečiai¹⁴⁰.

Pastaraisiais metais Izraelio pozicija Sirijos klausimu pasikeitė iš pakankamai neutralios į susirūpinusią. Izraelyje bijoma, jog karui Sirijoje besitęsiant, o chaosui nemažėjant ar netgi augant, radikalios islamistų grupuotės per Golano aukštumas gali pradėti rengti išpuolius jau pačios šalies teritorijoje. Izraelis ilgą laiką B. al Assado režimą matė kaip pavojingą, tačiau pažįstamą, stabilų ir nuspėjamą priešą. Visgi, šiuo metu valstybės saugumo tarnybos nurodo, jog galimybės Sirijos vyriausybei artimu metu susigražinti visų šalies žemių valdymą yra pakankamai menkos. Todėl daugiausiai klausimų ir nežinomybės Izraelyje kelia Sirijos ateities scenarijus, po kurio Damasko reziduojantis B. al Assadas išlaikytų savo valdžią, tačiau tik dalyje šalies teritorijų. Tuomet, nors padėtis Sirijoje iš dalies ir būtų stabilizuota, tačiau Irano įtaka ir tuo pačiu galimybės veikti šalia Izraelio šiaurinių sienų būtų daug didesnės, nei iki 2011 m. prasidėjusio konflikto pradžios¹⁴¹. Kol kas tos priklausomybės ir kooperacijos laipsnį įvardinti sudėtinga, tačiau neatmestinas variantas, jog Iranas tolesnėje perspektyvoje Sirijoje ilgam laikui galėtų netgi dislokuoti savo reguliariųjų pajėgų karius, galbūt Rusijos pavyzdžiu įsteigti karinę bazę.

Teheranui Sirija su B. al Assado režimu, savo jurisdikcijoje išlaikančiu bent jau vakarinius šalies regionus reikalinga dėl dar keleto tikslų. Pirma, taip Iranui atsiranda galimybės labiau įsitraukti į Viduržemio jūros regioną, kuriame iš vietinių veikėjų įprastai dominuoja Izraelis ir arabų valstybės. Tai ypač svarbu atsižvelgiant į nemažas Irano geopolitines ambicijas. Kita priežastis, jog B. al Assadas, ir toliau valdantis pasienio su Libanu regioną užtikrintų, jog nekils problemų per Sirijos teritoriją Hezbollah teroristams tiekti paramą. Šis aspektas Izraeliui turėtų kelti didžiausią susirūpinimą. Hezbollah dar 2006 m. kariavo su Izraelio reguliariosiomis pajėgomis. Dalyvaudami daugelyje svarbių mūšių Sirijoje, šios organizacijos kariai atnaujino įgūdžius, sukaupė realios kovos lauko patirties ir vėl tampa rimta viso regiono karine galia. Tai kelia neabejotiną tiesioginę grėsmę Izraelio saugumui.

Akivaizdu, jog Izraelis dėl analizuojamo karo sudėtingumo atsidūrė nepavydėtinoje padėtyje. Kadangi pati valstybė Sirijos konflikto trajektorijos sau naudinga linkme pakreipti negali, belieka dėti viltis į Jungtinių Valstijų ir kai kurių sunitiškų musulmoniškų valstybių derybiniais sugebėjimus, bandant įveikti ar bent jau sumažinti krizę.

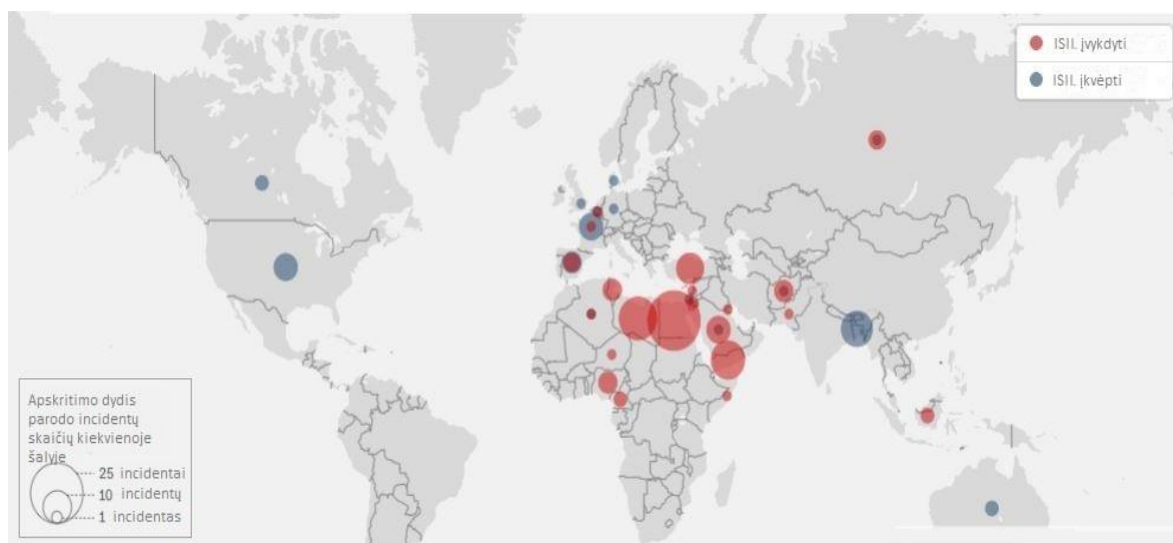
¹³⁹ John J. Mearsheimer and Stephen M. Walt, "The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy", 62-63.

¹⁴⁰ "Americans' Views Toward Israel Remain Firmly Positive," Gallup, February 29, 2016, žiūrėta 2016 11 11, <http://www.gallup.com/poll/189626/americans-views-toward-israel-remain-firmly-positive.aspx>.

¹⁴¹ Tamara Wittes, "Israel imperiled: Threats to the Jewish state," *Brookings*, April 19, 2006, žiūrėta 2016 09 20, <https://www.brookings.edu/testimonies/israel-imperiled-threats-to-the-jewish-state/>.

Iššūkiai Saudo Arabijos saugumui. Regiono politikoje antra svarbi valstybė ir artima JAV sąjungininkė yra Saudo Arabija. Stabilumas ir saugumas šioje valstybėje Jungtinėms Valstijoms ne vieną dešimtmetį buvo aktualus dėl jos valdomų gamtinių išteklių gausos ir artimo bendradarbiavimo karinėje pramonėje - nuolatos augančias ir modernėjančias arabų ginkluotosios pajėgos aprūpinamos brangia amerikietiška technika¹⁴². Saudo Arabijos karalystės tiesioginis vaidmuo Sirijos konflikte yra žymiai svarbesnis nei neutralią poziciją užimančio Izraelio. Jungtinės Valstijos ir Saudo Arabija Sirijos konflikto erdvėje oficialiai remia tą pačią pusę – opoziciją ir dalyvauja prieš teroristus nukreiptoje karinėje koalicijoje. Visgi, JAV palaikomos grupuotės yra labiau linkusios kovoti su ISIL, kai Saudo Arabijos remiamieji dažnai konfrontuoja su B. al Assado ir jo sąjungininkų pajėgomis. Nurodoma, kad nuo 2015 m. vasaros, Saudo Arabija pradėjo tiekti ginkluotę ir radikalioms opozicinėms grupėms¹⁴³. Dėl šio fakto Saudo Arabijos tikrieji tikslai ir įsipareigojimai Sirijoje gali kelti tam tikrų abejonių. Priešingai nei Izraelis, ši nafta turtinga valstybė pirmiausia siekia bet kokia kaina atsikratyti B. al Assado režimo, tačiau kaip ir Izraelis, kelia tikslą neleisti Iranui įsitvirtinti Sirijoje, taip sugriaunant ligšiolinį Vidurio Rytų *status quo*.

1 paveikslas. ISIL įvykdyti ir įkvėpti teroristiniai išpuoliai

Šaltinis: Tim Laster et. al., „ISIS goes global: 143 attacks in 29 countries have killed 2,043,“ *CNN*, September 1, 2016, žiūrėta 2016 11 01, <http://edition.cnn.com/2015/12/17/world/mapping-isis-attacks-around-the-world>.

Lyginant Saudo Arabijos ir Izraelio saugumo situaciją, išryškėja dar vienas skiriantis aspektas. Prieš pastarąją „Islamo valstybę“ ir kitos Sirijos konflikte veikiančios teroristinės grupuotės kol kas

¹⁴² Mohamad Bazzi, „Obama may be preaching 'tough love' to Saudi – but arms sales tell another story,“ *The Guardian*, April 22, 2016, žiūrėta 2016 09 20, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/apr/22/us-saudi-arabia-weapons-deals-foreign-policy>.

¹⁴³ „U.S.-Saudi Relations,“ Council on Foreign Relations, April 21, 2016, žiūrėta 2016 09 20, <http://www.cfr.org/saudi-arabia/us-saudi-relations/p36524>.

išpuolių nerengia (žr. 1 paveikslą). Tuo tarpu Saudo Arabijoje vien per 2015 m. ISIL tiesiogiai vykdytas atakas žuvo virš 60 žmonių, o dar daugiau buvo sužeista¹⁴⁴. Pačios „Islamo valstybės“ atstovai šį sunkiai suvokiamą faktą aiškina pasitelkdami džihado koncepciją. Nurodoma, jog kiekvienoje „tironų“ valdomoje musulmoniškoje šalyje privaloma rengti šventąjį karą, tačiau tuo rūpintis tenka vietiniams. Dėl to Izraelio šalies teritorijoje išpuolius rengti privalo pirmiausia ten gyvenantys islamo išpažinėjai, kurių didžiausią dalį sudaro palestiniečiai arabai, ir taip nuolat atakuojantys izraeliečius. Negana to, ISIL kelia idėją, jog musulmonams švenčiausi Saudo Arabijoje esantys Mekos ir Medinos miestai bet kokia kaina privalo būti išlaisvinti iš karališkosios Al Saud šeimos valdymo¹⁴⁵. Vertinant tokią retoriką galima manyti, jog ateityje ISIL rengiamų didelių atakų skaičius Saudo Arabijoje gali augti, o Izraelyje išlikti labai mažas.

Saugumo iššūkiai, kylantys dėl konfrontacijos su Rusija. Jungtinėms Valstijoms santykiuose tenka laviruoti su viena iš pagrindinių konflikto išorės veikėjų – Rusija. Pirminis jos įsitraukimo į karą pretekstas buvo kova prieš „Islamo valstybę“. Tačiau realybėje Rusija Sirijos konflikte užėmė panašią poziciją kaip ir Ukrainos karo atveju – vieną konflikto pusę besąlygiškai rėmė karine technika, tapdama *de facto* karo dalyve, tuo pačiu metu tarptautinėje arenoje savo vaizduodama kaip šalį, be kurios nuoširdžių pastangų konflikto taikiomis priemonėmis išspręsti neįmanoma. Nepaisant to, nuo pat Rusijos operacijos pradžios buvo galima kalbėti apie tikrąjį jos siekį aktyviai veikiant Vidurio Rytuose perbraižyti įtakos sferas ir tapti svarbiu regiono veikėju.

2016 m. rudenį po eilinių nepavykusių derybų dėl ugnies Sirijoje nutraukimo, JAV saugumo žinybose pasigirdo siūlymų pradėti ribotus oro smūgius prieš B. al Assado režimą, siekiant priversti jį nutraukti Aleppo miesto bombardavimą. Visgi, Rusijos pareigūnai reagavo pareikšdami, jog bet kokia ataka prieš B. al Assado ar jo sąjungininkų pajėgas reikštų agresiją ir prieš pačią Rusiją, nes bombardavimų metų Sirijoje veikiančiam šalies kariniam personalui kiltų reali grėsmė¹⁴⁶. Rusija taip pat griežtai pasisako prieš neskraidymo zonos virš Sirijos įvedimą, o 2016 m. spalio mėnesį link Sirijos krantų patraukė vienintelis Rusijos lėktuvnešis, suteikiantis Rusijos pajėgoms mobilumo. Negana to, šalies parlamentas priėmė sprendimą Latakijos bazę Sirijoje padaryti nuolatine¹⁴⁷. Tai reiškia, kad Rusija Sirijoje pasiliks ilgesnį laiką, o nuolatinė antros galingiausios pasaulio kariuomenės parama B. al Assadui veikiausiai bus pakankama, kad leistų jam išlaikyti postą.

¹⁴⁴ Karen Yourish et al., “How Many People Have Been Killed in ISIS Attacks Around the World,” *New York Times*, July 16, 2016, žiūrėta 2016 09 20, <http://www.nytimes.com/interactive/2016/03/25/world/map-isis-attacks-around-the-world.html>.

¹⁴⁵ Dov Lieber, “Islamic State explains why it doesn’t attack Israel (yet),” *The Times of Israel*, March 24, 2016, žiūrėta 2016 10 20, <http://www.timesofisrael.com/islamic-state-explains-why-it-doesnt-attack-israel-yet/>.

¹⁴⁶ Roland Oliphant, “Russia warns it will shoot down alliance jets over Syria if US launches air strikes against Assad,” *The Telegraph*, 6 October, 2016, žiūrėta 2016 10 20, <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/10/06/russian-air-defence-missiles-would-respond-if-us-launches-air-st/>.

¹⁴⁷ Patric Wintour, “Russian aircraft carrier is more a show of force than ‘start of world war’,” *The Guardian*, 20 October, 2016, žiūrėta 2016 10 22, <https://www.theguardian.com/world/2016/oct/20/russian-fleet-aircraft-carrier-admiral-kuznetsov-syria>.

Ypač tvirtą Rusijos poziciją dėl Sirijos galima aiškinti ir JAV prezidento rinkimais. Kadenciją bebaigiantis B. Obama radikalių veiksmų nesiėmė, tad šiuo pereinamuoju laikotarpiu Rusijai atsirado galimybių užsiimti konflikto eskalacija, amerikiečių sąskaita stiprinant savo poziciją Sirijoje. Tarp dviejų galingiausių pasaulio valstybių šiuo metu yra jaučiama didžiausia įtampa nuo pat Šaltojo karo pabaigos ir prie to prisidėjo Sirijos konfliktas ir skirtingas požiūris į siekiamą jo baigtį. Siriją galima laikyti „karštuoju tašku“, kuriame vidutinėje perspektyvoje konfrontacija tarp šių šalių yra realiausia.

Iššūkiai JAV nacionaliniam saugumui. Priešingai nei Izraelio ar Saudo Arabijos atveju, potencialus Irano įsigalėjimas Sirijoje, ypač po susitarimo dėl branduolinės programos nutraukimo, amerikiečiams tiesioginio pavojaus nesudaro. Dėl to Jungtinių Valstijų vidaus saugumui ir amerikiečių gyvybėms kylanti grėsmė gali būti sietina su Sirijos konflikto erdvėje veikiančiomis teroristinėms grupėms ir daugiausiai „Islamo valstybei“ priklausančių, prijauniančių ar dėl skleidžiamos propagandos radikalizuotų asmenų potencialiais išpuoliais šalies viduje.

Pirmiausia šalies saugumui iššūkių kelia Sirijoje radikalizuoti JAV gyventojai. Nuo 2011 m. į konflikto zoną atvyko užsieniečių iš šimto valstybių. Tarp daugiau kaip 25 tūkst. prisijungusių prie ISIL „kalifato“, maždaug puspenkto tūkstančio buvo vakariečiai¹⁴⁸. Iki 2015 m. liepos mėnesio JAV saugumo tarnybų buvo identifiukuota 250 (realus skaičius turėtų būti bent keletą kartų didesnis) šalies pilietybę turinčių asmenų, kurie išvažiavo ar bandė pasiekti Siriją ar Iraką, norėdami prisijungti prie islamistų¹⁴⁹. Šie asmenys karo lauke ne tik įgyja kovos patirties ir žinių apie ginkluotę, tačiau dėl suteikiamo didžiulio propagandos kiekio gali būti dar labiau radikalizuojami. Grįžus į gimtąsias valstybes, įskaitant ir Jungtines Valstijas, nauji įgūdžiai ir idėjos gali būti panaudoti rengiant išpuolius ar verbuojant kitus asmenis¹⁵⁰. JAV atveju šioje kategorijoje „pirmauja“ Minesotos gyventojai. Jungtinių Valstijų nacionalinio saugumo departamento duomenimis, iš visų prie ISIL bandžiusių prisijungti šalies gyventojų, ir net 26 proc. jų sudarė minėtos valstijos rezidentai¹⁵¹. Tokia susidariusi padėtis gali būti aiškinama didele somaliečių bendruomene, kuri į šią valstiją pateko kaip nuo devintojo dešimtmečio vykstančio Somalio pilietinio karo pabėgėliai. Vargingi, islamą išpažįstantys ir prie vakarietiško gyvenimo būdo ne visada prisitaikantys asmenys lengviau pasiduoda skleidžiamai propagandai, todėl ir sudaro tikslinę ISIL propagandos auditoriją.

¹⁴⁸ The Homeland Security Committee, *Final Report of the Task Force on Combating Terrorist and Foreign Fighter Travel* (Washington: The Homeland Security Committee, 2015), 6, žiūrėta 2016 09 20, <https://homeland.house.gov/wp-content/uploads/2015/09/TaskForceFinalReport.pdf>.

¹⁴⁹ Barbara Starr, “A few dozen Americans' in ISIS ranks,” *CNN*, July 15, 2015, žiūrėta 2016 09 20, <http://edition.cnn.com/2015/07/15/politics/isis-american-recruits>.

¹⁵⁰ “Worldwide Threats to the Homeland,” Federal Bureau of Investigation, September 17, 2016, žiūrėta 2016 10 20, <https://www.fbi.gov/news/testimony/worldwide-threats-to-the-homeland>.

¹⁵¹ Allison Sherry, “Minnesota leads the nation in would-be ISIL terrorists from U.S., report finds,” *Star Tribune*, September 29, 2015, žiūrėta 2016 09 20, <http://www.startribune.com/minnesota-leads-the-nation-in-would-be-isil-terrorists-from-u-s-report-finds/329942131/>.

Tikslinga atkreipti dėmesį į pastaraisiais metais daug diskusijų sukeliančią tarp pabėgėlių iš Sirijos įsimašančių ekstremistų problemą. Palyginus su Europos valstybėmis, JAV priimamų Sirijos pabėgėlių skaičius yra labiau simbolinis. 2016 m. iš karo niokojamos Sirijos perkelta 10 tūkst. pabėgėlių¹⁵², o nuo konflikto pradžios iki tol – kiek daugiau nei 2 tūkst.¹⁵³. Dėl šalies geografinės padėties Jungtinėms Valstijoms negresia nevaldomas migrantų antplūdis, kurį patiria Europos šalys, tad saugumo institucijos gali vykdyti ilgą ir nuoseklų prašymus atvykti į JAV pateikusiųjų atranką. Galima teigti, jog taip iki minimumo sumažinama grėsmė, jog tarp atvykstančių bus įsimaišę į radikalizmą linkusių asmenų ar net užsimaskavusių ISIL kovotojų, planuojančių rengti teroro išpuolius.

Visgi, šiuo metu didžiausią grėsmę JAV valstybiniam saugumui kelia ne imigrantai ar pabėgėliai, o vietiniai, šalyje užaugę ekstremistai, vadinami „vienišais vilkais“ (*angl.* lone wolf). Tai yra radiklios ideologijos paveikti individai, dažniausiai nepriklausantys jokiai teroristinei grupei ir veikiantys pavieniui. Šie asmenys yra įkvepiami teroristų platinamos informacijos, aktyvios veiklos socialinėje erdvėje, prastos musulmonų padėties JAV ir kitose šalyse ar sėkmingų iki tol įvykdytų išpuolių¹⁵⁴. 2016 m. vasarą, ištikimybę ISIL prisiekęs, tačiau su organizacija kontaktų nepalaikęs Jungtinių Valstijų pilietis išpuolio metu vienas nužudė 49 žmones¹⁵⁵. Tai yra daugiausiai aukų nusinešusi ataka JAV teritorijoje nuo pat 2001 m. rugsėjo 11 d. Tokio tipo ekstremistai, kaip ir išvykstantieji į Siriją prisijungti prie ISIL karo lauke, yra paveikti džihadistinės ideologijos, tačiau dar sunkiau identifikuojami saugumo tarnybų, nes nebando užmegzti kontaktų su teroristinėmis grupuotėmis ar kitais radikalizuotais veikėjais.

Galima teigti, jog Sirijos konfliktas JAV nacionaliniam saugumui ypatingo pavojaus nekelia, nes teroristinėms organizacijoms trūksta resursų tolimoje šalyje rengti didesnius, suplanuotus išpuolius. Tuo tarpu regioniniams JAV partneriams kylanti grėsmė yra rimtesnė ne tik dėl kaimyninėse Irake ir Sirijoje veikiančios ISIL, tačiau ir galimo Irano įsivyravimo Sirijoje.

3.2 Energetinių išteklių prieinamumas

Vidurio Rytai jau nuo pirmųjų Šaltojo karo dešimtmečių tapo vienu daugiausiai dėmesio iš JAV politikos strategų sulaukiančių regionų. Įsitvirtinimas šiame regione oficialiai buvo grindžiamas būtinybe vykdyti efektyvią globalią sovietų sulaikymo strategiją. Nepaisant to, svarbų vaidmenį čia

¹⁵² “America has accepted 10,000 Syrian refugees. That’s still too few,” *Washington Post*, September 2, 2016, žiūrėta 2016 10 20, https://www.washingtonpost.com/opinions/global-opinions/america-has-accepted-10000-syrian-refugees-thats-still-too-few/2016/09/02/470446e2-6fc0-11e6-8533-6b0b0ded0253_story.html.

¹⁵³ Katie Sola, “Why Syrian Refugees Aren’t A Threat To America: The Numbers,” *Forbes*, November 20, 2015, žiūrėta 2016 10 20, <http://www.forbes.com/sites/katiesola/2015/11/20/syria-refugees/#629da6c27e76>.

¹⁵⁴ “Worldwide Threats to the Homeland,” Federal Bureau of Investigation, September 17, 2016, žiūrėta 2016 10 20, <https://www.fbi.gov/news/testimony/worldwide-threats-to-the-homeland>.

¹⁵⁵ Ralph Ellis et al., “Orlando shooting: 49 killed, shooter pledged ISIS allegiance,” *CNN*, June 13, 2016, žiūrėta 2016 10 20, <http://edition.cnn.com/2016/06/12/us/orlando-nightclub-shooting/>.

atliko ir gausūs regiono gamtiniai ištekliai. Tai patvirtina faktas, jog po Sovietų Sąjungos griūties, veikla regione ne tik, kad nesumenko, bet net dar labiau suintensyvėjo¹⁵⁶. Vidurio Rytuose Jungtinių Valstijų vyriausybė propagavo liberalios ekonominės „atvirų durų“ politikos principus, kurie leidžia savoms privataus kapitalo įmonėms čia vystyti verslą. Tai apjungia galimybes žvalgyti, išgauti ir veikti prekiaujant nafta ir dujomis, dalyvauti gamtinių išteklių įsisavinimui ir eksportui būtinos infrastruktūros kūrimo darbuose. Iš minimos veiklos generuojamas didžiulis pelnas Jungtinių Valstijų ekonomikai neša dvejopą naudą. Pirmą, Šioje srityje veikiančioms amerikiečių kompanijoms naftos turtingos valstybės moka už suteikiamas paslaugas. Antra, stiprėjant Vidurio Rytų valstybių vidaus ekonomikoms, sukauptos lėšos būna investuojamos išsivysčiusiose Europos valstybėse, Rytų Azijoje ar tose pačiose Jungtinėse Valstijose¹⁵⁷. Tokiu būdu stimuliuojamas vidaus ekonomikos augimas, kuriamos naujos darbo vietos.

Į pasaulinės naftos ir dujų rinkas tam tikra prasme galima žvelgti kaip į globaliai integruotas, nes dalis rimtesnių tiekimo sutrikimų kainų augimu paliečia ir daugelį vartotojų. Kaip žinoma, Vidurio Rytai istoriškai buvo ir vis dar tebėra rizikos zona, kurioje egzistuoja labai didelė tikimybė kilti tiekimo nesklandumams. Tai galima aiškinti didelėmis regiono naftos gavybos apimtimis bei nuo aštunto praėjusio amžiaus dešimtmečio ypač suprastėjusia saugumo padėtimi¹⁵⁸. Vidurio Rytuose regioninio saugumo problemos kaip niekur kitur aiškiai persipina su energetiniu diskursu. Netruksta nuomonių, jog JAV į konfliktus Šiaurės Afrikos ir Vidurio Rytų regione įsijungia pirmiausia siekdamas užtikrinti savo energetinius interesus ir nenutrūkstamą naftos gavybą bei tiekimą, kur svarbiausią vaidmenį atlieka OPEC organizacijai priklausantys amerikiečių partneriai, tokie kaip Saudo Arabija, Kataras, Kuveitas, Bahreinas ir kiti.

Sėkmingu tokios politikos įgyvendinimo pavyzdžiu gali būti laikoma 2003 m. Jungtinių Valstijų intervencija į Iraką. Pasak Brandeiso universiteto profesorius S. Feldman, ši pergalė buvo labai reikšmingas pasiekimas ne tik nusikratant žiauraus autoritarinio diktatoriaus, tačiau ir konsoliduojant regiono naftos išteklių valdymą. Baltųjų rūmų strategų prieš šią karinę kampaniją oficialiai keltas tikslas buvo pašalinti Irako Jungtinėms Valstijoms ir jų sąjungininkėms keliamą grėsmę. Minimas pavojus geriausiai charakterizuojamas noru „neutralizuoti“ pernelyg savarankišką S. Husseino valdomą Iraką, tuo pačiu apsaugant naftos eksportu užsiimančių Persijos įlankos valstybių ekonominius interesus¹⁵⁹. Pirmaisiais intervencijos metais JAV Prezidentūra ir šalies Gynybos departamentas neigė bet kokias spekuliacijas dėl naftos klausimo vaidmens šioje karinėje

¹⁵⁶ Zachary Shirkey, „America Can't Escape the Middle East,” *The National Interest*, July 29, 2013, žiūrėta 2010 09 20, <http://nationalinterest.org/commentary/america-cant-escape-the-middle-east-8787>.

¹⁵⁷ Sanford Silverburg and Bernard Reich, *United States Foreign Policy and the Middle East/North Africa* (London: Routledge, 2015), 16, žiūrėta 2016 09 20, <https://books.google.lt/books?id=3O4sCgAAQBAJ>.

¹⁵⁸ Pierre Noël, „The New US Middle East Policy and Energy Security Challenges,” *International Journal* 62, no. 1 (2006/2007): 47-48, žiūrėta 2016 09 20, <http://www.jstor.org/stable/40204244>.

¹⁵⁹ Shai Fieldman, *After the War in Iraq: Defining the New Strategic Balance* (Eastbourne: Sussex Academic Press, 2003), 75 – 76, žiūrėta 2016 09 20, <https://books.google.lt/books?id=W-enBhh3YrQC>.

operacijose. Visgi, jau 2005 m. tuometinis prezidentas G. Bush pasisakė, jog JAV kariai dar kurį laiką privalo likti Irake ir tęsti kovas, nes kitu atveju šalies naftos telkiniai gali patekti į teroristų rankas¹⁶⁰.

Akivaizdu, jog Vidurio Rytų regiono gamtinių išteklių svarba pasaulinei ekonomikai ir tuo pačiu Jungtinėms Valstijoms yra neginčytina. Dėl šios priežasties tikslinga įvertinti ar JAV įsitraukimas į konfliktą Sirijoje gali būti sietinas su energetiniais ištekliais ir grėsmėmis nenutrūkstamam bei stabiliam jų tiekimui.

Kaip nurodo JAV energetikos informavimo administracija, Sirija yra vienintelė bent kiek didesnę naftos kiekį išgaunanti rytinės Viduržemio jūros pakrantės valstybė. 2010 m. šioje šalyje buvo pumpuojama 387 tūkst. barelių naftos per dieną, iš kurių eksportuojama apie 28 proc. Didžioji dalis pasiekdavo Vakarų Europos valstybes – Vokietiją, Italiją, Prancūziją, Nyderlandus. Bendrojoje ES rinkoje 2010 m. Sirijos nafta sudarė vos 1,35 proc., tačiau jos pardavimai Sirijai generavo netgi 30 proc. šalies vyriausybės pajamų¹⁶¹. Globaliu mastu šie skaičiai yra visiškai nereikšmingi nei JAV partneriams Vakarų Europoje, nei juo labiau patiems amerikiečiams. Dėl to tikimybė, kad Jungtinės Valstijos į konfliktą Sirijoje įsitraukė dėl jos gamtinių išteklių stabilaus tiekimo yra visiškai nereali. Visgi, jei pačios valstybės naftos rezervas yra per mažas, jog darytų įtaką didžiųjų pasaulio galių politikai, Sirijos, kaip tranzitinės valstybės potencialas yra nepalyginamai didesnis ir vertas platesnio aptarimo.

Dalis Sirijos konflikto išorės veikėjų - Rusija, Saudo Arabija, Iranas yra dujas ir naftą eksportuojančios valstybės, suinteresuotos skirtinga baigtimi dviejų konkuruojančių ir prieštaringai vertinamų Sirijos teritoriją turinčių kirsti vamzdynų projektų. Jais gamtinės dujos iš Irano arba Kataro būtų tiekiamos į Europą¹⁶². Nors abi šios šalys yra islamiškos, tačiau priklauso skirtingiems interesų laukams – Iranui tarptautinė bendruomenė ilgą laiką taikė sankcijas, jis vadintas viena iš „blogio“ ašies valstybių ir vis dar laikomas teroristų rėmėju, tuo tarpu Kataras yra ekonominis ir karinis JAV sąjungininkas bei visos NATO partneris. Svarbu tai, kad abi valstybės ir dabar į Europą eksportuoja dalį išgaunamos naftos, tačiau prastai išvystyta infrastruktūra nesudaro galimybių didinti eksporto apimtis.

Irano siūlomas vamzdynas kirstų Irako ir Sirijos teritoriją. Iš Sirijos skystinimo gamyklų dujos laivais galėtų pasiekti Europą. Įgyvendinant Kataro siūlomą projektą, vamzdynas turėtų būti tiesiamas per Saudo Arabiją, Jordaniją, Siriją ir Turkiją, kuri dujų jungtimis jau yra susieta su Europos

¹⁶⁰ Spencer C. Tucker, *The Encyclopedia of Middle East Wars [5 volumes]: The United States in the Persian Gulf, Afghanistan, and Iraq Conflicts* (Greenwood: ABC-CLIO, 2010), 928, žiūrėta 2016 09 20, <http://golibgen.io/view.php?id=744486>.

¹⁶¹ “Over 90% of Syrian crude oil exports go to European countries,” U.S. Energy Information Administration, September 16, 2011, žiūrėta 2016 09 20, <http://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=3110>.

¹⁶² Mitchell A. Orenstein and George Romer, “Putin's Gas Attack: Is Russia Just in Syria for the Pipelines?,” *Foreign Affairs*, October 14, 2015, žiūrėta 2016 09 20, <https://www.foreignaffairs.com/articles/syria/2015-10-14/putins-gas-attack>.

Sajunga¹⁶³. Teigiama, kad įgyvendinus pastarąjį scenarijų, dujotiekis neabejotinai būtų prižiūrimas didžiųjų Vakarų šalių, tame tarpe ir Jungtinių Valstijų kompanijų¹⁶⁴. Šiuo atveju nesudėtinga identifikuoti JAV preferenciją, jog būtų vykdomas būtent pastarasis stambus ekonominis projektas, kuris potencialią naudą nešėtų ne tik tiesiogiai jos įmonėms, bet ir partneriui Katarui bei naudosis dujų tranzito gausiančioms Saudo Arabijai ir amerikiečių partnerei NATO Turkijai.

2 paveikslas. Kataro ir Irano siūlomi dujotiekiai

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis: Roy L. Nersesian, *Energy Economics– Markets, History and Policy*, (London: Routledge, 2016), 323, žiūrėta 2016 10 01, <https://books.google.lt/books?id=Ol6pCwAAQBAJ>.

2009 m. B. al Assadas Kataro pasiūlymą dėl naujo vamzdyno statybos atmetė. Nurodoma, jog prie to labiausiai prisidėjo artima ir svarbi Sirijos sąjungininkė Rusija, kuriai šios nykštukinės, tačiau didelius dujų telkinius valdančios Persijos įlankos valstybės įsitvirtinimas didelį pelną nešančioje Europos dujų rinkoje ekonomiškai būtų sunkiai pakeliamas smūgis¹⁶⁵. Lygiai tuo pačiu metu savo alternatyvų pasiūlymą tiesti dujotiekį Sirijos prezidentui pateikė Iranas. Rusijos vadovybė šią idėją „palaimino“ suprasdama, jog sąjungininku laikomam Iranui poveikį susiklosčiusioje situacijoje daryti būtų nepalyginamai lengviau, nei Katarui – valstybei, kuri savo teritorijoje turi JAV karinę bazę bei kurios saugumas iš dalies priklauso nuo amerikiečių¹⁶⁶. Vidurio Rytų dujotiekių ateities perspektyvos klausimu Rusijos interesai netgi akivaizdesnis, nei amerikiečių. Bet koks naujas į Europą nukreiptas projektas mestų iššūkį vis mažėjančiai Rusijos svarbai Senojo žemyno dujų rinkoje.

¹⁶³ Roy L. Nersesian, *Energy Economics– Markets, History and Policy*, (London: Routledge, 2016), 323, žiūrėta 2016 10 01, <https://books.google.lt/books?id=Ol6pCwAAQBAJ>.

¹⁶⁴ Victoria Miroshnik and Dipak Basu, *International Business and Political Economy*, (London: Palgrave Macmillan, 2015), 214, žiūrėta 2016 10 01, <http://golibgen.io/view.php?id=1358003>.

¹⁶⁵ Mitchell A. Orenstein and George Romer, “Putin's Gas Attack: Is Russia Just in Syria for the Pipelines?,” *Foreign Affairs*, October 14, 2015, žiūrėta 2016 09 20, <https://www.foreignaffairs.com/articles/syria/2015-10-14/putins-gas-attack>.

¹⁶⁶ Ten pat.

Ekonomiškai ir politiškai geriausia Maskvai būtų priešintis abiem projektams, tačiau šiuo atveju teko pasirinkti mažiau pavojingą scenarijų. Prieštarai vertinamas „Nord Stream“ dujotiekis Baltijos jūros dugnu į Vokietiją tiekia dujas aplenkiant nestabilios Ukrainos teritoriją, o planuojamas naujas „Nors Stream 2“ dabartinį tiekimo pajėgumą padidintų dvigubai, iki 110 mlrd. kubinių metrų per metus¹⁶⁷. Kadangi šiuo metu vamzdynas veikia tik puse savo pajėgumo, naujos atšakos tiesimas gali būti vertinamas kaip politinis žingsnis, keliantis rimtą grėsmę visos Europos energetiniam saugumui ir Rytų Europos šalių, kaip svarbių tranzitinių valstybių svoriui, tuo pat metu ir užbėgant už akių naujų dujotiekių iš Vidurio Rytų būtinybei. Europos interesų realizavimui naudingiausia būtų tiek Kataro, tiek ir Irano siūlymų projektų įgyvendinimas, tačiau tai galėtų tapti nepakeliamu smūgiu Rusijos ekonomikai, sumažinant dujų kainą Europai iki tokio lygio, kuris neužtikrintų šalies biudžeto balanso. Šiuo aspektu iš dalies galima aiškinti tai, kad Rusija Sirijos kovos lauke taip nuožmiai atakuoja būtent Kataro ir Saudo Arabijos remiamas karines grupuotes.

2011 m. liepą Irano, Irako ir Sirijos valstybių atstovai pasirašė memorandumą dėl 10 mlrd. dolerių vertės Irano dujotiekio projekto įgyvendinimo¹⁶⁸. Dokumento pasirašymo data daugmaž atitinka laikotarpį, kai konfliktas LSA pradėjus karinius veiksmus iš tautinių neramumų peraugo į pilietinį karą. Atsižvelgiant į tai, jog Sirijos opozicija nuo pat pradžių remta donorų iš Persijos įlankos bei JAV atsiranda tikimybė, kad konfliktas eskaluotas būtent šių šalių iniciatyva siekiant kuo greičiau pakeisti šiitiską Sirijos režimą į sau palankesnę.

Aiškiu JAV energetiniu interesu Sirijos konflikto erdvėje galima laikyti ne tik siekį pasipelnyti iš potencialaus naujojo dujotiekio projekto priežiūros ir galbūt statybos darbų, bet tuo pačiu sumažinti ir Rusijos, su kuria santykiai pastaraisiais metais kaip niekad įtempti, energetinę svarbą Europai. Dar daugiau, vamzdyno tiesimas iš Kataro tam tikra prasme pasitarnautų kaip didelės ekonominės ir geopolitinės ambicijos turinčio, tačiau per veikimą Sirijoje regioniniams JAV partneriams saugumo iššūkius vis dar keliančio Irano sulaikymo strategijos dalis. Nors Jungtinės Valstijos ir buvo susitarimo dėl branduolinės Irano programos iniciatorės, tačiau neabejotina, jog ši teokratinė valstybė amerikiečiams idealaus scenarijaus atveju ir toliau išliktų didžiąja dalimi izoliuota ir nesugebanti platesniu mastu regione skleisti savo įtakos bei stiprinti pozicijos. Bent jau ne tiek, kad mestų rimtą iššūkį Saudo Arabijos dominavimui islamiškame pasaulyje.

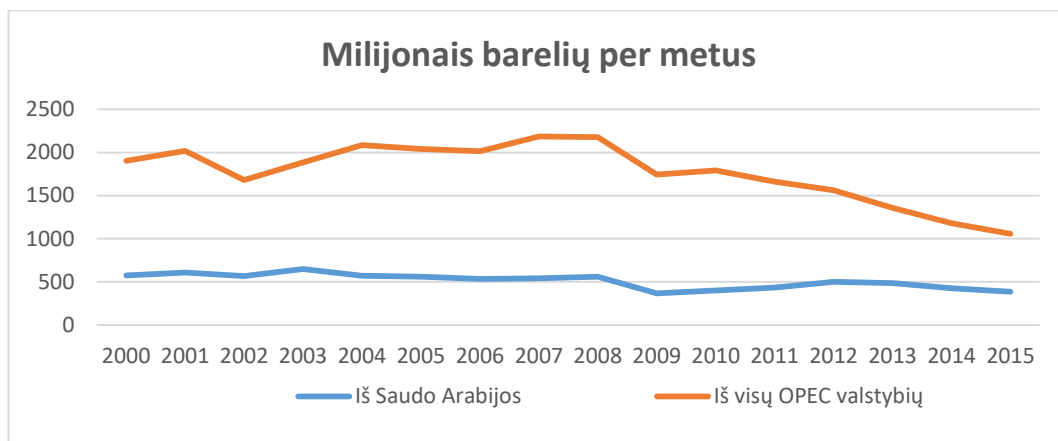
Tiesioginė, nors ir nedidelė JAV energetiniam saugumui dėl Sirijos konflikto kylanti grėsmė yra susijusi su galimais naftos tiekimo sutrikimais. Jei neramumai iš Sirijos persimestų į Saudo Arabiją, galėtų kilti problemų išlaikant pageidautiną naftos gavybos bei tiekimo lygį. Visgi, toks scenarijus nuo pat konflikto pradžios 2011 m. iki šių dienų buvo labiau hipotetinis, nei realus.

¹⁶⁷ “Nord Stream 2 Significance,” Gazprom, žiūrėta 2016 10 20, <http://www.gazprom.com/about/production/projects/pipelines/built/nord-stream2/>.

¹⁶⁸ Hassan Hafidh and Benoit Faucon, “Iraq, Iran, Syria Sign \$10 Billion Gas-Pipeline Deal,” *The Wall Street Journal*, July 25, 2011, žiūrėta 2016 09 20, <http://www.wsj.com/articles/SB10001424053111903591104576467631289250392>.

Islamistų ten rengiami pavieniai išpuoliai vyriausybei nekelia tiesioginės grėsmės ilgam laikui prarasti naftos gavybos telkinių kontrolę, nes pajėgios ginkluotosios pajėgos užtikrinta šalies suverenitetą.

3 paveikslas. JAV naftos ir naftos produktų importas.

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis: JAV energetikos informavimo administracijos duomenimis¹⁶⁹.

Svarbu, jog šiuo metu Jungtinių Valstijų ekonominė priklausomybė nuo importuojamų gamtinių yra kaip niekad žema ir toliau mažėja (žr. 3 paveikslą). Iš užsienio atsigabenamų naftos produktų ir dujų dalis šalies ekonomikoje sumenko nuo 2005 m. fiksuotų 60 proc.¹⁷⁰, iki 24 proc. 2015 m. Šie rodikliai yra žemiausi nuo 8 dešimtmečio¹⁷¹. Pačios Saudo Arabijos į JAV tiekiamą naftą 2015 m. tesudarė 11 proc. viso JAV importo, kai tuo tarpu kaimyninės Kanados netgi 40 proc., o Meksikos – 8 proc. Iš visų OPEC valstybių bendrai importuota 36 proc. naftos¹⁷². Nors Saudo Arabijos gamtiniai ištekliai nebėra gyvybiškai svarbūs Jungtinėms Valstijoms, tačiau būtent ji yra dominuojantis veikėjas svarbioje OPEC organizacijoje, kuri didele dalimi bendrais susitarimais gali lemti naftos gavybos apimtį ir globalius šio ištekliaus kainų pokyčius.

Smunkantis Jungtinių Valstijų importuojamos naftos poreikis gali būti aiškinamas lėtėjančio pasaulinės ekonomikos augimo sukelta mažėjančia gamtinių išteklių paklausa bei besiplečiančia pačių JAV naftos ir dujų gavybos pramone¹⁷³. JAV ne tik mažina savo ekonominę priklausomybę

¹⁶⁹ "U.S. Imports by Country of Origin," U.S. Energy Information Administration, October 31, 2016, žiūrėta 2016 11 04, https://www.eia.gov/dnav/pet/pet_move_impcus_a2_nus_ep00_im0_mbbl_a.htm.

¹⁷⁰ "Short-Term Energy Outlook (STEO)," U.S. Energy Information Administration, September 2014, žiūrėta 2016 09 20, <http://www.eia.gov/forecasts/steo/archives/sep14.pdf>.

¹⁷¹ "How much oil consumed by the United States comes from foreign countries?," U.S. Energy Information Administration, October 13, 2016, žiūrėta 2016 09 20, <http://www.eia.gov/tools/faqs/faq.cfm?id=32&t=6>.

¹⁷² "How much petroleum does the United States import and export?," U.S. Energy Information Administration, October 4, 2016, žiūrėta 2016 09 20, <http://www.eia.gov/tools/faqs/faq.cfm?id=727&t=6>.

¹⁷³ Kiran Dhillon, "Why Are U.S. Oil Imports Falling?," *Time*, April 17, 2014, žiūrėta 2016 11 11, <http://time.com/67163/why-are-u-s-oil-imports-falling>.

nuo energetinių išteklių importo, tačiau atsižvelgiant į dabartines perspektyvas, netolimoje ateityje pati gali tapti viena didžiausių gamtinių išteklių eksportuotojų. Dėl to mažėja ir Saudo Arabijos bei kitų Vidurio Rytų valstybių išteklių reikšmė JAV ekonomikos tvarumui.

Kaip matyti, energetikos klausimas neabejotinai galėjo įtakoti JAV sprendimą įsijungti į Sirijos ir konfliktą ir toliau tęsti operaciją. Įgyvendinus Kataro vyriausybės pasiūlytą ir Sirijos teritoriją kirsti turėjusio dujotiekio projektą, bent jau kurį laiką nebūtų sudaryta galimybių Europos dujų rinkoje kaip svarbiam veikėjui įsitvirtinti Vidurio Rytų regione vis dar grėsmę keliančiam ambicingam Iranui. Tuo pačiu „ėjimu“ būtų suduotas smūgis ir Rusijos įtakai Europoje. Dėl to buvo privalu pakeisti dabartinį Sirijos valdantįjį režimą į draugiškesnį Jungtinėms Valstijoms ir sunitiškomis regiono valstybėms.

3.3 Geopolitinio lyderio vaidmens išlaikymas

Pasibaigus Antrajam pasauliniam karui, JAV tapo stipriausia užsienio galia Vidurio Rytuose. Dominavimui nuolatos stiprėjant, JAV politika pasikeitė iš diplomatijos ir kultūros, su retomis karinėmis operacijomis, į po Šaltojo karo išsivyravusią griežtą ir karinėmis intervencijomis grindžiamą politiką¹⁷⁴. Tam prielaidas sudarė galingiausios pasaulyje ginkluotosios pajėgos, įsitvirtinusios ne tik Vidurio Rytuose, bet ir daugelyje kitų žemės regionų.

Rusija B. al Assado vyriausybę kariniais „patarėjais“ ir ginkluote rėmė dar prieš JAV ir tuo labiau pačių karinę operaciją Sirijoje¹⁷⁵. Nuo 2015 m. pradėtos intervencijos, Rusija atkreipė pasaulio dėmesį ne tik dėl atakų prieš Vakarų remiamas sukilėlių gruputes ir civilius gyventojus, ligonines bei mokyklas, bet ir efektyvios kovos su režimo priešais. Kitaip tariant, Rusija sėkmingai vykdė savo iš anksto iškeltą tikslą – kovoti su B. al Assado oponentais, padedant vyriausybei susigražinti iki tol prarastas teritorijas. Tai paskatino kalbas apie neva silpstančią Jungtinių Valstijų poziciją Vidurio Rytuose¹⁷⁶. Todėl tikslinga įvertinti, ar nuo pat konflikto pradžios brendusi ir pateisinama Rusijos intervencija Sirijoje kelia iššūkį JAV karinei hegemonijai viso regiono lygmeniu.

Svarbu, jog Jungtinės Valstijos regione per ilgus dešimtmečius susikūrė patikimą ir gerai išvystytą galios struktūrą, kuri be jokių problemų nusvertų bet kokius Rusijos ar juo labiau Irano bandymus plėsti karinę įtaką Vidurio Rytuose ir, pirmiausia, Sirijoje. Savo intervencijos Sirijoje piko metu, Rusija šalyje buvo dislokavusi 42 naikintuvus ir bombonešius bei maždaug 5 tūkst. karių. Vieninteliam Rusijos morališkai ir techniškai pasenusiam lėktuvnešiui „Admiral Kuznecov“ atvykus

¹⁷⁴ Peter L. Hahn, *Historical Dictionary of United States-Middle East Relations* (Lanham: Rowman & Littlefield, 2016), 12, žiūrėta 2016 11 01, <https://books.google.lt/books?id=NQP1DAAAQBAJ>.

¹⁷⁵ “Russia supplying arms to Syria under old contracts: Lavrov,” *Reuters*, November 5, 2012, Žiūrėta 2016 11 06, <http://www.reuters.com/article/us-syria-crisis-russia-arms-idUSBRE8A40DS20121105>.

¹⁷⁶ John Hannah, „Russia’s Middle East Offensive,” *Foreign Policy*, September 13, 2016, žiūrėta 2016 11 17, <http://foreignpolicy.com/2016/09/13/russias-middle-east-offensive/>.

į prie Sirijos krantų, visa Viduržemio jūros flotilė sudaroma iš maždaug 12 karinių laivų¹⁷⁷. Kaip šiame darbe jau minėta, kitose regiono valstybėse Rusija karinių bazių nevaldo bei savo personalo nėra dislokavusi. Taigi Sirija yra Rusijos „vartai“ į Viduržemio jūros regioną ir norint išlaikyti geopolitines ambicijas, Rusija privalo skirti didelį šiai valstybei dėmesį.

Jungtinių Valstijų pozicija šiuo atžvelgiu nepalyginamai dėkingesnė. 2014 m. JAV kariuomenė sugrįžo į Iraką ruošti vietines pajėgas kovai su ISIL ir įsikūrė šešiose didelėse bazėse¹⁷⁸. Negana to, amerikiečių karių buvo kone kiekvienoje regiono valstybėje, išskyrus Iraną ir Jemeną, 2014 m. Visame Vidurio Rytų regione buvo dislokuota apie 35 tūkst. amerikiečių karių, iš kurių 15 tūkst. Kuveite, maždaug 5 tūkst. JAE, apie 3 tūkst. Irake. Tam tikras misijas bei specifines užduotis jie įgyvendino ir Jordanijoje bei Saudo Arabijoje¹⁷⁹. Pastarojoje JAV karinių bazių nėra, tačiau jau daugiau kaip pusę amžiaus padedami ruošti ir apmokyti arabų kariai. Kaip matoma, JAV karių skaičius regione ne tik žymiai didesnis, bet jie ir paskirstyti po daugumą Vidurio Rytų valstybių. Tai suteikia strateginį pranašumą, nes vienintelėje valstybėje dislokuota technika ir personalas atakos atveju tampa labai pažeidžiamais.

JAV dominavimas prieš Rusiją neabejotinas ir jūrose. Šeštoji JAV flotilė Viduržemio jūroje turi penkis laivus, o vien Persijos įlankoje 2014 m. laikyta 30 modernių karinių laivų. Iki 2020 m. tikimasi šį skaičių padidinti iki 40. Negana to, amerikiečiai Vidurio Rytų šalyse yra dislokavę 100 – 125 F serijos kovinius orlaivius bei eskadrą radarų nepastebimų F-22 lėktuvų. Prisijungus bent vienam iš dešimties JAV lėktuvnešių, bendras naikintuvų skaičius jau viršyta 200¹⁸⁰. Čia neminimi kovos sraigtasparniai ir strateginiai bombonešiai, o tik naikintuvai. Tampa akivaizdu, kad ne tik JAV laivynas, bet ir oro pajėgos greitu metu gali tapti vienomis galingiausiu visame regione.

Šiame galios kontekste tikslinga įvertinti ir Prancūzijos karinį pajėgumą regione. Pagal jau aptartą Syces-Picot ir po to sekusius sutarimus, tarpukariu Prancūzijai buvo suteiktas mandatas valdyti dabartinės Sirijos žemes, kontroliuojant besikuriančią Sirijos autonomiją. Galima spėti, jog ši bendra praeitis ir skatina įprastai karinių invazijų į Vidurio Rytus klausimais neigiamai pasisakančią valstybę prisidėti prie koalicijos. Prancūzijos karinės kampanijos prieš ISIL Sirijoje ir Irake ašis yra atominis lėktuvnešis „Charles de Gaulle“, talpinantis 40 orlaivų¹⁸¹. Prancūzija turi dislokavusi dar

¹⁷⁷ Anna Borshchetskaya and Jeremy Vaughan, “How the Russian Military Reestablished Itself in the Middle East,” *The Washington Institute*, October 17, 2016, žiūrėta 2016 11 07, <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/how-the-russian-military-reestablished-itself-in-the-middle-east>.

¹⁷⁸ David Vine, “The U.S. Has an Empire of Bases in the Middle East — and It’s Not Making Anyone Safer,” *Foreign Policy in Focus*, January 20, 2016, žiūrėta 2016 11 07, <http://fpif.org/u-s-empire-bases-middle-east-not-making-anyone-safer/>.

¹⁷⁹ “Middle East: Increased security commitments from partners in the Middle East improved this operating environment for U.S. forces,” Heritage Foundation, žiūrėta 2016 11 08, <http://index.heritage.org/military/2016/assessments/operating-environment/middle-east/>.

¹⁸⁰ Borshchetskaya and Vaughan, “How the Russian Military Reestablished Itself in the Middle East”.

¹⁸¹ David A. Graham, “What Is France Doing in Syria?,” *The Atlantic*, November 15, 2015, žiūrėta 2016 11 07, <http://www.theatlantic.com/international/archive/2015/11/france-syria-iraq-isis/416013/>.

apie 15 orlaivių Jordanijoje bei JAE, iš kurių oro uostų taipogi vykdomi prieš ISIL nukreipti antskrydžiai¹⁸², o Irako teritorijoje veikia maždaug 500 prancūzų karių¹⁸³. Taigi tampa aišku, jog Prancūzija yra pakankamai svarbus ir savo įnašą į kovą su teroristais įdedantis veikėjas.

1 lentelė. JAV, Rusijos ir Prancūzijos karinis pajėgumas Vidurio Rytuose

	JAV	Rusija	Prancūzija
Laivai	35	12	1
Lėktuvai	100-200	≤ 42	55
Personalas	35000	≤ 5000	≥ 500

Šaltinis: Sudaryta autoriaus pagal: Anna Borshchevskaya and Jeremy Vaughan, “How the Russian Military Reestablished Itself in the Middle East,” *The Washington Institute*, October 17, 2016, žiūrėta 2016 11 07, <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/how-the-russian-military-reestablished-itself-in-the-middle-east>; “Middle East: Increased security commitments from partners in the Middle East improved this operating environment for U.S. forces,” Heritage Foundation, žiūrėta 2016 11 08, <http://index.heritage.org/military/2016/assessments/operating-environment/middle-east/>; Othman al-Mukhtar, “Troops from 16 different countries currently involved in Iraq,” *The New Arab*, October 13, 2016, žiūrėta 2016 11 07, <https://www.alaraby.co.uk/english/indepth/2016/10/13/troops-from-sixteen-different-countries-currently-involved-in-iraq>.

Apibendrinant, JAV karinis dominavimas regione akivaizdus, neginčytinas bei esant politiniam sprendimui ir toliau leisiantis sau naudinga linkme pakreipti bet kokio ateities regioninio konflikto eigą. Tuo tarpu Rusijos karinės galios projekcija Vidurio Rytuose vis dar labai ribota ir nedaug tepralenkianti didelių regioninių ambicijų neturinčios Prancūzijos galimybes. Taigi šiuo metu Rusija realaus iššūkio Jungtinių Valstijų kariniam dominavimui nesudaro. Visgi, jos į Siriją mesti kariniai ištekliai yra pakankami padėčiai šalyje eskaluoti, destabilizuoti bei įnešti papildomos sumaišties.

3.4 Iššūkiai taikai: realiausi Sirijos konflikto raidos scenarijai

Rusijos išitraukimas į konfliktą Sirijoje pakeitė karo dinamiką, dalyvių galios pusiausvyrą ir sudavė ligi šiol rimčiausią smūgį JAV remtoms opozicinėms grupėms, kurios iki pat 2015 m. iš lėto gerino savo padėtį. Rusijos oro antskrydžiai yra derinami su Sirijos pajėgomis bei šalyje veikiančiais Irano ir Hezbollah kariais. Tokia plataus masto kampanija žemėje ir ore leido iš naujo valdančiajam režimui įtvirtinti savo poziciją tiek kovos lauke, tiek ir prie derybų stalo dėl Sirijos konflikto baigties.

¹⁸² “French Aircraft Carrier in Gulf for IS Fight,” *Defense News*, February 23, 2015, žiūrėta 2016 11 07, <http://www.defensenews.com/story/defense/international/europe/2015/02/23/france-deploys-aircraft-carrier-gulf-fight/23909577/>.

¹⁸³ Othman al-Mukhtar, “Troops from 16 different countries currently involved in Iraq,” *The New Arab*, October 13, 2016, žiūrėta 2016 11 07, <https://www.alaraby.co.uk/english/indepth/2016/10/13/troops-from-sixteen-different-countries-currently-involved-in-iraq>.

Merilendo universiteto profesorius D. E. Cunningham nurodo, jog šiuolaikinių pilietinių karų sprendimas taikiomis priemonėmis, pasiekiant visus tenkinantį konsensumą, yra vis retėjantis reiškinys. Dėl to galima kaltinti faktą, jog daugelyje pilietinių konfliktų veikia ir pakankamai svarbią vietą užima daugiau nei dvi aiškiai apibrėžiamos, priešingų interesų turinčios šalys – viena sukilėlių frakcija ir oficialiosios vyriausybės pajėgos. Tampa akivaizdu, jog kuo daugiau konflikto dalyvių disponuoja veto teise – galimybe tęsti kovos veiksmus savarankiškai, nepaisant kitų dalyvių pasiekto susitarimo, tuo karą galutinai užbaigti yra sudėtingiau¹⁸⁴. Šis aspektas svarbus ir Sirijos konflikte. Net jeigu dvi iš pagrindinių konflikto pusių – režimo pajėgos, remiamos Rusijos ir Irano, bei sukilėliai, kuriems padeda JAV ir Persijos įlankos šalys sutiktų nutraukti smurtą, liktų trečioji dedamoji – radikalūs islamistai, kurie derėtis nelinkę ir kovoja vardan sunkiai įgyvendinamų ideologinių ir religinių tikslų.

Kaip aptarta pirmajame magistro darbo skyriuje, mediatoriaus įsitraukimas į konfliktą gali sudaryti sąlygas lengviau pasiekti sutarimą dėl taikos. Visgi, Sirijos konflikto erdvėje menki rezultatai tik dar kartą įrodo, jog didžiosios konflikto galios – JAV, Rusija, Prancūzija, Saudo Arabija ir Iranas iki šiol buvo suinteresuotos taika tik tuo atveju, jei jų rankose išlieka pranašumas prieš konkurentus. Šis aspektas puikiai atspindi teorinėje darbo dalyje analizuotą politinį neorealizmą. Neutralumo trūkumas, o taip pat nesutarimai dėl derybose atstovaujančiųjų reprezentatyvumo ir teisėtumo labai sumenkino tarpininkavimo naudą. Žinoma, Ženevos derybomis buvo pasiektos laikinos paliaubos ar iš apgultų miestų sudaryti humanitariniai koridoriai¹⁸⁵. Visgi, šie pasiekimai nebuvo tvarūs ir kovos veiksmai buvo greitai atnaujinti. Galima teigti, jog Sirijoje prie derybinio stalo sėdama, kai žuvusių civilių skaičius pasiekia naujas aukštumas ir tai daroma norint laikinai nuraminti nepasitenkinimą keliančią tarptautinę bendruomenę. Akivaizdu, jog pagrindiniai konflikto išorės veikėjai stengiasi pasiekti savo tikslus kitų sąskaita. Kitaip tariant, Sirijoje vyksta nulinės sumos žaidimas. Vadovaujantis šiame darbe išanalizuota literatūra, valstybių politikų pasisakymais ir veiksmais bei ištyrus Sirijos konflikto vystymosi tendencijas, tikslinga pateikti keletą realiausių konflikto raidos scenarijų.

Sudėtinga B. al Assado režimo pergalė. Šiuo metu tai yra tikėtiniausias konflikto vystymosi scenarijus. Valdantysis režimas prieš sukilėlius ir islamistus neiškovotų triuškinančios greitos pergalės, bet lėtai, su kritiškai svarbia Irano, Rusijos bei religiniu – etniniu pagrindų veikiančių vietinių ir iš Irako atvykusių sukarintų grupuočių pagalba, naikintų tankiausiai apgyvendintuose Sirijos vakaruose įsitvirtinusias opozicionierių grupes, palaipsniui stumiant jas į šalies šiaurės rytus.

¹⁸⁴ David E. Cunningham, "Who Should Be at the Table? Veto Players and Peace Processes in Civil War," *Penn State Journal of Law and International Affairs* 2 no. 1 (2013): 38, žiūrėta 2016 11 01, <http://elibrary.law.psu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1028&context=jlia>.

¹⁸⁵ Pinar Akpınar, "The limits of mediation in the Arab Spring: the case of Syria," *Third World Quarterly* 37, no. 12 (2016): 2298, žiūrėta 2016 11 08, <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01436597.2016.1218273?journalCode=ctwq20>.

Laimėjimą šiuo atveju nulemtų ryški vyriausybės persvara dėl valdomos artilerijos gausos bei Rusijos pajėgų suteikiamo pranašumo atakuojant iš oro. Režimo sėkmę pakankamai tikėtina padaro ir faktas, jog opozicinės grupės vis dar išlieka labai susiskaldžiusios ir negebančios koordinuoti tarpusavio veiksmų¹⁸⁶. Ko gero svarbiausia šio scenarijaus sąlyga yra būtinybė, jog Vakarai ir pirmiausia Jungtinės Valstijos šiam konfliktui skirtų mažai dėmesio ir stipriai apribotų bet kokią paramą opozicijai. Tokia situacija tampa dar realesnė atsižvelgiant į tai, jog 2016 m. rudenį JAV įvyko prezidento rinkimai, tad ligšiolinė oficialioji JAV pozicija, derinanti antskrydžius, paramą žemėje kovojantiems partneriams ir diplomatines pastangas, gali pasikeisti. Jungtinių Amerikos Valstijų prezidento rinkimus laimėjo D. Trumpas, kuris dar rinkiminės kampanijos metu viešai yra pareiškęs, jog JAV privalo sutriuškinti ISIL, o B. al Assado režimą palikti ramybėje¹⁸⁷. Negana to, praėjus kelioms dienoms po rinkimų, lapkričio 11 d. jis tik dar kartą patvirtino, kad planuoja nutraukti paramą Sirijos opozicijai, nes ji prieš režimo pajėgas kovoja šalia su Al Qaeda siejamų grupuočių, o tolesnis opozicijos rėmimas prieštankine ir kita ginkluote grėstų konfrontacija su Rusija¹⁸⁸. Tokie pasisakymai iki šiol remtai Sirijos opozicijai nieko gero nežada.

Kyla klausimas, kas režimo pergalės atveju lauktų „Islamo valstybės“ grupuotės. Irake šalies ginkluotosios pajėgos ir kurdai šiuo metu iš teroristų kovos lauke po truputį perimama iniciatyvą¹⁸⁹. Išstūmus ISIL iš Irako ir apsaugojus pasienį, ISIL ko gero susikoncentruotų ties veikimu Sirijoje bei galbūt dar vienoje žlugusioje valstybėje – nuo Europos mažai nutolusioje Libijoje. Visgi, B. al Assado režimui pašalinus didžiąją dalį opozicijos, Sirijos konflikto erdvėje veikiantys teroristai būtų įsprausti į kampą šalies šiaurėje įsitaisiusių kurdų ir režimo pajėgų vakaruose, o oro kampanijas prieš jų infrastruktūrą ir toliau vykdytų Jungtinių Valstijų koalicija bei Rusija. Tokiu atveju silpnėjanti grupuotė bėgant laikui veikiausiai prarastų savo galią ir taptų vietinio lygmens dariniu. Taigi režimui atsirastų perspektyvų su laiku atkurti savo valdymą visoje šalies teritorijoje.

Ilgai besitęsiantis, žemesnio intensyvumo konfliktas. Tai yra antras labiausiai tikėtinas scenarijus. Visgi, kad jis išsipildytų, būtinas naujojo JAV prezidento pozicijos Sirijos sukilėlių rėmimo klausimu švelnėjimas. Tokios svarbos sprendimais įprastai būna suinteresuota ne viena interesų grupė, pradedant politikais, kariškiais ir baigiant karinės pramonės atstovais, kurių lobistinė veikla yra ypač stipri. Neatmestinas variantas, jog taip gali būti paveiktas ir nenuoseklusis naujai išrinktas Jungtinių Valstijų prezidentas.

¹⁸⁶ Daniel Byman, *Al Qaeda, the Islamic State, and the Global Jihadist Movement: What Everyone Needs to Know* (Oxford: Oxford University Press, 2015), 228, žiūrėta 2016 11 01, <https://books.google.lt/books?id=2JzoCQAAQBAJ>.

¹⁸⁷ Abigail Abrams, “Donald Trump On ISIS: Defeating Islamic State, Not Assad In Syria, Part Of Proposed Presidential Foreign Policy,” *International Business Times*, 20 May, 2016, žiūrėta 2016 11 01, <http://www.ibtimes.com/donald-trump-isis-defeating-islamic-state-not-assad-syria-part-proposed-presidential-2371781>.

¹⁸⁸ David E. Sanger, “Donald Trump Likely to End Aid for Rebels Fighting Syrian Government,” *New York Times*, 11 November, 2016, žiūrėta 2016 11 12, <http://www.nytimes.com/2016/11/12/world/middleeast/donald-trump-syria.html>.

¹⁸⁹ “Peshmerga complete advance against ISIS, Iraqi army pushes on to Mosul,” *Rudaw*, 31 October, 2016, žiūrėta 2016 11 01, <http://rudaw.net/english/middleeast/iraq/311020161>.

Užsitęsio konflikto scenarijus reikštų, kad pilietinis karas šalyje užbaigtas greitai nebus, o išorės veikėjų – JAV, Prancūzijos, Rusijos, Irano, Saudo Arabijos bei kitų Persijos įlankos šalių parama ir toliau išliktų svarbiausia sąlyga, leidžiančia nuo prastos moralės kenčiančioms vietinėms konflikto pusėms tęsti kovas. Kad tai taptų realybe, Jungtinėms Valstijoms reikėtų išlaikyti neryžtingą dabartinį kursą Sirijos atžvelgiu, toliau vykdant antskrydžius prieš ISIL bei kurdams ir sukilėliams teikiant labai ribotą karinę paramą. Tokiu atveju pastarieji nevaldytų pakankamai resursų, leidžiančių pereiti į didesnio masto efektyvų puolimą prieš režimo pajėgas taip pagerinant savo derybinę padėtį ir saugumą. Žinoma, egzistuoja tikimybė, jog Persijos įlankos valstybės vienašališkai ir be konsultacijų su JAV padidintų paramą sukilėliams ir tai kiek pakeistų dabartinę padėtį.

Užsitęsio konflikto atveju svarbiausi prieš ISIL kovojantys „žaidėjai“ – B. al Assado režimas, kurdai bei sukilėliai įsitvirtintų ir konsoliduotų valdymą šiuo metu savo dominuojamose žemėse. Kurdai ir toliau valdytų šalies šiaurę, sukilėliai išlaikytų kai kuriuos įtvirtintus miestus Sirijos vakaruose ir pietvakariuose, tačiau dalį teritorijų neabejotinai prarastų daugiau resursų valdančioms ir pajėgesnėms režimo pajėgoms. Kenčiant nuo JAV ir Rusijos antskrydžių bei Irano remiamų Sirijos pajėgų antpuolių žemėje, ISIL valdomos teritorijos ilgainiui sumažėtų, o pati teroristinė grupuotė veikiausiai įsitvirtintų atokesniuose šalies rytuose, prie pasienio su Iraku. Sirija būtų suskaldyta, o nepavykstant atrasti konflikto sprendimo ir tolesnėje perspektyvoje, šios teritorijos taptų *de facto* suvereniais teritoriniais vienetais, panašiai kaip su kurdų regionu Sirijos šiaurėje. Kaip ir iki konflikto pradžios, alavitai dominuotų dalinai pasaulietiškuose šalies rytuose. Sunitai valdytų nuosaikiai islamišką teritoriją pietuose, o šalies rytuose dar kurį laiką veikiausiai egzistuoję ISIL „kalifato“ likučiai.

Būtina paminėti, jog šiuo metu egzistuoja tik labai menkos galimybės, kad Sirijoje būtų įgyvendintas taikos planas ir valdantysis šalies režimas sutiktų nusiginkluoti bei perleisti valdžią Vakarų pripažįstamai Sirijos opozicijai. Esant dabatinei saugumo padėčiai ir akivaizdžiam visuomenės susiskaldymui, apie bent jau dalinai laisvų ir didžiąją dalį šalies gyventojų įtraukiančių rinkimų surengimą būtų įmanoma galvoti tik labai tolimoje perspektyvoje. Dėl šių priežasčių bet koks scenarijus, po kurio B. al Assadas prarastų valdžią, šiuo metu yra sunkiai tikėtinas, o keletą pirmųjų konflikto metu visiškai logiška konflikto baigtimi atrodžiusi opozicionierių pergalė po Rusijos intervencijos taipogi tapo vargiai įmanoma.

Kaip matyti, Jungtinės Valstijos potencialiai realiausiuose Sirijos konflikto raidos scenarijuose užima ypač svarbią vietą. Amerikiečių pozicija Sirijos sukilėlių rėmimo klausimu ir tai, kaip šalies politika keisis po prezidento rinkimų, gali nulemti ar B. al Assadas su Rusijos ir Irano pagalba galiausiai įveiks sukilėlius, ar konfliktas „išsals“, praras dabartinį intensyvumą, bet tuo pačiu taps tik dar sunkiau išsprendžiamas.

IŠVADOS

1. Neorealizmo teorija racionaliai savanaudišką suverenių valstybių elgesį nesaugioje ir tarpvalstybinius konfliktus skatinančioje tarptautinėje sistemoje grindžia siekiu realizuoti nacionalinius interesus. Jų įgyvendinimas yra būtinas valstybės galios ir saugumo didinimui bei galiausiai tapsmui visos sistemos hegemonu. Magistro baigiamajame darbe JAV politika Sirijoje analizuota per šios teorijos logiką grindžiamus JAV interesus saugumo, energetikos ir geopolitinio dominavimo srityse.
2. Daugelį ginkluoto konflikto sampratų sieja keletas aspektų. Pirma, susiduriantys mažiausiai dviejų suinteresuotų pusių interesai. Antra, valstybiniam saugumo aparatui nesugebant numalšinti smurto, į kovos veiksmus tenka įsitraukti kariuomenei. Konfliktą nuo spontaniškų neramumų atskirti ir įvertinti jo mastą leidžia patiriama žala. Tam apibrėžti gali būti pasitelkiamas statinių ir infrastruktūros sugriovimo lygis, pabėgėlių ar dėl tiesioginių kovos veiksmų žuvusiųjų asmenų skaičius. Remiantis daugeliu tokių rodiklių, karas Sirijoje priskirtinas aukščiausio intensyvumo kariniam konfliktui.
3. Sirijos konflikto priežastys glūdi neefektyviame, piliečių neįtraukiančiame autoritariniame šalies valdyme. Nors lyginant su kai kuriomis kaimyninėmis islamiškomis valstybėmis, Sirija iki konflikto buvo pakankamai pasaulietiška, tačiau pasižymėjo ypač prasta žmogaus teisių padėtimi. Sirijos vyriausybė taipogi nesugebėjo tinkamomis priemonėmis suaktyvinti ilgus metus besitęsiančios sausros paveiktos agrarinės šalies ekonomikos, todėl pragyvenimo šaltinį praradę kaimiškų vietovių gyventojai buvo priversti migruoti į perpildytus miestus, kuriuose ir taip trūko darbo, vyravo nusikalstamumas. Vyriausybės ignoruotos socioekonominės problemos galiausiai „prasiveržė“ vadinamojo „Arabų pavasario“ įkvėptais ir šalies saugumo tarnybų žiauriai malšintais protestais, kurie per keletą mėnesių peraugo į ginkluotą sirų pasipriešinimą prieš vyriausybės pajėgas.
4. Karas Sirijoje perėjo tris stadijas – tautinių neramumų, pilietinio karo ir dabartinio internacionalizuoto pilietinio konflikto. Jau nuo pirmųjų protesto akcijų JAV valdžia viešai pasisakė už būtinybę sudaryti sąlygas demokratiniam valdžios perdavimui, o vėliau ir reikalavo B. al Assado vienašališkai palikti postą. Jungtinių Valstijų parama Sirijos sukilėliams ir kurdams pasireiškė ne tik moraliniu palaikymu, bet ir teikiant finansinę paramą, ginkluotę ir kaimyninėse valstybėse ruošiant opozicijos karius. Tai kovos lauke jiems leido išlikti konkurencingiems ISIL ir vyriausybės pajėgoms, tuo pačiu palaikant aukštą konflikto intensyvumo lygį. Būtent Jungtinės Valstijos, 2014 m. pradėdamos operaciją prieš ISIL, karą transformavo iš vietinio į internacionalizuotą, kuriame be jų pačių veikia ir Prancūzija, Didžioji Britanija, Rusija – keturios iš penkių nuolatinių JT

Saugumo tarybos narių ir tokios musulmoniškos valstybės kaip Saudo Arabija, Turkija, Kataras, Jordanija.

5. JAV interesai Sirijos konflikto erdvėje, potencialiai paskatinę įsitraukimą į karą ištirti trimis matmenimis: saugumo, energetinių išteklių prieinamumo bei karine hegemonija pasireiškiančio geopolitinio dominavimo. Išsiaiškinta, kad iššūkiai JAV nacionaliniam saugumui yra nedideli ir susiję su Sirijoje veikiančių teroristinių grupuočių radikalizuotais JAV gyventojais, galinčiais rengti išpuolius pačiose Jungtinėse Valstijose. Regioninėms JAV sąjungininkėms daug didesnę pavojų kelia tiesioginė ISIL ataka, kaimyninėje Sirijoje įsitvirtinti siekiantis nedraugiškas Iranas bei sustiprėjusi Hezbollah. Įvertinus energetinių išteklių prieinamumo aspektą akivaizdu, jog Sirijos naftos eksporto apimtys yra nereikšmingos, o viso regiono gamtinių išteklių svarba Jungtinėms Valstijoms kasmet mažėja. Taigi būtinybė apsaugoti nenutrūkstamą Vidurio Rytų išteklių tiekimą neatliko esminio vaidmens, JAV paskatinusio pradėti karinę kampaniją Sirijoje. Energetiniame kontekste svarbesnis galėjo būti siekis pakeisti B. al Assado režimą į draugiškesnę sunitišką, sudarant sąlygas per šalies teritoriją tiesti Kataro dujas į Europą tiekiantį dujotiekį, tuo pačiu užkertant kelią Irano siūlomo konkuruojančio projekto įgyvendinimui. Kataro dujotiekis ne tik nešėtų finansinę naudą jį prižiūrinčioms amerikiečių kompanijoms, mažintų Rusijos iš Europos už dujų eksportą gaunamas pajamas, bet ir neleistų Iranui įsitvirtinti didžiulėje Europos energetinėje rinkoje. Vertinant JAV ir Rusijos karinį pajėgumą Vidurio Rytuose išaiškėjo, jog nepaisant aktyvaus Rusijos veikimo Sirijoje, karinių bazių regione ir lėktuvnešių stygius nulemia Rusijos galios projekcijos ribotumą. Todėl šiuo metu ji realios grėsmės amerikiečių karinei hegemonijai Vidurio Rytuose nekelia.
6. Egzistuoja du realiausi Sirijos karo raidos scenarijai – lėta B. al Assado režimo pergalė bei kiek mažiau tikėtinas - užsitęsęs, žemo intensyvumo konfliktas, kurio išsipildymui JAV privalėtų toliau remti Sirijos opoziciją. Kadangi Rusija iš Sirijos atsitraukti nelinkusi, jos ateitis didele dalimi priklauso nuo to, kaip keisis Jungtinių Valstijų politika prezidentu tapus D. Trumpui, iki šiol pasisakiusiam už paramos sukilėliams nutraukimą bei tolesnę prieš ISIL nukreiptos operacijos vykdymą. Net jei ateityje ir būtų išlaikomas dabartinis ar artimas tokiam amerikiečių paramos Sirijos opozicijai lygis, susiskaldžiusioms sukilėlių frakcijoms to nepakaktų pasiekti pergalę prieš Rusijos ir Irano visapusiškai palaikomą B. al Assado režimą.
7. Ginamasis teiginys, jog viena iš JAV įsitraukimą į konfliktą Sirijoje paskatinusių priežasčių buvo siekis neleisti Iranui per Siriją plėsti įtaką Vidurio Rytų regione iš dalies pasitvirtino. Tyrimo metu išaiškėjo, jog Jungtinėms Valstijoms aktualu ne tik

neutralizuoti Irano keliamą grėsmę regiono partnerių saugumui, tačiau ir nenoras Iranui leisti įsitvirtinti pelningoje Europos dujų rinkoje. Taigi Sirijoje energetiniais svertais naudojama kaip nepalankių valstybių sulaikymo priemonėmis.

REKOMENDACIJOS

1. Nepaisant savo galios projekcijos ribotumo, Rusija, veikdama Sirijoje bei stengdamasi didinti ten sukauptą potencialą ir toliau tikrins JAV kantrybę. Dėl to Jungtinėms Valstijoms siūloma skirti daugiau dėmesio bendradarbiavimui su Vidurio Rytų ir viso Viduržemio jūros regiono partneriais saugumo srityje, rengiant kovinius mokymus ir bendras plataus masto karines pratybas. Taip šioms šalims būtų siunčiamas aiškus signalas, jog JAV laikysis savo įsipareigojimų regiono saugumo ir stabilumo klausimais, o Rusijai nebus sudaryta galimybių už Sirijos ribų regione plėsti savo įtaką.
2. Jungtinių Valstijų vyriausybei ir saugumo tarnyboms būtų galima rekomenduoti plėsti kooperacijos laipsnį su didžiausiais socialiniais tinklais, tokiais kaip *Facebook* ir *Twitter*. Tikslinga investuoti į mechanizmą, kurio pagalba smurtą kurstančios socialinių tinklų paskyros būtų ne tik operatyviau uždaromos, bet ir užkertamas kelias iš to paties kompiuterių tinklo laisvai kurti naujas paskyras. Šios priemonės padėtų kovoti su sunkiai suvaldoma ir radikalizmą tarp JAV gyventojų skatinančia ISIL bei kitų teroristinių grupuočių platinama internetine propaganda.
3. Trečiasis pasiūlymas yra susijęs su galimais tolesniais tyrimais. Siūloma atlikti kokybinę diskurso analizę aiškinantis, kaip JAV žiniasklaidos priemonėse kinta kuriami Sirijos sukilėlių, kurdų bei paties B. al Assado režimo įvaizdžiai. Šio tyrimo aktualumas dar labiau išaugtų, jei JAV prezidentu tapęs D. Trumpas išties nutrauktų paramą Sirijos opozicijai. Diskurso analizė leistų įvertinti, ar masinio informavimo priemonių užimama pozicija, didele dalimi formuojanti ir visuomenės nuomonę, prisitaikytų prie naujosios šalies pozicijos ar bent kurį laiką išlaikytų savitą kursą.

LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Norminiai aktai

1. „1949 M. RUGPJŪČIO 12 D. ŽENEVOS KONVENCIJA DĖL ELGESIO SU KARO BELAISVIAIS.” *Valstybės žinios* 63, 1907 (2000).
2. „1949 M. RUGPJŪČIO 12 D. ŽENEVOS KONVENCIJŲ PAPILDOMAS PROTOKOLAS DĖL TARPTAUTINIŲ GINKLUOTŲ KONFLIKTŲ AUKŲ APSAUGOS (I PROTOKOLAS).” *Valstybės žinios* 63, 1907 (2000).
3. Corpus of Laws. “Constitution of Syria (1973) – 1: Basic Principles.” October 26, 2013. Žiūrėta 2016 11 08. <http://corpus.learningpartnership.org/constitution-of-syria-1973-1-basic-principles>.
4. Voltaire Network. “Constitution of the Syrian Arab Republic – 2012.” February 26, 2012. Žiūrėta 2016 09 11. <http://www.voltairenet.org/article173033.html>.

Tyrinėjimai:

5. Akpınar, Pınar. “The limits of mediation in the Arab Spring: the case of Syria.” *Third World Quarterly* 37, no. 12 (2016): 2288-2303. Žiūrėta 2016 11 08. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01436597.2016.1218273?journalCode=ctwq20>.
6. Allison, Roy. *Russia, the West, and Military Intervention*. Oxford: Oxford University Press, 2013. Žiūrėta 2016 10 17, <https://books.google.lt/books?id=JKC2KFXboxQC>.
7. Antizzo, Glenn J. *U.S. Military Intervention in the Post-Cold War Era*. Baton Rouge: LSU Press, 2010. Žiūrėta 2016 10 18. <http://golibgen.io/view.php?id=824970>.
8. Berberoglu, Berch. *Turmoil in the Middle East– Imperialism, War, and Political Instability*. Albany: SUNY, 1999. Žiūrėta 2016 11 09. <https://books.google.lt/books?id=p6tzn4bMh8C>.
9. Bert, Wayne. *American Military Intervention in Unconventional War: From the Philippines to Iraq*. London: Palgrave Macmillan, 2011. Žiūrėta 2016 10 17. <https://books.google.lt/books?id=zdheAQAAQBAJ>.
10. Byman, Daniel. *Al Qaeda, the Islamic State, and the Global Jihadist Movement: What Everyone Needs to Know*. Oxford: Oxford University Press, 2015. Žiūrėta 2016 11 01. <https://books.google.lt/books?id=2JzoCQAAQBAJ>.
11. Burchill, Scott and Andrew Linklater. “Introduction”. In *Theories of International Relations*, Scott Burchill, Andrew Linklater, Richard Devetak, Jack Donnelly, Matthew Paterson, Christian Reus-Smit and Jacqui True, 1–29. London: Palgrave Macmillan, 2005. Žiūrėta 2016 10 10. <http://golibgen.io/view.php?id=225582>.

12. Burchill, Scott. *The National Interest in International Relations Theory*. London: Palgrave Macmillan, 2005. Žiūrėta 2016 07 10. <http://golibgen.io/view.php?id=1470378>.
13. Callier, Paul and Nicholas Sambanis, eds. *Understanding Civil War: Evidence and Analysis, Volume 1. Africa*. Washington: The World Bank, 2005. Žiūrėta 2016 07 12. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/7437>.
14. Caris, Charles and Samuel Reynolds. *ISIS Governance in Syria*. Washington: Institute for the Study of War, 2014. Žiūrėta 2016 11 07, http://www.understandingwar.org/sites/default/files/ISIS_Governance.pdf.
15. Castells, Manuel. *Networks of Outrage and Hope– Social Movements in the Internet Age*. Cambridge: Polity Press, 2012. Žiūrėta 2016 11 06. <https://books.google.lt/books?id=sk6WqaVcTsAC>.
16. Cunningham, David E. “Who Should Be at the Table? Veto Players and Peace Processes in Civil War.” *Penn State Journal of Law and International Affairs* 2 no. 1 (2013): 38-47. Žiūrėta 2016 11 01. <http://elibrary.law.psu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1028&context=jlia>.
17. Dallmeyer, Dorinda G. “The Future Role of the United Nations in Disarmament: Learning from the Iraq Experience.” In *Adapting the United Nations to a Postmodern Era: Lessons Learned*, ed. Andy Knight, 129-140. London: Palgrave Macmillan, 2001. Žiūrėta 2016 09 20. <http://golibgen.io/view.php?id=1476809>.
18. Davidson, Adam. *A Semester in the Sandbox– A Marine Reservist's Iraq War Journal*. Jefferson: McFarland & Company, 2016. Žiūrėta 2016 11 09, <https://books.google.lt/books?id=jqLSDAAQBAJ>.
19. Donnelly, Jack. *Realism and international relations*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000. Žiūrėta 2016 07 10. <http://assets.cambridge.org/97805215/92291/sample/9780521592291wsc00.pdf>.
20. Fares, Obaida. “The Arab Spring Comes to Syria. Internal Mobilization for Democratic Change, Militarization and Internationalization.” In *Routledge Handbook of the Arab Spring– Rethinking Democratization*, ed. Larbi Sadiki, 187-197. London: Routledge, 2015. Žiūrėta 2016 11 09. <https://books.google.lt/books?id=R3XfbQAAQBAJ>.
21. Fidman, Richar, ed. *Challenges and Paths to Global Justice*. London: Palgrave Macmillan, 2007. Žiūrėta 2016 08 13. <http://golibgen.io/view.php?id=390939>.
22. Fieldman, Shai. *After the War in Iraq: Defining the New Strategic Balance*. Eastbourne: Sussex Academic Press, 2003. Žiūrėta 2016 09 20. <https://books.google.lt/books?id=W-enBhh3YrQC>.

23. Fisher, Ronald J. *Methods of Third Party Intervention*. Berlin: Berghof Research Center for Constructive Conflict Management, 2001. Žiūrėta 2016 07 18, http://edoc.vifapol.de/opus/volltexte/2011/2579/pdf/fisher_hb.pdf.
24. Gelvin, James L. *The Arab Uprisings: What Everyone Needs to Know*. Oxford: Oxford University Press, 2015. Žiūrėta 2016 11 09. <http://golibgen.io/view.php?id=1302370>.
25. Gibson, Steven, ed. and Agnes Lucy Lando. *Impact of Communication and the Media on Ethnic Conflict*, Hershey: Information Science Reference, 2014. Žiūrėta 2016 11 01. <https://books.google.lt/books?id=eYVACwAAQBAJ>.
26. Gilpin, Robert. *World and change in global politics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1981. Žiūrėta 2016 07 10. <http://libgen.io/get.php?md5=D50F20FC338C4803E7D2E93ABE816C6D&key=DJNB3QMVC SKILZG5>.
27. Gleick, Peter H. "Water, Drought, Climate Change, and Conflict in Syria." *Weather, Climate and Society* 6 (2014): 331-340. Žiūrėta 2016 11 08. http://religioner.no/wp-content/uploads/2015/08/religioner.no_wcas-d-13-00059.pdf.
28. Glyn Williams, Brian. *Counter Jihad– America's Military Experience in Afghanistan, Iraq, and Syria*. Philadelphia: Penn Press, 2016. Žiūrėta 2016 11 08. https://books.google.lt/books?id=_x82DQAAQBAJ.
29. Hahn, Peter L. *Historical Dictionary of United States-Middle East Relations*. Lanham: Rowman & Littlefield, 2016. Žiūrėta 2016 11 01. <https://books.google.lt/books?id=NQP1DAAAQBAJ>.
30. Harrison, Ewan. *The Post-Cold War International System– Strategies, Institutions and Reflexivity*. London: Routledge, 2004. Žiūrėta 2016 07 10. <https://books.google.lt/books?id=yyNytW70G-sC&>.
31. Heidelberg Institute for International Conflict Research. *Conflict Barometer 2015*. Heidelberg: Heidelberg Institute, 2015. Žiūrėta 2016 07 10. http://www.hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2015.pdf.
32. Holliday Joseph., *The Struggle for Syria in 2011*. Washington: Institute for the Study of War, 2011. Žiūrėta 2016 10 17. http://www.understandingwar.org/sites/default/files/Struggle_For_Syria.pdf.
33. Human Right Watch, *World Report 2010. Events of 2009*. New York: Human Rights Watch, 2010. Žiūrėta 2016 11 09. <https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/wr2010.pdf>.
34. International Labour Office. *Prevention and Resolution of Violent and Armed Conflicts*. Geneva: Bureau for Workers' Activities, 2010. Žiūrėta 2016 07 18.

http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/---ifp_crisis/documents/publication/wcms_202135.pdf.

35. Youssef-Agha, Tarif. *A Journey Around the Arab-Spring Revolutions – The Quest for freedom, dignity*. Bloomington: XLIBRIS, 2014. Žiūrėta 2016 10 22. https://books.google.lt/books?id=bN_RBQAAQBAJ.
36. Jakevičiūtė, Jurgita. „Paradigminės konstruktyvistų ir neorealistų diskusijos saugumo objekto ir jam kylančių grėsmių prigimties klausimais : bendros ES karinio saugumo sistemos idėja.” *Politikos mokslų almanachas*, nr. 9 (2011): 143-168. Žiūrėta 2016 07 10. http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2011~ISSN_2029-0225.V_9.PG_143-168/DS.002.0.01.ARTIC.
37. Jamshidi, Maryam. *The Future of the Arab Spring: Civic Entrepreneurship in Politics, Art, and Technology Startups*. Oxford: Butterworth-Heinemann, 2013. Žiūrėta 2016 11 08. <https://books.google.lt/books?id=wNj5imXlAF0C>.
38. Kelleya, Colin P, Shahrzad Mohtadib, Mark A. Canec, Richard Seagerc and Yochanan Kushnirc. “Climate change in the Fertile Crescent and implications of the recent Syrian drought.” *PNAS*, 112, no. 11 (2015): 3241-3246. Žiūrėta 2016 11 09. <http://www.pnas.org/content/112/11/3241.full.pdf>.
39. La Haye, Eve. *War Crimes in Internal Armed Conflicts*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. Žiūrėta 2016 07 10. <https://books.google.lt/books?id=lZogWk3hPgEC&>.
40. Lieber, Keir A. and Robert J. Lieber. “The Bush National Security Strategy.” *U.s. National Security Strategy: a New Era* 7, no. 4 (2002): 32-36. Žiūrėta 2016 09 20. <https://books.google.lt/books?id=yz03f8UURuAC&>.
41. Mälksoo, Maria. *The Politics of Becoming European: A study of Polish and Baltic Post-Cold War security imaginaries*. London: Routledge, 2010. Žiūrėta 2016 10 28. <https://books.google.lt/books?id=BUCOAgAAQBAJ>.
42. McLean, Iain and Alistair McMillan. *The Concise Oxford Dictionary of Politics*. Oxford: Oxford University Press, 2009. Žiūrėta 2016 07 10, <https://books.google.lt/books?id=8JkyAwAAQBAJ>.
43. Mearsheimer, John J. and Stephen M. Walt. “The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy.” *Middle East Policy* 13, no. 3 (2006): 29-87. Žiūrėta 2016 09 20. <http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/IsraelLobby.pdf>.
44. Mearsheimer, John. “The False Promise of International Institutions.” *International Security*, 19, no. 3 (1994-1995): 5-49. Žiūrėta 2016 07 10.

http://www.guillaumenicaise.com/wp-content/uploads/2013/10/mearsheimer_The-False-Promise-of-International-Institutions.pdf.

45. Miroshnik, Victoria and Dipak Basu. *International Business and Political Economy*. London: Palgrave Macmillan, 2015. Žiūrėta 2016 10 01. <http://golibgen.io/view.php?id=1358003>.
46. Monshipouri, Mahmood. *Muslims in Global Politics: Identities, Interests, and Human Rights*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2009. Žiūrėta 2016 08 20. https://books.google.lt/books?id=P_Wh-pcDLWoC.
47. Morghentou, Hans. *Politics Among Nations*. New York: McGraw-Hill Education, 2005. Žiūrėta 2016 07 10. <http://www3.nd.edu/~cpence/eewt/Morgenthau2005.pdf>.
48. Mrázek, Josef. "Armed Conflicts and the Use of Force." *Czech Yearbook of International Law* 1 (2010): 87-109. Žiūrėta 2016 07 10. <http://www.cyil.eu/contents>.
49. Nersesian, Roy L. *Energy Economics– Markets, History and Policy*. London: Routledge, 2016. Žiūrėta 2016 10 01. <https://books.google.lt/books?id=Ol6pCwAAQBAJ>.
50. Noël, Pierre. "The New US Middle East Policy and Energy Security Challenges," *International Journal* 62, no. 1 (2006/2007): 43-54. Žiūrėta 2016 09 20. <http://www.jstor.org/stable/40204244>.
51. Nuechterlein, Donald. "National Interests and Foreign Policy: A Conceptual Framework for Analysis and Decision-Making." *British Journal of International Studies* 2, no. 3 (1976): 246-266. Žiūrėta 2016 07 10. <http://www.jstor.org/stable/20096778>.
52. Özlem, Tür. *Turkey-Syria Relations– Between Enmity and Amity*. London: Routledge, 2016. Žiūrėta 2016 11 07. <https://books.google.lt/books?id=XsiXCwAAQBAJ>.
53. Phillips, Christopher. "Sectarianism and conflict in Syria," *Third World Quarterly*, 36, no. 2 (2015): 14, Žiūrėta 2016 09 22. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01436597.2015.1015788>.
54. Powell, Robert. "Neorealism and Game theory." In *Perspectives on Structural Realism*, Andrew Hanami ed., Robert L. Galluci, Avery Goldstein, Susan B. Martin, Benjamin Miller, Barry Posen, Robert Powell, Shibley Telhami, Steven van Evera, 9-31. London: Palgrave Macmillan, 2003. Žiūrėta 2016 07 10. <https://books.google.lt/books?id=SQDGAAAAQBAJ>.
55. Powell, Robert. *In the Shadow of Power: States and Strategies in International Politics*. Princeton: Princeton University Press, 1999. Žiūrėta 2016 07 10. <https://books.google.lt/books?id=QSKAGaEKl3gC>.
56. Ramsbotham, Oliver, Tom Woodhouse and Hugh Miall. *Contemporary Conflict Resolution*. Cambridge: Polity, 2011. Žiūrėta 2016 07 18.

<http://www.oxfordresearchgroup.org.uk/sites/default/files/Chapter%20%20-%20Introduction%20to%20Conflict%20Resolution.pdf>.

57. Schneider, Barry R. and Jim A. Davis. *Avoiding the Abyss: Progress, Shortfalls, and the Way Ahead in Combating the WMD Threat*. Santa Monica: Preager, 2006. Žiūrėta 2016 09 20. <https://books.google.lt/books?id=aUvWuTvauMC>.
58. Schütte, Robert. *Civilian Protection in Armed Conflicts: Evolution, Challenges and Implementation*. Wiesbande: Springer VS, 2013. Žiūrėta 2016 07 10. <https://books.google.lt/books?id=VQ4fBQAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=lt>.
59. Shareef, Mohammed. *The United States, Iraq and the Kurds: Shock, Awe and Aftermath*. London: Routledge, 2014. Žiūrėta 2016 11 09. <https://books.google.lt/books?id=0cYTAwAAQBAJ>.
60. Silverburg, Sanford and Bernard Reich. *United States Foreign Policy and the Middle East/North Africa*. London: Routledge, 2015. žiūrėta 2016 09 20. <https://books.google.lt/books?id=3O4sCgAAQBAJ>.
61. Simpson, Kumunda. *U.S. Nuclear Diplomacy with Iran: From the War on Terror to the Obama Administration*. Lanham: Rowman & Littlefield, 2015. Žiūrėta 2016 11 08. <https://books.google.lt/books?id=BIICCwAAQBAJ>.
62. Stearman, Kaye. *The Debate about Military Intervention*. New York: The Rosen Publishing, 2008. Žiūrėta 2016 10 17. <https://books.google.lt/books?id=QT5aOlisNIIC>.
63. The Homeland Security Committee. *Final Report of the Task Force on Combating Terrorist and Foreign Fighter Travel*. Washington: The Homeland Security Committee, 2015. Žiūrėta 2016 09 20. <https://homeland.house.gov/wp-content/uploads/2015/09/TaskForceFinalReport.pdf>.
64. Tucker, Spencer C, ed. *U.S. Conflicts in the 21st Century. Afghanistan War, Iraq War, and the War on Terror*. Greenwood: ABC-CLIO, 2015. Žiūrėta 2016 11 09. <https://books.google.lt/books?id=d8EnCwAAQBAJ>.
65. Tucker, Spencer C. *The Encyclopedia of Middle East Wars [5 volumes]: The United States in the Persian Gulf, Afghanistan, and Iraq Conflicts*. Greenwood: ABC-CLIO, 2010. Žiūrėta 2016 09 20. <http://golibgen.io/view.php?id=744486>.
66. Vite, Sylvain. "Typology of armed conflicts in international humanitarian law: legal concepts and actual situations." *International Review of the Red Cross* 91, no. 873 (2009): 69-94, Žiūrėta 2016 07 15. <https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/irrc-873-vite.pdf>.
67. Wallensteen, Peter. *Understanding Conflict Resolution: War, Peace and the Global System*. London, SAGE, 2002. Žiūrėta 2016 07 12, <http://golibgen.io/view.php?id=473108>.

68. Waltz, Kenneth. *Theory of international politics*. Boston: Addison-Wesley, 1979. Žiūrėta 2016 07 10. <http://libgen.io/get.php?md5=FA1C91CDFB8A1E88E38586C85B485890&key=J6L06V5Z3044F4KS>.
69. Wittner, Lawrence S. "Pursuing the "National Interest": The Illusion of Realism." *Reviews in American History* 13, no. 2 (1985): 282-287. Žiūrėta 2016 07 10. <https://www.jstor.org/stable/2702425>.
70. Ziccardi Capaldo, Giuliana. *The Global Community Yearbook of International Law and Jurisprudence 2014: Volume I*. Oxford: Oxford University Press, 2014. Žiūrėta 2016 11 07. <https://books.google.lt/books?id=k5C1CgAAQBAJ>.
71. Zisser, Eyal. "Syria". In *Elections in Asia and the Pacific: A Data Handbook: Volume I: Middle East, Central Asia, and South Asia*, eds. Dieter Nohlen, Florian Grotz and Christof Hartmann, 213-233. Oxford: Oxford University Press, 2001. Žiūrėta 2016 11 08. <https://books.google.lt/books?id=BVFBXa69tWMC>.

Politinė publicistika:

72. "150 US Troops Arrive in Rojava: Source." *BasNews*, April 28, 2016. Žiūrėta 2016 11 09. <http://www.basnews.com/index.php/en/news/middle-east/272869>.
73. "Al Ma'bada: Fighting between YPG and Syrian military." *KurdWatch*, January 24, 2014. Žiūrėta 2016 11 07. <http://www.kurdwatch.org/index.php?aid=2741&z=en&cure=1009>.
74. "America has accepted 10,000 Syrian refugees. That's still too few." *Washington Post*, September 2, 2016. Žiūrėta 2016 10 20. https://www.washingtonpost.com/opinions/global-opinions/america-has-accepted-10000-syrian-refugees-thats-still-too-few/2016/09/02/470446e2-6fc0-11e6-8533-6b0b0ded0253_story.html.
75. "Annan says Syria agrees to April 10 peace deadline." *Reuters*, April 2, 2012. Žiūrėta 2016 11 07. <http://www.reuters.com/article/us-syria-idUSBRE82U07V20120402>.
76. "French Aircraft Carrier in Gulf for IS Fight." *Defense News*, February 23, 2015. Žiūrėta 2016 11 07. <http://www.defensenews.com/story/defense/international/europe/2015/02/23/france-deploys-aircraft-carrier-gulf-fight/23909577/>.
77. "Iran assumes bigger role in Syria by deploying its regular forces." *Asia times*, June 1, 2016. Žiūrėta 2016 11 09. <http://atimes.com/2016/06/iran-assumes-bigger-role-in-syria-by-deploying-its-regular-forces/>.

78. "Islamic State steps up attack on Syrian town of Kobane." *BBC News*, October 4, 2014. Žiūrēta 2016 11 07. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29474879>.
79. "Middle East: Increased security commitments from partners in the Middle East improved this operating environment for U.S. forces." *Heritage Foundation*, Žiūrēta 2016 11 08. <http://index.heritage.org/military/2016/assessments/operating-environment/middle-east/>.
80. "National Coalition for Syrian Revolutionary and Opposition Forces." *Carnegie Middle East Center*, January 11, 2013. Žiūrēta 2016 11 07. <http://carnegie-mec.org/diwan/50628?lang=en>.
81. "Outside Powers Weigh Their Options in Syria." *Stratfor*, June 5, 2015. Žiūrēta 2016 11 07. <https://www.stratfor.com/sample/analysis/outside-powers-weigh-their-options-syria?amp%3Buid=1832c1c2-4cdf-486d-93bb6c02b1b96214&id=%2A%7CLIST%3AUID%7C%2A>.
82. "Russia joins war in Syria: Five key points." *BBC News*, October 1, 2015. Žiūrēta 2016 11 07. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-34416519>.
83. "Russia supplying arms to Syria under old contracts: Lavrov." *Reuters*, November 5, 2012. Žiūrēta 2016 11 06. <http://www.reuters.com/article/us-syria-crisis-russia-arms-idUSBRE8A40DS20121105>.
84. "Syria crisis: Obama warns Assad over chemical weapons." *BBC News*, December 4, 2012. Žiūrēta 2016 10 20. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-20583966>.
85. "Syria forces storm main town, fight defectors-residents." *Reuters*, September 27, 2011. Žiūrēta 2016 11 07. <http://www.reuters.com/article/syria-town-idUSL5E7KR02A20110927>.
86. "Syria military resists major rebel assault in Aleppo." *BBC News*, July 3, 2015. Žiūrēta 2016 11 09. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-33373410>.
87. "Syria: Mapping the conflict." *BBC News*, July 10, 2015. Žiūrēta 2016 11 09. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-22798391>.
88. "Syrian president says military operations have stopped, U.N. says," *CNN News*, August 18, 2011. Žiūrēta 2016 11 07. <http://edition.cnn.com/2011/WORLD/meast/08/17/syria.unrest/index.html>.
89. "Syrian rebels seize key air base, activists say." *USA Today*, January 11, 2013. Žiūrēta 2016 11 07. <http://www.usatoday.com/story/news/world/2013/01/11/syrian-rebels-seize-key-air-base-activists-say/1826117/>.
90. "The Kurdish Democratic Union Party." *Carnegie Middle East Center*, March 1, 2012. Žiūrēta 2016 11 09. <http://carnegie-mec.org/publications/?fa=48526&reloadFlag=1>.

91. "U.S.-Saudi Relations." *Council on Foreign Relations*, April 21, 2016. Žiūrėta 2016 09 20. <http://www.cfr.org/saudi-arabia/us-saudi-relations/p36524>.
92. Abi-Habib, Maria. "Syria Rebels Say They Were Told of Airstrikes Against Islamic State." *The Wall Street Journal*, September 23, 2014. Žiūrėta 2016 11 07. <http://www.wsj.com/articles/syria-opposition-says-it-was-informed-strikes-would-begin-1411459825>.
93. Abrams, Abigail. "Donald Trump On ISIS: Defeating Islamic State, Not Assad In Syria, Part Of Proposed Presidential Foreign Policy." *International Business Times*, May 20, 2016. Žiūrėta 2016 11 01. <http://www.ibtimes.com/donald-trump-isis-defeating-islamic-state-not-assad-syria-part-proposed-presidential-2371781>.
94. Alami, Mona. "Can FSA get back on its feet after Russian intervention?." *Al-Monitor*, December 31, 2015. Žiūrėta 2016 11 09. <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/12/free-syrian-army-morale-russia-strikes.html>.
95. al-Mukhtar, Othman. "Troops from 16 different countries currently involved in Iraq." *The New Arab*, October 13, 2016. Žiūrėta 2016 11 07. <https://www.alaraby.co.uk/english/indepth/2016/10/13/troops-from-sixteen-different-countries-currently-involved-in-iraq>.
96. Ant, Onur and Donna Abu-Nasr. "Syrian Kurds Retreating Beyond Euphrates, Kerry Tells Turkey." *Bloomberg*, August 25, 2016. Žiūrėta 2016 11 09. <http://www.bloomberg.com/news/articles/2016-08-25/syrian-kurds-retreating-beyond-euphrates-turkey-cites-kerry>.
97. Banco, Eric. "Four Years Later, The Free Syrian Army Has Collapsed." *International Business Times*, March 14, 2015. Žiūrėta 2016 11 09. <http://www.ibtimes.com/four-years-later-free-syrian-army-has-collapsed-1847116>.
98. Barnard, Anne. "Kurds and Syrian Forces Clash, Adding Wrinkle to War." *New York Times*, April 21, 2016. Žiūrėta 2016 11 09. <http://www.nytimes.com/2016/04/22/world/middleeast/syria-government-forces-clash-with-kurds.html>.
99. Bazzi, Mohamad. "Obama may be preaching 'tough love' to Saudi – but arms sales tell another story." *The Guardian*, April 22, 2016. Žiūrėta 2016 09 20. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/apr/22/us-saudi-arabia-weapons-arms-deals-foreign-policy>.
100. Beaumont, Peter. "Netanyahu denounces Iran nuclear deal but faces criticism from within Israel." *The Guardian*, July 14, 2015. Žiūrėta 2016 09 20.

<https://www.theguardian.com/world/2015/jul/14/netanyahu-denounces-iran-nuclear-dealcriticism-israel>.

101. Borshchevskaya, Anna and Jeremy Vaughan. "How the Russian Military Reestablished Itself in the Middle East." *The Washington Institute*, October 17, 2016. Žiūrēta 2016 11 07. <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/how-the-russian-military-reestablished-itself-in-the-middle-east>.
102. Byman, Daniel L. "Comparing Al Qaeda and ISIS: Different goals, different targets." *Brookings*, April 29, 2015. Žiūrēta 2016 11 09. <https://www.brookings.edu/testimonies/comparing-al-qaeda-and-isis-different-goals-different-targets/>.
103. David E. Sanger, "Donald Trump Likely to End Aid for Rebels Fighting Syrian Government," *The New York Times*, November, 11 2016. Žiūrēta 2016 11 12. <http://www.nytimes.com/2016/11/12/world/middleeast/donald-trump-syria.html>.
104. Dhillon, Kiran. "Why Are U.S. Oil Imports Falling?." *Time*, April 17, 2014. Žiūrēta 2016 11 11. <http://time.com/67163/why-are-u-s-oil-imports-falling>.
105. Ellis, Ralph, Ashley Fantz, Faith Karimi and Elliott C. McLaughlin. "Orlando shooting: 49 killed, shooter pledged ISIS allegiance." *CNN*, June 13, 2016. Žiūrēta 2016 10 20. <http://edition.cnn.com/2016/06/12/us/orlando-nightclub-shooting/>.
106. Gordon, Michael and Andrew E. Kramer, "Tension With Russia Rises as U.S. Halts Syria Negotiations." *New York Times*, October 3, 2016. Žiūrēta 2016 11 07. <http://www.nytimes.com/2016/10/04/world/middleeast/us-suspends-talks-with-russia-on-syria.html>
107. Graham, David A. "What Is France Doing in Syria?." *The Atlantic*, November 15, 2015. Žiūrēta 2016 11 07. <http://www.theatlantic.com/international/archive/2015/11/france-syria-iraq-isis/416013/>.
108. Guide to the Syrian rebels." *BBC News*, December 13, 2013. Žiūrēta 2016 11 09. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-24403003>.
109. Hafidh, Hassan and Benoit Faucon. "Iraq, Iran, Syria Sign \$10 Billion Gas-Pipeline Deal." *The Wall Street Journal*, July 25, 2011. Žiūrēta 2016 09 20. <http://www.wsj.com/articles/SB10001424053111903591104576467631289250392>.
110. Hammer, Joshua. "Is a Lack of Water to Blame for the Conflict in Syria?." *Smithsonian*, June, 2013. Žiūrēta 2016 11 08. <http://www.smithsonianmag.com/innovation/is-a-lack-of-water-to-blame-for-the-conflict-in-syria-72513729/?no-ist>.
111. Hannah, John. „Russia’s Middle East Offensive.“ *Foreign Policy*, September 13, 2016. Žiūrēta 2016 11 17. <http://foreignpolicy.com/2016/09/13/russias-middle-east-offensive>.

112. Hurd, Sakhman. "Stop Trying to Make Syria's War Into a Sectarian Conflict." *The Atlantic*, March 15, 2013. Žiūrėta 2016 09 15. <http://www.theatlantic.com/international/archive/2013/03/stop-trying-to-make-syrias-war-into-a-sectarian-conflict/274060/>.
113. John, Tara. "Everything You Need To Know About the New Nusra Front." *Time*, July 28, 2016. Žiūrėta 2016 11 09. <http://time.com/4428696/nusra-front-syria-terror-al-qaeda/>.
114. Joshi, Shashank. "Syria war: Why the battle for Aleppo matters." *BBC News*, August 8, 2016. Žiūrėta 2016 11 07. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-37008100>.
115. Karouny, Mariam. "Syria to send in army after 120 troops killed." *Reuters*, June 6, 2011. Žiūrėta 2016 11 07. <http://www.reuters.com/article/us-syria-ambush-idUSTRE7553AI20110606>.
116. Kozak, Chris. "Assad Regime Gains in Aleppo Alter Balance of Power in Northern Syria." *Institute for the Study of War*, February 5, 2016. Žiūrėta 2016 11 07. <http://understandingwar.org/backgrounder/assad-regime-gains-aleppo-alter-balance-power-northern-syria>.
117. Lieber, Dov. "Islamic State explains why it doesn't attack Israel (yet)." *The Times of Israel*, March 24, 2016. Žiūrėta 2016 10 20. <http://www.timesofisrael.com/islamic-state-explains-why-it-doesnt-attack-israel-yet/>.
118. Liptak, Kevin. "Obama warns Putin on intervening in Syria's civil war." *CNN*, December 1, 2015. Žiūrėta 2016 10 20. <http://edition.cnn.com/2015/12/01/politics/obama-paris-press-conference/>.
119. Lund, Aaron. "Who Are the Pro-Assad Militias?." *Carnegie Middle East Center*, March 2, 2015. Žiūrėta 2016 11 09. <http://carnegieendowment.org/syriaincrisis/?fa=59215>.
120. Massi, Alessandria. "Syria's Coming Battle For Aleppo: It's Everybody Against Assad And ISIS." *International Business Times*, June 6, 2015. Žiūrėta 2016 11 09. <http://www.ibtimes.com/syrias-coming-battle-aleppo-its-everybody-against-assad-isis-1955134>.
121. Mroue, Bassem. "Syrian troops detain dozens, 3 dead in north." *Yahoo News*, August 17, 2011. Žiūrėta 2016 11 07. <https://www.yahoo.com/news/syrian-troops-detain-dozens-3-dead-north-115035774.html>.
122. Oliphant, Roland. "Russia warns it will shoot down alliance jets over Syria if US launches air strikes against Assad." *The Telegraph*, October 6, 2016. Žiūrėta 2016 10 20. <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/10/06/russian-air-defence-missiles-would-respond-if-us-launches-air-st/>.

123. Orenstein, Mitchell and George Romer. "Putin's Gas Attack: Is Russia Just in Syria for the Pipelines?." *Foreign Affairs*, October 14, 2015. Žiūrėta 2016 09 20. <https://www.foreignaffairs.com/articles/syria/2015-10-14/putins-gas-attack>.
124. Oweis, Khaled Yacoub. "Syria fighting flares both sides of Lebanese border." *Reuters*, April 21, 2013. Žiūrėta 2016 11 07. <http://www.reuters.com/article/us-syria-crisis-lebanon-idUSBRE93K0DN20130421>
125. Peshmerga complete advance against ISIS, Iraqi army pushes on to Mosul." *Rudaw*, October 3, 2016. Žiūrėta 2016 11 01. <http://rudaw.net/english/middleeast/iraq/311020161>.
126. Pollak, Navad. "A Transformative Experience: Understanding Hezbollah's Involvement in Syria." *The Washington Institute*, August 15, 2016. Žiūrėta 2016 11 09. <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/a-transformative-experience-understanding-hezbollahs-involvement-in-syria>.
127. Puddington, Arch. "Essay: Middle East Progress Amid Global Gains." *The Freedom House*, Žiūrėta 2016 11 09, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world-2006/essay-middle-east-progress-amid-global-gains>.
128. Scheumann, Waltina. "Water and electricity – weapons in the Syrian conflict." *German Development Institute*. June 30, 2014. Žiūrėta 2016 11 09. <https://www.die-gdi.de/en/the-current-column/article/water-and-electricity-weapons-in-the-syrian-conflict-1/>.
129. Sherlock, Ruth. "In Syria's war, Alawites pay heavy price for loyalty to Bashar al-Assad." *The Telegraph*, April 7, 2015. Žiūrėta 2016 11 09. <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/11518232/In-Syrias-war-Alawites-pay-heavy-price-for-loyalty-to-Bashar-al-Assad.html>.
130. Sherry, Allison. "Minnesota leads the nation in would-be ISIL terrorists from U.S., report finds." *Star Tribune*, September 29, 2015. Žiūrėta 2016 09 20. <http://www.startribune.com/minnesota-leads-the-nation-in-would-be-isil-terrorists-from-u-s-report-finds/329942131/>.
131. Shirkey, Zachary. "America Can't Escape the Middle East." *The National Interest*, July 29, 2013. Žiūrėta 2010 09 20. <http://nationalinterest.org/commentary/america-cant-escape-the-middle-east-8787>.
132. Sly, Liz and Loveday Morris. "Rebels battle al-Qaeda-affiliated fighters across northern Syria." *Washington Post*, January 5, 2014. Žiūrėta 2016 11 07. https://www.washingtonpost.com/world/war-zones/rebels-battle-al-qaeda-affiliated-fighters-across-northern-syria/2014/01/04/8665816e-7588-11e3-8def-a33011492df2_story.html.

133. Sly, Liz. "Al-Qaeda disavows any ties with radical Islamist ISIS group in Syria, Iraq." *Washington Post*, February 3, 2014. Žiūrėta 2016 11 09. https://www.washingtonpost.com/world/middle-east/al-qaeda-disavows-any-ties-with-radical-islamist-isis-group-in-syria-iraq/2014/02/03/2c9afc3a-8cef-11e3-98ab-fe5228217bd1_story.html.
134. Sola, Katie. "Why Syrian Refugees Aren't A Threat To America: The Numbers." *Forbes*, November 20, 2015. Žiūrėta 2016 10 20. <http://www.forbes.com/sites/katiesola/2015/11/20/syria-refugees/#629da6c27e76>.
135. Solmaz, Mehmet. "Don't conflate PKK terrorism with the Kurdish people." *Middle East eye*, March 15, 2016. Žiūrėta 2016 11 09. <http://www.middleeasteye.net/columns/dont-conflate-pkk-terrorism-kurdish-people-1424369023>.
136. Starr, Barbara. "A few dozen Americans' in ISIS ranks." *CNN*, July 15, 2015. Žiūrėta 2016 09 20. <http://edition.cnn.com/2015/07/15/politics/isis-american-recruits>.
137. Trofimov, Yaroslav. "Sunni-Shiite Conflict Reflects Modern Power Struggle, Not Theological Schism." *The Wall Street Journal*, May 14, 2015. Žiūrėta 2016 11 01. <http://www.wsj.com/articles/sunni-shiite-conflict-reflects-modern-power-struggle-not-theological-schism-1431611004>.
138. Vine, David. "The U.S. Has an Empire of Bases in the Middle East — and It's Not Making Anyone Safer." *Foreign Policy in Focus*, January 20, 2016. Žiūrėta 2016 11 07. <http://fpif.org/u-s-empire-bases-middle-east-not-making-anyone-safer/>.
139. Westall, Sylvia. "Assad's army stretched but still seen strong in Syria's war." *Reuters*, September 18 2014. Žiūrėta 2016 11 09. <http://www.reuters.com/article/us-syria-crisis-military-idUSKBN0HD0M420140918>.
140. Wintour, Patric. "Russian aircraft carrier is more a show of force than 'start of world war'." *The Guardian*, October 20, 2016. Žiūrėta 2016 10 22. <https://www.theguardian.com/world/2016/oct/20/russian-fleet-aircraft-carrier-admiral-kuznetsov-syria>.
141. Wittes, Tamara. "Israel imperiled: Threats to the Jewish state." *Brookings*, April 19, 2006. Žiūrėta 2016 09 20. <https://www.brookings.edu/testimonies/israel-imperiled-threats-to-the-jewish-state/>.
142. Yan, Holly. "What's the difference between ISIS, al-Nusra and the Khorasan Group?." *CNN News*, September 24, 2014. Žiūrėta 2016 11 09. <http://edition.cnn.com/2014/09/24/world/meast/isis-al-nusra-khorasan-difference/>.
143. Yourish, Karen, Derek Watkins, Tom Giratikanon and Jasmine C. Lee. "How Many People Have Been Killed in ISIS Attacks Around the World." *The New York Times*, July

16, 2016. Žiūrėta 2016 09 20.
<http://www.nytimes.com/interactive/2016/03/25/world/map-isis-attacks-around-the-world.html>.

Internetinės svetainės:

Internetinės enciklopedijos:

144. Carter, Jimmy. "Camp David Accords." Encyclopaedia Britannica online. Žiūrėta 2016 07 18. <https://www.britannica.com/event/Camp-David-Accords>.
145. Encyclopaedia Britannica online. "Syrian Civil War." August 12, 2015. Žiūrėta 2016 11 07. <https://www.britannica.com/event/Syrian-Civil-War>.

Valstybės institucijų internetinės svetainės

146. Federal Bureau of Investigation. "Worldwide Threats to the Homeland." September 17, 2016. Žiūrėta 2016 10 20. <https://www.fbi.gov/news/testimony/worldwide-threats-to-the-homeland>.
147. The White House Office of the Press Secretary. "Fact Sheet: The 2015 National Security Strategy." February 6, 2015. Žiūrėta 2016 09 20. <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/02/06/fact-sheet-2015-national-security-strategy>.
148. The White House Office of the Press Secretary. "Remarks by the President on the Middle East and North Africa." May 19, 2011. Žiūrėta 2016 11 08. <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/05/19/remarks-president-middle-east-and-north-africa>.
149. The World Factbook. "MIDDLE EAST: SYRIA." November 3, 2016. Žiūrėta 2016 08 20. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sy.html>.
150. U.S. Department of Defense. "Operation Inherent Resolve - Targeted Operations Against ISIL Terrorists." October 31, 2016. Žiūrėta 2016 11 09. http://www.defense.gov/News/Special-Reports/0814_Inherent-Resolve.
151. U.S. Department of State. "Daily Press Briefing." October 7, 2015. Žiūrėta 2016 11 07. <http://www.state.gov/r/pa/prs/dpb/2015/10/248005.htm>.
152. U.S. Energy Information Administration. "How much oil consumed by the United States comes from foreign countries?." October 13, 2016. Žiūrėta 2016 09 20. <http://www.eia.gov/tools/faqs/faq.cfm?id=32&t=6>.

153. U.S. Energy Information Administration. "How much petroleum does the United States import and export?" October 4, 2016. Žiūrėta 2016 09 20. <http://www.eia.gov/tools/faqs/faq.cfm?id=727&t=6>.
154. U.S. Energy Information Administration. "Over 90% of Syrian crude oil exports go to European countries." September 16, 2011, žiūrėta 2016 09 20, <http://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=3110>.
155. U.S. Energy Information Administration. "Short-Term Energy Outlook (STEO)." September, 2014. Žiūrėta 2016 09 20. <http://www.eia.gov/forecasts/steo/archives/sep14.pdf>.
156. U.S. Energy Information Administration. "U.S. Imports by Country of Origin." October 31, 2016. Žiūrėta 2016 11 04. https://www.eia.gov/dnav/pet/pet_move_impcus_a2_nus_ep00_im0_mbbl_a.htm.

Kitos internetinės svetainės:

157. Gallup. "Americans' Views Toward Israel Remain Firmly Positive." February 29, 2016. Žiūrėta 2016 11 11. <http://www.gallup.com/poll/189626/americans-views-toward-israel-remain-firmly-positive.aspx>.
158. International Committee of the Red Cross. "Non-international armed conflict." May 28, 2012. Žiūrėta 2016 07 15. <https://casebook.icrc.org/casebook/doc/glossary/armed-conflict-glossary.htm>.
159. Iraq Watch. "Enclosure 1 REPORT: DISARMAMENT." August, 2006. Žiūrėta 2016 09 20. <http://www.iraqwatch.org/un/UNSCOM/disarmament.htm>.
160. O'Driscoll, Dylan. "The YPG and the Changing Dynamics of the Fight against IS." The Polish Institute of International Affairs. August. 2015. Žiūrėta 2016 11 09. https://www.pism.pl/files/?id_plik=20178.
161. Pew Research Center. "Chapter 5: Boundaries of Religious Identity." August 9, 2012. Žiūrėta 2016 08 20. <http://www.pewforum.org/2012/08/09/the-worlds-muslims-unity-and-diversity-5-religious-identity/>.
162. Syrian National Coalition. "Syrian National Council." Žiūrėta 2016 11 07. <http://en.etilaf.org/coalition-components/syrian-national-council.html>.
163. The Department of Peace and Conflict Research at Uppsala University. "Definitions." Žiūrėta 2016 09 20. <http://www.pcr.uu.se/research/ucdp/definitions/>.
164. United Nation Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. "About the Crisis." Žiūrėta 2016 07 10. <http://www.unocha.org/syrian-arab-republic/syria-country-profile/about-crisis>.

165. United Nations Inter-agency Information Sharing Portal. "Syria Regional Refugee Response." October 23, 2016. Žiūrėta 2016 09 20, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>.
166. United Nations Department of Field Support. "Syrian Arab Republic." April, 2012. Žiūrėta 2016 11 14. <http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/profile/syria.pdf>.
167. Gazprom. "Nord Stream 2 Significance." Žiūrėta 2016 10 20. <http://www.gazprom.com/about/production/projects/pipelines/built/nord-stream2/>.

ANOTACIJA

Kaminskas J. JAV interesai ir politika Sirijos konflikto erdvėje / Tarptautinės politikos ir diplomatijos magistro studijų baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. E. Motieka. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, Politikos mokslų institutas, 2016.

Magistro baigiamajame darbe išanalizuoti Jungtinių Amerikos Valstijų interesai Sirijos konflikto erdvėje bei pateiktos rekomendacijos. Pirmojoje darbo dalyje išanalizuota viena dominuojančių šiuolaikinių tarptautinių santykių teorijų – neorealizmas, valstybių užsienio politiką grindžianti būtinybe įgyvendinti nacionalinius interesus. Taip pat aptarti ginkluoto konflikto teoriniai aspektai. Antrajame skyriuje ištirtas karas Sirijoje. Nustatytos priežastys, dėl kurių kilo konfliktas, charakterizuoti svarbiausi karo veikėjai bei chronologiškai, suskirstant į stadijas, išanalizuotas Sirijos konflikto vystymasis. Trečiojoje baigiamojo darbo dalyje analizuojama, kaip JAV interesai saugumo, energetikos bei geopolitinio dominavimo srityse skatina įsitraukimą į konfliktą. Taip pat pateikiami labiausiai tikėtini Sirijos konflikto raidos scenarijai, akcentuojant JAV svarbą jų išsipildymui.

Raktiniai žodžiai: Sirijos konfliktas, JAV, interesai, politika.

ANNOTATION

Kaminskas J. USA interests and politics in the area of Syrian conflict / Master's thesis in International Politics and Diplomacy. Supervisor Prof. Dr. E. Motieka. – Vilnius: Mykolas Romeris university, Faculty of politics and management, Institute of Political Sciences, 2016.

Master thesis analyses the interests of United States in Syrian conflict area and suggests certain recommendations. The first part of the thesis evaluates the dominant modern theory of international relations – neorealism, which bases the foreign policy on the need to implement national interests. This part also presents the concept of armed conflict and conflict resolution techniques. The second part analyses the Syrian war: the reasons why the conflict started, the most important military figures and chronologically, broken down into stages, discusses the development of the conflict. The third and final part of the thesis analyses how US interests in the areas of security, energy and geopolitical dominance might potentially influence or deter the United States from any further involvement in the conflict. Master's thesis concludes with a series of the most possible Syrian conflict scenarios with an emphasis on the role of the US in these scenarios.

Key words: Syrian conflict, USA, interests, politics.

SANTRAUKA

Kaminskas J. JAV interesai ir politika Sirijos konflikto erdvėje / Tarptautinės politikos ir diplomatijos magistro studijų baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. E. Motieka. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, Politikos mokslų institutas, 2016.

Sirijos konfliktas yra vienas daugiausiai aukų nusinešusių nuo pat Šaltojo karo pabaigos. Jis skatina įtampas tarp valstybių augimą, sudaro prielaidas teroristinių grupuočių veiklai, o į gretimas islamiškas ir Europos valstybes plūstantys pabėgėliai kelia rimtus socialinius ir saugumo iššūkius. Būtent iš konflikto sudėtingumo ir kildinama darbo problema. Tarptautinė bendruomenė nesugeba pasiekti konsensuso ir bendromis pastangomis užbaigti karą Sirijoje, tad JAV kartais vadinama vienintele valstybe, pajėgia tai padaryti. JAV regione įprastai vykdavo agresyvią politiką, bet ligšiolinis jos išitraukimas į Sirijos konfliktą nebuvo pakankamas šiam tikslui įgyvendinti. Todėl tikslinga tirti, kokie interesai JAV skatina veikti ar priešingai – susilaikyti nuo platesnio išitraukimo į Sirijos karą. Įvade keliamas tikslas išsiaiškinti, kaip JAV nacionaliniai interesai pasireiškia strateginio tarpvalstybinio konkuravimo lauku tapusioje Sirijoje. Tikslui įgyvendinti iškelti penki uždaviniai: 1. Išanalizuoti nacionalinių interesų aspektą neorealizmo teorijoje; 2. Nustatyti prielaidas, leidusias Sirijoje kilti karui; 3. Įvertinti JAV vaidmenį Sirijos konflikto vystymesi; 4. Išnagrinėti JAV interesus Sirijoje; 5. Aptarti JAV vaidmenį tikėtiniausiuose konflikto raidos scenarijuose. Rašant darbą remtasi analitiniu aprašomuoju tyrimo metodu, palyginimu bei prognostiniu metodu, kai interpretuojant jau surinktus ir įvertintus duomenis, pateikiami tikėtiniausi Sirijos konflikto raidos scenarijai. Išsiaiškinta, jog konfliktas kilo dėl šalies vyriausybės uždarmo, neveiklumo bei žmogaus teisių pažeidimų. Išanalizavus JAV interesų raišką Sirijoje nustatyta, kad dėl karo kylantys iššūkiai JAV nacionaliniam saugumui nedideli, o Sirijos energetinė svarba pasireiškia dėkinga šalies geografine padėtimi, svarbia konkuruojančių Irano ir Kataro siūlomų dujų vamzdynų tiesimui į Europą. Nustatyta, kad karinė JAV hegemonija Vidurio Rytuose neabejotina, o Rusija dėl savo menkos galios projekcijos, grėsmės JAV pozicijai nekelia. Taip pat prieita išvados, jog šiuo metu realiausias Sirijos konflikto baigties scenarijus yra sunki B. al Assado režimo pergalė, kuriai svarbi sąlyga yra JAV teikiamos paramos Sirijos sukilėliams sumažinimas ar nutraukimas. Magistro darbą sudaro santrumpų sąrašas, paveikslų ir lentelių sąrašas, įvadas, 3 skyriai, išvados, rekomendacijos, šaltinių ir literatūros sąrašas, anotacijos ir santraukos lietuvių bei anglų kalbomis ir priedai.

Raktiniai žodžiai: Sirijos konfliktas, JAV, interesai, politika.

SUMMARY

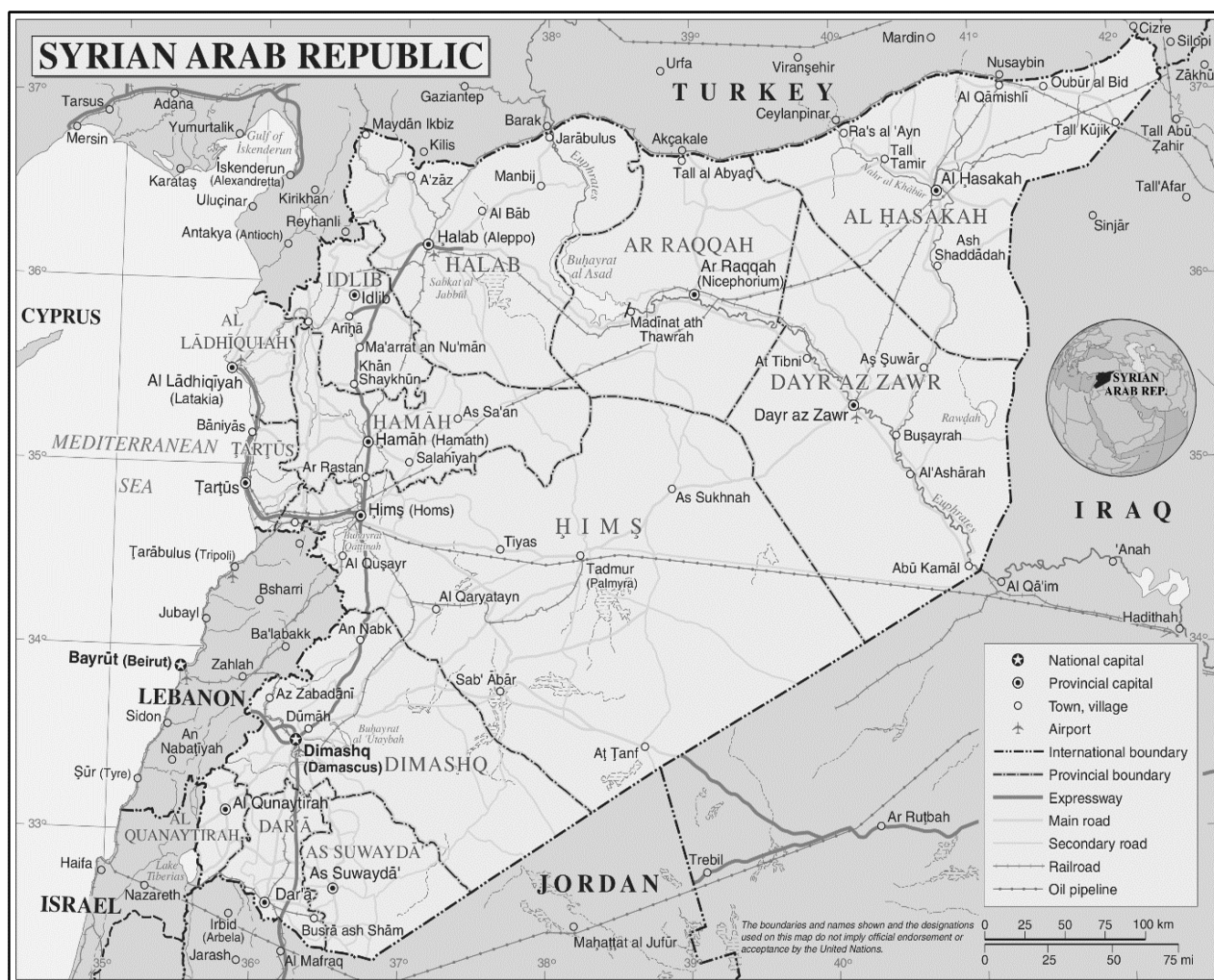
Kaminskas J. USA interests and politics in the area of Syrian conflict / Master's thesis in International Politics and Diplomacy. Supervisor Prof. Dr. E. Motieka. – Vilnius: Mykolas Romeris university, Faculty of politics and management, Institute of Political Sciences, 2016.

Syrian conflict has caused the biggest loss of lives since the end of the Cold War. It induces the increase of tension between the countries, creates preconditions for the activities of terrorist groups, and the refugees fleeing to adjacent Islamic and European countries causes serious social and security challenges. It is the complexity of the conflict that raises the problem of the thesis. The international community is unable to reach the consensus and join efforts to end the war in Syria, and the United States is sometimes referred to as the only country able to do so. Usually US pursued an aggressive policy in this region, but this involvement in the Syrian conflict has not been sufficient to achieve this objective. It is therefore appropriate to analyse what are the interests that motivates the United States to act or on the contrary - to refrain from the further involvement in the Syrian war. The introduction raises an aim to find out how the US national interests manifest in Syria which became the competition field for strategic cross-border competing. In order to reach this goal five objectives were raised: 1. To analyse the aspect of national interest in the neo-realism theory; 2. Identify the assumptions which led to the beginning of the conflict in Syria; 3. Assess the US role in the development of Syrian conflict; 4. Examine the US interests in Syria; 5. Discuss the US role in the most likely future scenarios of the conflict. Writing of the thesis was based on an analytical descriptive method of analysis, comparative and prognostic method of interpreting collected and evaluated data, submitted most possible scenarios for the development of Syrian conflict. It was found out that the conflict was caused by the country's government reticence, inactivity and human rights violations. The analysis of the US interest manifestations in Syria found that the military challenges facing the US national security are of small scale, and the importance of Syrian energy arises from the country's grateful geographical position, which is important for gas pipelines to Europe proposed by Iran and Qatar. It was noted that there is no doubt regarding US military hegemony in the Middle East, and Russia because of its low power projection, does not possess any threat to the US position. Also, the conclusion was reached that at present the most realistic outcome of the Syrian conflict scenario is difficult victory of B. al-Assad regime's, which requires reduction or termination of US support to Syrian rebels. The Master's thesis consists of a list of abbreviations, list of figures and tables, introduction, 3 chapters, conclusions, recommendations, sources and references, abstracts and summaries in Lithuanian and English languages, and annexes.

Key words: Syrian conflict, USA, interests, politics.

PRIEDAI

1 priedas. Sirijos arabų respublika.

Šaltinis: Jungtinių Tautų organizacijos oficialus internetinis tinklapis, <http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/profile/syria.pdf>, žiūrėta 2016 11 11¹⁹⁰.

Julius Kaminskas: _____

Darbas baigtas rašyti: 2016-11-25

Autoriaus elektroninis paštas: julius1kaminskas@gmail.com, jukaminska3@stud.mruni.eu.

¹⁹⁰ "Syrian Arab Republic," United Nations Department of Field Support, April, 2012, žiūrėta 2016 11 14. <http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/profile/syria.pdf>.